

Українська Греко-Католицька Церква

ОСНОВНІ ДОКУМЕНТИ, ЯКИМИ КЕРУЄТЬСЯ УГКЦ

щодо захисту від сексуальних
зловживань неповнолітніх
та вразливих осіб

2023

Переклад здійснено Центром Гідності Дитини УКУ за згодою Libreria Editrice Vaticana.
Дякуємо за богословську корекцію текстів о. Івану Дулибі.

© Libreria Editrice Vaticana

ОСНОВНІ ДОКУМЕНТИ, ЯКИМИ КЕРУЄТЬСЯ УГКЦ

**щодо захисту від сексуальних
зловживань неповнолітніх
та вразливих осіб**

2023

ЗМІСТ

- 5 — Апостольський лист у формі Motu Proprio “Sacramentorum sanctitatis tutela” Римського Архієрея Івана Павла II, яким проголошуються Норми щодо найважчих злочинів, зарезервованих за Конгрегацією Доктрини Віри (2001)
- 7 — Норми Motu Proprio “Sacramentorum sanctitatis tutela” (2001) Історичний вступ
- 11 — Лист Кардинала Вільяма Левади з нагоди оприлюднення Циркулярного листа для єпископських конференцій щодо рекомендацій стосовно роботи з випадками сексуального зловживання над неповнолітніми з боку священнослужителів (2011)
- 12 — Циркулярний лист, спрямований на те, щоб допомогти конференціям єпископів розробити положення щодо роботи з випадками сексуального зловживання над неповнолітніми з боку священнослужителів (2011)
- 16 — Апостольський лист у формі Motu Proprio Святішим Отцем Франциском “Як любляча мати” (2016)
- 18 — Апостольський лист, виданий «Motu Proprio» Святішого Отця Франциска “Vos estis lux mundi” (2019)
- 24 — Rescriptum ex audientia SS.MI (3 грудня 2019)
- 25 — Rescriptum ex audientia SS.MI (6 грудня 2019)
- 26 — Норми, що стосуються злочинів, зарезервованих за Конгрегацією Доктрини Віри (2021)
- 32 — Vademecum 2.0 Про деякі процесуальні моменти роботи з випадками сексуального зловживання над неповнолітніми з боку священнослужителів. (2022)
- 57 — ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ щодо трактування випадків статевого зловживання відносно неповнолітніх з боку духовенства (2019)
- 65 — Норми та принципи захисту неповнолітніх та вразливих осіб у душпастирській діяльності УГКЦ в Україні (2022)

АПОСТОЛЬСЬКИЙ ЛИСТ У ФОРМІ «MOTU PROPRIO»

SACRAMENTORUM SANCTITATIS TUTELA

**РИМСЬКОГО АРХІЄРЕЯ ІВАНА ПАВЛА ІІ, ЯКИМ
ПРОГОЛОШУЮТЬСЯ НОРМИ ЩОДО НАЙВАЖЧИХ
ЗЛОЧИНІВ, ЗАРЕЗЕРВОВАНИХ ЗА КОНГРЕГАЦІЄЮ
ДОКТРИНИ ВІРИ**

Охорона святості святих таїнств, особливо Пресвятої Євхаристії та покаяння, а також збереження вірних, покликаних до участі в Царстві Господньому, у дотриманні шостої заповіді Декалогу, вимагають, для досягнення спасіння душ, «що для Церкви завжди має бути найвищим законом» (Кодекс Канонічного Права, кан. 1752), аби сама Церква застосувала свою душпастирську турботу, щоб запобігти небезпеці порушень.

Уже в минулому мої попередники, дбаючи про святість святих таїнств, зокрема покаяння, видавали відповідні апостольські конституції, як-от: конституція папи Бенедикта XIV *Sacramentum poenitentiae* від 1 червня 1741 р [1]; також канони Кодексу Канонічного Права, проголошеного в 1917 р., разом з їхніми джерелами, за допомогою яких були встановлені канонічні санкції проти таких злочинів, були спрямовані на ту ж мету [2].

У новіші часи, щоб уберегтися від цих та подібних до них злочинів, Верховна Священна Конгрегація Доктрини Віри, інструкцією *Crimen sollicitationis*, скерованою 16 березня 1962 року до всіх патріархів, архієпископів, єпископів та інших ординаріїв місця «також

східного обряду», встановила порядок, як адміністративний так і процесуальний, якого слід дотримуватися в цих справах, оскільки судову компетенцію щодо них було доручено виключно цій Конгрегації. Слід пам'ятати, що ця інструкція мала силу закону, з моменту як Римський Архієрей, згідно кан. 247 §1 Кодексу Канонічного Права, проголошеного в 1917 р., головував у Конгрегації Доктрини Віри, а отже, інструкція була виразом його особистої влади. Кардинал, що очолював конгрегацію в той час, виконував лише функції секретаря.

Блаженної пам'яті Римський Архієрей Павло VI підтвердив судову та адміністративну компетенцію щодо процедури «згідно з власними нормами виданими та затвердженими» апостольською конституцією про Римську курію *Regimini Ecclesiae universae* від 15 серпня 1967 р [3].

Нарешті, моєю владою в Апостольській конституції *Pastor bonus*, проголошеній 28 червня 1988 р, я виразно постановив: «[Конгрегація Доктрини Віри] судить злочини проти віри та найтяжчі злочини вчинені як проти моралі, так і в служінні таїнств, про які їй повідомляють, і якщо необхідно, проголошує або накладає канонічні санкції згідно з нормами

як загального, так і власного права» [4]. У такий спосіб я підтвердив і уточнив судову компетенцію Конгрегації Доктрини Віри як Апостольського Трибуналу.

Після того, як я затвердив *Положення про перевірку доктрин* [5], необхідно було, однак, детальніше визначити, як «найтяжчі злочини, скоєні проти моралі та у служінні таїнств», щодо яких залишається виключна компетенція Конгрегації Доктрини Віри, так і спеціальні процесуальні норми «для проголошення або накладення канонічних санкцій».

Цим моїм апостольським листом, поданим у формі *motu proprio*, я завершив цю роботу, а отже, ним я проголошую *Норми щодо найтяжчих злочинів зарезервованих за Конгрегацією Доктрини Віри*, розділені на дві частини: перша містить *Основні норми*, а друга – *Процесуальні норми*. Я наказую всім зацікавленим особам сумлінно й уважно їх дотримуватися. Ці норми набувають чинності закону в день їх проголошення.

Незважаючи на будь-яке противне положення, навіть гідне особливої згадки.

Рим, при соборі Святого Петра, 30 квітня, пам'ять святого Папи Пія V, 2001 року, XXIII рік мого понтифікату.

ІВАН ПАВЛО II

[1] Benedictus PP. XIV, *Constitutio Sacramentum Poenitentiae*, 1 Iunii 1741, in *Codex Iuris Canonici*, Pii X Pontificis Maximi iussu digestus, Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus, *Documenta, Documentum V*, in AAS 9 (1917) Pars II, 505-508.

[2] Cfr. *Codex Iuris Canonici anno 1917 promulgatus*, cann. 817, 2316, 2320, 2322, 2368 § 1, 2369 § 1.

[3] Cfr. Paulus PP. VI, *Constitutio Apostolica Regimini Ecclesiae universae*, De Romana Curia, 15 augusti 1967, n. 36, in AAS 59 (1967) 898.

[4] Ioannes Paulus PP. II, *Constitutio Apostolica Pastor bonus*, De Romana Curia, 28 iunii 1988, art. 52, in AAS 80 (1988) 874.

[5] *Congregatio pro Doctrina Fidei, Agendi ratio in doctrinarum examine*, 29 iunii 1997, in AAS 89 (1997) 830-835.

НОРМИ MOTU PROPRIO “SACRAMENTORUM SANCTITATIS TUTELA”

ІСТОРИЧНИЙ ВСТУП

(підготовано Конгрегацією доктрини віри)

Кодекс Канонічного Права, проголошений Папою Бенедиктом XV у 1917 році, визнав існування низки канонічних правопорушень або „злочинів”, що підпадали під виключну компетенцію Священної Конгрегації Священної Канцелярії, яка, як трибунал, керувалася власним законом (пор. кан. 1555 ККП 1917 р.).

Через кілька років після оприлюднення Кодексу 1917 року Священна Канцелярія видала Інструкцію “*Crimen Sollicitationis*” (1922), яка містила детальні вказівки для місцевих дієцезій і трибуналів щодо процедур, яких слід дотримуватися при розгляді канонічного злочину, який стосується спонування. Цей найтяжчий злочин стосувався зловживання святістю та гідністю таїнства покаяння католицьким священником, який спонукав каятника згрішити проти шостої заповіді чи то з самим сповідником, чи то із третьою особою. Норми, видані в 1922 році, – це оновлений варіант Апостольської конституції “*Sacramentorum Poenitentiae*”, оприлюдненої Папою Бенедиктом XIV у 1741 році, в якому враховано Кодекс Канонічного Права 1917 року. (Норми, видані в 1922 році, мали на меті оновити постанови Апостольської конституції “*Sacramentorum Poenitentiae*”, оприлюдненої Папою Бенедиктом XIV у 1741 році, у світлі нового Кодексу Канонічного права.)

Постала необхідність розглянути низку різних елементів, які підкреслюють специфіку конкретного випадку (із підтекстом, який є менш релевантним з погляду цивільного

карного права): повага до гідності таїнства, непорушність sacramентальної печаті, гідність каятника і факт того, що у більшості випадків обвинувачений священник не міг бути допитаним щодо того, що сталося, щоб не поставити під загрозу sacramентальну печать.

Таким чином, ця спеціальна процедура базувалася на непрямому методі досягнення моральної певності, необхідної для прийняття остаточного рішення у справі. Цей непрямий метод передбачав дослідження довіри до особи, яка звинувачує священника, а також життя та поведінки обвинуваченого священника. Це обвинувачення саме по собі вважалося найсерйознішим звинуваченням, яке можна було висунути проти католицького священника. Тому процедура передбачала захист священника, який, імовірно, став жертвою неправдивого чи наклепницького звинувачення, від знеславлення, доки його вину не буде доведено. Цього досягалося за допомогою конфіденційності самої процедури, яка мала на меті захистити всіх залучених до справи осіб від неправомірної публічності аж до моменту прийняття остаточного рішення церковним трибуналом.

Інструкція 1922 року містила короткий розділ, присвячений іншому канонічному злочину: найгірший злочин (*crimen pessimum*), який стосувався гомосексуальної поведінки з боку духовенства. У цьому розділі було визначено, що для розгляду справ “*crimen pessimum*”

повинні застосовуватися спеціальні процедури, розроблені для розгляду справ про спонукання, з відповідною адаптацією, яка впливає з природи даного випадку. Норми, що стосувалися “*crimen pessimum*”, також поширювалися на жахливий злочин сексуального зловживання над дітьми допубертантного віку та зоолюбство.

Інструкція “*Crimen sollicitationis*”, однак, ніколи не мала на меті відобразити цілісного вчення Католицької Церкви щодо неналежної сексуальної поведінки з боку духовенства. Єдиною метою радше було встановлення процедури, яка відповідала б такій надзвичайній і особливо делікатній справі, якою є сповідь, в якій повній відкритості інтимного життя душі з боку каятника, згідно із божественним законом, відповідає обов'язок абсолютної конфіденційності з боку священника. З часом і лише за аналогією ці норми розповсюдилися на деякі випадки аморальної поведінки священників. Ідея про те, що має існувати особливе законодавство, яке б розглядало сексуальну поведінку осіб, на яких покладено відповідальність за виховання, з'явилася зовсім недавно; тому спроба судити про канонічні норми великої частини минулого століття з цього погляду – це справді прояв застарілого підходу.

Інструкція 1922 року була надіслана єпископам, які могли мати необхідність, розглядати такі особливі випадками, які стосувалися спонукання, гомосексуалізму духовної особи, сексуального зловживання над дітьми та зоолюбство. У 1962 році Папа Іван XXIII дозволив переглянути Інструкцію 1922 року, додавши невеликий розділ щодо адміністративних процедур, які слід застосовувати у випадках, до яких причетні чернече духовенство. Деякі примірники цього передруку були роздані єпископам, яким тимчасом доводилося розглядати справи, зарезервовані за Священною Канцелярією, однак більшість примірників так і не було розповсюджено.

Реформи, що їх запропонував Другий Ватиканський Собор, вимагали реформи Кодексу Канонічного Права 1917 року та реформи Римської курії. Період між 1965 і 1983 роками (рік публікації Кодексу Канонічного Права для Латинської Церкви) відзначався різними тенденціями у канонічній науці щодо мети карного канонічного права та потреби у децентралізованому підході до справ, з акцентом на повноваженнях та рішеннях місцевих єпископів. Віддавалося перевагу „душпастирському ставленню” до неналежної поведінки, а канонічні процеси дехто вважав анахронічними. Часто у розгляді неналежної поведінки духовенства перемагала „терапевтична модель”. Очікувалося, що єпископ є здатним „зцілити” більше ніж „карати”. Занадто оптимістична думка про переваги психологічної терапії визначила чимало рішень щодо персоналу єпархій чи чернечих інститутів, іноді без належного врахування можливості рецидиву.

Після Собору справи, що стосуються гідності Таїнства Покаяння, залишилися закріпленими за Конгрегацією доктрини віри (колишня Священна Канцелярія; її назву було змінено у 1965 році), і, до моменту прийняття нових норм *motu proprio* “*Sacramentorum sanctitatis tutela*” у 2001 році, у таких випадках все ще застосовувалася інструкція “*Crimen Sollicitationis*”.

Після Другого Ватиканського Собору на розгляд Конгрегації Доктрини Віри було передано невелику кількість справ, що стосуються неналежної сексуальної поведінки духовенства стосовно неповнолітніх. Деякі з цих випадків були пов'язані зі зловживанням таїнством покаяння, тоді як деякі з них можна було назвати проханнями про звільнення від обов'язків священства, в тому числі від celibату (іноді його називають “секуляризація”), які розглядалися Конгрегацією Доктрини Віри аж до 1989 року (з 1989 по 2005 роки компетенцію щодо таких диспенз було

передано Конгрегації Божого Культу та Дисципліни Таїнств; а з 2005 року по теперішній час ці ж справи розглядаються Конгрегацією Духовенства).

Кодекс Канонічного Права, проголошений Папою Іваном Павлом II у 1983 році, оновив усю дисципліну каноном 1395, § 2: „Священнослужитель, який вчинив інші злочини проти шостої заповіді Декалогу, якщо злочин було здійснено із застосуванням насилля чи погроз, або публічно, чи то з неповнолітнім віком до шістнадцяти років, повинен бути справедливо покараний, не виключаючи позбавлення духовного стану, якщо цього вимагає ситуація”. Судові процеси, відповідно до Кодексу Канонічного Права 1983 року, проводяться у єпархіях. Апеляційні скарги на судові вироки можна подавати до Римської Роти, тоді як адміністративні рекурси проти карних декретів подаються до Конгрегації Духовенства.

У 1994 році Святий Престол надав єпископам Сполучених Штатів індульг, згідно якого вік для канонічного злочину сексуальної наруги над неповнолітніми було піднято до 18 років. Водночас, давність було продовжено на 10 років з моменту досягнення 18-річчя жертви. Єпископам нагадали, що необхідно проводити канонічні судові провадження у єпархіях. Апеляції мала розглядати Римська Рота. Адміністративні рекурси розглядала Конгрегація в справах духовенства. Протягом цього періоду (1994-2001 рр.) жодних згадок про давню компетенцію Священної Канцелярії щодо таких випадків не було.

У 1996 році індульг 1994 року для США було поширено на Ірландію. Тим часом, у Римській курії обговорювалося питання спеціальних процедур у справах про сексуальні зловживання. Нарешті, Папа Іван Павло II вирішив включити сексуальну наругу над неповнолітнім віком до 18 років з боку священнослужителя до нового переліку канонічних злочинів, зарезервованих за Конгрегацією

Доктрини Віри. Давність у цих випадках складала десять років з моменту 18-річчя жертви. Новий закон було проголошено в *motu proprio* “*Sacramentorum sanctitatis tutela*” 30 квітня 2001 року. Лист із підписом Кардинала Йозефом Ратцінгера та архієпископа Тарчізіо Бертоне, відповідно префекта і секретаря Конгрегації Доктрини Віри, було розіслано всім католицьким Єпископам 18 травня 2001 року. У цьому листі Єпископів повідомляли про новий закон і нові процедури, які замінили Інструкцію “*Crimen Sollicitationis*”.

У цьому листі було зазначено, які злочини вважаються найважчими, як ті, що суперечать моралі, так і ті, що скоюються під час уділення таїнств, розгляд яких зарезервований за конгрегацією. Також були вказані спеціальні процесуальні норми, яких слід дотримуватися у справах, в яких розглядаються ці тяжкі злочини, у тому числі норми щодо визначення та накладення канонічних санкцій.

За Конгрегацією Доктрини Віри було зарезервовано для розгляду такі *найважчі злочини (delicta graviora)*:

Злочини проти святості Найсвятішого Причастя і Євхаристійної Жертви:

1. Перенесення чи зберігання з метою святотатства або осквернення Пресвятої Євхаристії (кан. 1367 ККП; кан. 1442 ККСЦ).
2. Намагання проведення літургійних дій Євхаристійної Жертви або їх симуляція (кан. 1378 § 2 № 1 ККП, кан. 1379; кан. 1443 ККСЦ).
3. Співслужіння Євхаристійної Жертви разом зі служителями церковних спільнот, які не мають апостольської спадкоємності і не визнають сакраментального достоїнства священничого рукоположення (кан. 908, 1365 ККП; кан. 792, 1440 ККСЦ).
4. Освячення із святотатською метою однієї матерії без освячення іншої під час Євхаристійного Богослужіння або освячення обох матерій поза Євхаристійним Богослужінням (пор. кан. 927 ККП).

Злочини проти святості таїнства покаяння:

1. Уділення розрешення співучаснику гріха проти шостої заповіді Декалогу (кан. 1378 § 1 ККП; кан. 1457 ККСЦ).

2. Спонування до гріха проти шостої заповіді Декалогу під час або при нагоді, або під приводом сповіді, якщо воно спрямоване на скоєння гріха із самим сповідником (кан. 1387 ККП; кан. 1458 ККСЦ).

3. Пряме порушення сакраментальної печаті (кан. 1388 § 1 ККП; кан. 1456 ККСЦ).

Злочини проти моралі:

1. Злочин проти шостої заповіді Декалогу, вчинений священнослужителем із неповнолітньою особою віком до 18 років.

У цих випадках було визначено керуватися такими процесуальними нормами:

- Кожного разу, коли ординарій або ієрарх мав хоча б імовірну інформацію (*notitiam saltem verisimilem habeat*) про вчинення одного із зарезервованих злочинів, після проведення попереднього розслідування, повинен був повідомити Конгрегацію Доктрини Віри, яка, окрім випадків, коли вона бере на себе прийняття рішення у справі у зв'язку з особливими обставинами, вказувала ординарію чи ієрарху, як діяти далі. Право оскарження вироку першої інстанції могло реалізовуватися лише у верховному трибуналі тієї ж конгрегації.

- Кримінальний позов у справах, зарезервованих за Конгрегацією Доктрини Віри, погашається десятирічною давністю. - Передбачалося також, що давність розраховуватиметься за нормами кан. 1362 § 2 ККП та кан. 1152 § 3 ККСЦ, за єдиним винятком злочину проти шостої заповіді з неповнолітнім (*contra sextum*

cum minore), оскільки у цьому випадку давність починала рахуватися з дня, коли неповнолітньому виповнилося вісімнадцять років.

- У трибуналах, створених ординаріями чи ієрархами для даних справ, уряди суддів, промотора справедливості, нотаря і законного представника могли правомірно виконувати лише священники. Крім того, після завершення трибуналом судового розгляду, незважаючи на те, яке рішення прийняте, всі акти справи з уряду слід якомога швидше передати Конгрегації Доктрини Віри.

Також було визначено, що всі трибунали Латинської Церкви та всіх Східних Католицьких Церков повинні були дотримуватися відповідно канонів обох кодексів про злочини, покарання та карний процес. Їх слід було дотримуватися паралельно зі спеціальними нормами, визначеними Конгрегацією Доктрини Віри.

Через дев'ять років після оприлюднення *motu proprio Sacramentorum sanctitatis tutela*, Конгрегація доктрини віри визнала за необхідне запропонувати деякі зміни до цих норм, не змінюючи тексту повністю, а змінюючи лише деякі частини, намагаючись покращити застосування закону.

Після серйозного та уважного вивчення запропонованих змін члени Конгрегації Доктрини Віри представили результати своїх рішень Римському Архієрею, і 21 травня 2010 р. Папа Бенедикт XVI затвердив текст і видав наказ про проголошення доопрацьованого тексту.

Текст Норм про найважчі злочини, який є чинним на даний час, – це текст, затверджений Його Святістю Бенедиктом XVI 21 травня 2010 року.

2001 р.

КОНГРЕГАЦІЯ ДОКТРИНИ ВІРИ

ЛИСТ КАРДИНАЛА ВІЛЬЯМА ЛЕВАДИ

З НАГОДИ ОПРИЛЮДНЕННЯ ЦИРКУЛЯРНОГО ЛИСТА ДЛЯ ЄПИСКОПСЬКИХ КОНФЕРЕНЦІЙ ЩОДО РЕКОМЕНДАЦІЙ СТОСОВНО РОБОТИ З ВИПАДКАМИ СЕКСУАЛЬНОГО ЗЛОВЖИВАННЯ НАД НЕПОВНОЛІТНІМИ З БОКУ СВЯЩЕННОСЛУЖИТЕЛІВ

3 травня 2011 р.

*Ваше Високопреосвященство, Ваше
Преосвященство,*

Як Вам відомо, 21 травня 2010 р. Його Святість Папа Бенедикт XVI оприлюднив нову версію *motu proprio Sacramentorum sanctitatis tutela*, в якій викладено норми, що стосуються найважчих злочинів, до яких належить злочин сексуальної зловживання над неповнолітніми з боку священнослужителів.

Щоб сприяти правильному застосуванню цих норм та полегшити вирішення інших питань, пов'язаних із зловживанням над неповнолітніми, видається доречним, щоб кожна Конференція єпископів підготувала Рекомендації, мета яких – допомогти єпископам, членам даної Конференції, дотримуватися чітких та узгоджених процедур роботи з такими випадками зловживання. Такі Рекомендації повинні враховувати конкретну ситуацію юрисдикції Конференції єпископів.

Для того, щоб допомогти Конференціям єпископів розробити такі Рекомендації або ж оновити наявні Рекомендації, Конгрегація Доктрини Віри підготувала циркулярний

лист, що додається, в якому викладено основні питання, котрі повинна розглянути кожна Конференція. Цей циркулярний лист залишатиметься таємним до полудня за римським часом 16 травня 2011 р., а далі його оприлюднить прес-офіс Святого Престолу.

До розробки Рекомендацій також варто залучити вищих настоятелів чернечих клерикальних інститутів, які знаходяться на території Конференції.

І нарешті, кожному Конференцію єпископів просимо надіслати копію розроблених Рекомендацій конгрегації до кінця травня 2012 р. Ця дикастерія залишається у розпорядженні вашої Конференції єпископів на випадок, якщо виникне потреба у роз'ясненнях чи наданні допомоги у підготовці таких Рекомендацій. У разі, якщо Конференція захоче встановити норми, які матимуть зобов'язуючу силу, для цього необхідно просити перегляду компетентних дикастерій Римської курії.

З молитвою і найкращими побажаннями,
Щиро ваш у Христі,
Вільям Кард. Левада
Префект

КОНГРЕГАЦІЯ ДОКТРИНИ ВІРИ

ЦИРКУЛЯРНИЙ ЛИСТ,

СПРЯМОВАНИЙ НА ТЕ, ЩОБ ДОПОМОГТИ КОНФЕРЕНЦІЯМ ЄПИСКОПІВ РОЗРОБИТИ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО РОБОТИ З ВИПАДКАМИ СЕКСУАЛЬНОГО ЗЛОВЖИВАННЯ НАД НЕПОВНОЛІТНІМИ З БОКУ СВЯЩЕНОСЛУЖИТЕЛІВ

Одним з важливих обов'язків дієцезіального єпископа в рамках виконання завдання забезпечення загального блага вірних і, зокрема, захисту дітей та молоді, є обов'язок належним чином реагувати на можливі випадки сексуального зловживання над неповнолітніми з боку священнослужителів у його дієцезії. Така реакція передбачає розробку процедур для надання допомоги жертвам такого зловживання, а також формування церковної спільноти спрямованої на захист неповнолітніх. Ця реакція повинна гарантувати впровадження відповідних норм канонічного права і, водночас, зважати на дотримання вимог цивільного права.

I. Загальні аспекти:

а) Жертви сексуального зловживання:

Церква, в особі Єпископа чи його представника (делегата), повинна бути готовою вислуховувати жертви та їхні сім'ї, а також надавати їм духовну та психологічну допомогу. Під час своїх подорожей Його Святість Бенедикт XVI власним прикладом показав, як з готовністю зустрічатися із жертвами сексуального зловживання та вислуховувати їх. На цих зустрічах Його Святість звертався до жертв насилля зі словами співчуття і підтримки, про що ми читаємо у його *Пастирському листі до католиків Ірландії* (№ 6): „Ви страшенно страждали, і через це я справді дуже шкодую і співчую вам. Знаю, що ніщо не може стерти зла, якого ви зазнали. Вашу довіру було зраджено, а вашу гідність – розтоптану”.

б) Захист неповнолітніх:

У деяких країнах Церква впровадила освітньо-профілактичні програми, щоб гарантувати неповнолітнім „безпечне середовище”. Такі програми мають на меті допомогти батькам, а також, особам залученим до душпастирської роботи і шкільництва, навчитися розпізнавати ознаки сексуального зловживання і вживати відповідні заходи. Ці програми часто сприймаються як зразок для роботи на шляху до викорінення випадків сексуального зловживання над неповнолітніми у сучасному суспільстві.

в) Виховання майбутніх священників та монахів:

У 2002 році Папа Іван Павло II зазначив, що „у священстві чи богопосяченому житті немає місця тим, хто може зашкодити молоді” (№ 3, *Звернення до Американських Кардиналів*, 23 квітня 2002 р.). Ці слова привертають увагу до особливої відповідальності Єпископів та Вищих настоятелів, а також усіх осіб, відповідальних за виховання майбутніх священників та богопосвячених осіб. Вказівки, зазначені в Апостольській адгортації *Pastores Dabo Vobis*, а також вказівки компетентних дикастерій Святого Престолу ще більшу увагу приділяють забезпеченню належного розпізнання покликання, а також здоровому особистому та духовному вихованню кандидатів. Зокрема, кандидати повинні виховуватися в дусі пошанування чистоти і celibату, а також обов'язку священнослужителів забезпечувати духовне батьківство. Виховання покликане гарантувати глибокі знання кандидатами дисципліни Церкви,

щодо цього аргументу. Такі особливі вказівки можна інтегрувати до виховних програм семінарій та формаційних будинків передбачених відповідним *Ratio institutionis sacerdotalis* кожної країни, Інститутів богопосвяченого життя і Товариств апостольського життя.

Окрім того, особливу увагу слід звертати на необхідність обміну інформацією щодо тих кандидатів до священства чи богопосвяченого життя, які переводяться з однієї семінарії до іншої, між різними дієцезіями чи між чернечими інститутами і єпархіями.

г) Супровід священників

1. Єпископ зобов'язаний ставитися до усіх священників як батько і брат. Окрім того, єпископ зобов'язаний з особливою турботою дбати про постійну формацію священнослужителів, зокрема, у перші роки після висвячення, підкреслюючи важливість молитви і взаємної братерської підтримки серед священників. Священники повинні бути добре поінформовані про шкоду, яка заподіюється жертвам сексуального зловживання з боку священнослужителів. Вони також повинні усвідомлювати власну відповідальність у цьому напрямку в рамках канонічного і цивільного права. Їм також потрібно допомогти навчитися розпізнавати ознаки можливої зловживання, скоєної будь-якою особою по відношенню до неповнолітніх;

2. Працюючи з випадками зловживання, про які їм було повідомлено, єпископи повинні якомога ретельніше слідувати канонічному та цивільному праву, забезпечуючи дотримання прав усіх сторін;

3. Обвинувачений священнослужитель вважається невинуватим до моменту доведення протилежного. Тим не менше, єпископ завжди має право обмежувати служіння священнослужителя до моменту з'ясування обвинувачень. Якщо цього вимагає випадок, слід вжити усіх заходів для відновлення доброго імені священнослужителя, якого було обвинувачено неправдиво.

г) Співпраця із цивільною владою

Сексуальне зловживання над неповнолітніми – це не тільки канонічний злочин, а злочин, який переслідується у відповідності до цивільного законодавства. Хоча відносини з цивільними владою у різних країнах можуть бути різними, однак важливо співпрацювати з нею в межах відповідної компетенції. Зокрема, не порушуючи внутрішній сакраментальний обсяг, завжди слід дотримуватися приписів цивільного права щодо інформування відповідного органу про такі злочини. Більше того, така співпраця стосується не лише випадків скоєння зловживання священнослужителями, а й випадків, до яких мають відношення богопосвячені особи чи миряни, які працюють у церковних структурах.

II. Короткий виклад чинного канонічного законодавства стосовно злочину сексуального зловживання над неповнолітніми, скоєного священнослужителем:

30 квітня 2001 року Папа Іван Павло II проголосив *motu proprio Sacramentorum sanctitatis tutela [SST]*, згідно з яким сексуальне зловживання над неповнолітніми віком до 18 років, яке скоює священнослужитель, було включено до переліку найважчих злочинів, розгляд яких зарезервований за Конгрегацією Доктрини Віри (КДВ). Давність для цього злочину було зафіксовано на рівні 10 років, починаючи з моменту досягнення жертвою віку 18 років. Норма *motu proprio* застосовувалася до священнослужителів як Латинської, так і Східного Церков, а також до священнослужителів як єпархіальних, так і тих, що належать до різних інститутів богопосвяченого життя.

У 2003 році Кардинал Ратцінгер, тодішній Префект Конгрегації Доктрини Віри, отримав від Папи Івана Павла II концесію деяких особливих повноважень з метою забезпечення більшої гнучкості у проведенні карних проваджень щодо найважчих злочинів. До цих заходів входило застосування адміністративного карного процесу, а, у серйозніших випадках,

запит на позбавлення духовного стану *ex officio*. Ці повноваження були впроваджені у переглянуту версію *motu proprio*, яку Його Святість Бенедикт XVI затвердив 21 травня 2010 р. У нових нормах давність на випадок зловживання над неповнолітніми складає 20 років, при цьому відлік розпочинається з моменту, коли неповнолітній жертві виповнюється 18 років. В окремих особливих випадках Конгрегація Доктрини Віри може відступати від приписів давності. В оновленій версії *motu proprio* також зазначено канонічний злочин придбання, володіння чи розповсюдження дитячої порнографії.

Відповідальність за розгляд випадків сексуального зловживання над неповнолітніми, в першу чергу, лежить на єпископах чи вищих настоятелях. Якщо обвинувачення видається правдоподібним, то єпископ чи вищий настоятель, або ж їхній делегат, повинні провести попереднє розслідування у відповідності до кан. 1717 ККП, кан. 1468 ККСЦ та арт. 16 SST.

Якщо обвинувачення вважається правдивим, справа передається на розгляд Конгрегації Доктрини Віри. Після вивчення справи КДВ вкаже єпископу чи вищому настоятелю на подальші заходи, які слід вжити. Водночас КДВ запропонує шляхи забезпечення вжиття відповідних заходів, які гарантуватимуть і справедливість процедури по відношенню до обвинуваченого священнослужителя, з повагою до його основоположного права на захист, і турботу про добро Церкви, в тому числі добро жертв. У цьому стосунку слід відзначити, що, зазвичай, для застосування довічного покарання, такого як позбавлення духовного стану, необхідно провести карний судовий процес. Згідно з канонічним правом (пор. кан. 1342 ККП) ординарії не мають права накладати безстрокові кари через позасудові декрети, а тому вони повинні звернутися до КДВ, яка приймає остаточне рішення щодо винуватості священнослужителя і його придатності для служіння, а також щодо подальшого

накладення безстрокового покарання (ст. 21, §2 SST).

Канонічні заходи, які застосовуються до священнослужителів, яких визнано винуватими у скоєнні сексуального зловживання над неповнолітніми, зазвичай бувають двох видів: 1) заходи, які повністю обмежують публічне священнослужіння чи принаймні виключають будь-який контакт священнослужителя з неповнолітніми. Ці заходи можуть підсилюватися карним приписом; 2) церковні покарання, з яких найсерйозніше – позбавлення клирицького стану.

У деяких випадках, на прохання самого священнослужителя, задля добра Церкви (*pro bono Ecclesiae*) може надаватися диспенза від обов'язків, передбачених клирицьким станом, в тому числі від celibату.

Попереднє розслідування, а також весь процес провадиться з належним дотриманням конфіденційності щодо залучених осіб і належною увагою до їхньої репутації.

Якщо немає серйозних підстав для протилежного, до моменту передачі справи Конгрегації Доктрини Віри обвинуваченого священнослужителя необхідно повідомити про висунуте обвинувачення і надати йому можливість відреагувати на це обвинувачення. Те, яку інформацію надати обвинуваченому в ході попереднього розслідування, визначає Єпископ чи вищий настоятель.

До компетенції єпископа чи вищого настоятеля належить обов'язок забезпечення спільного блага шляхом визначення того, які запобіжні заходи передбачені кан. 1722 ККП і кан. 1473 ККСЦ слід застосувати. У відповідності до арт. 19 SST, це необхідно зробити на самому початку попереднього розслідування.

І нарешті, слід зазначити, що, якщо Конференція єпископів має намір видати окремі спеціальні норми, зберігаючи необхідність їх затвердження Святим Престолом, то ці норми слід сприймати як доповнення до універсального закону, а не його заміну.

Відтак, партикулярні норми повинні узгоджуватися з ККП/ККСЦ, а також із *motu proprio Sacramentorum sanctitatis tutela* (від 30 квітня 2001 р.), а саме його оновленою версією від 21 травня 2010 року. У разі, якщо Конференція вирішить створити норми, які матимуть зобов'язуючу силу, необхідно просити їх перевірки компетентними дикастеріями Римської курії.

III. Вказівки для ординаріїв щодо процедурних моментів:

Рекомендації, підготовані Конференцією єпископів, повинні надавати скерування дієцезіальним єпископам та вищим настоятелям на випадок, якщо вони отримують інформацію про обвинувачення у сексуальному зловживанні над неповнолітніми з боку священнослужителів, які перебувають на території, що знаходиться в межах їхньої юрисдикції. Окрім того, у Рекомендаціях необхідно врахувати такі моменти:

а.) поняття „сексуального зловживання над неповнолітніми” повинно збігатися з визначенням, наведеним у арт. 6 *motu proprio SST* („злочин проти шостої заповіді Декалогу, скоєний священнослужителем по відношенню до неповнолітньої особи віком до вісімнадцяти років”), а також із тлумаченням та юриспруденцією Конгрегації Доктрини Віри, з урахуванням цивільного права відповідної країни;

б.) до особи, котра повідомила про злочин, слід ставитися з повагою. У випадках, коли сексуальне зловживання пов'язане з іншим злочином проти гідності таїнства покаяння (арт. 4 SST), особа, яка повідомила про злочин, має право вимагати не називати її ім'я священникові, який обвинувачується (арт. 24 SST).;

в.) церковна влада повинна запропонувати жертвам духовний та психологічний супровід;

г.) розслідування обвинувачень слід здійснювати, дотримуючись принципу конфіденційності і збереження доброї слави залучених осіб;

г.) якщо немає серйозних підстав для протилежного, то вже у ході попереднього

розслідування, обвинуваченого священнослужителя необхідно повідомити про обвинувачення, щоб він мав можливість на них відреагувати.

д.) консультативні органи, які займаються наглядом та розпізнаванням окремих випадків, існування яких передбачено на деяких територіях, не можуть замінювати розпізнавання та влади управління окремих єпископів;

е.) Рекомендації повинні враховувати законодавство країни Конференції єпископів, зокрема, щодо того, що стосується обов'язку повідомлення державних органів влади;

е.) під час дисциплінарного чи карного провадження обвинуваченого священнослужителя потрібно забезпечити необхідними та відповідними засобами для існування;

ж.) повернення священнослужителя до служіння виключається, якщо таке служіння складає загрозу для неповнолітніх або ж буде приводом для згіршення у спільноті.

Висновок:

Рекомендації, розроблені Конференціями єпископів, мають на меті захистити неповнолітніх і допомогти жертвам у пошуках допомоги та примирення. Вони також вказують на те, що відповідальність за розгляд злочинів сексуального зловживання над неповнолітніми з боку священнослужителів, у першу чергу, лежить на дієцезіальних єпископах. І нарешті, ці Рекомендації повинні забезпечити однаковий підхід усіх представників окремої Конференції єпископів, який допоможе краще узгодити зусилля поодиноких єпископів у забезпеченні захисту неповнолітніх.

Дано в Римі, при Палаці Конгрегації Доктрини Віри, 3 травня 2011 р.

Кардинал Вільям Левада

Префект

+ Луїс Ф. Ладарія, С. Дж.

Титулярний архієпископ Тібіки

секретар

АПОСТОЛЬСЬКИЙ ЛИСТ, ВИДАНИЙ «MOTU PROPRIO»

СВЯТИШИМ ОТЦЕМ ФРАНЦИСКОМ

ЯК ЛЮБЛЯЧА МАТИ

Церква любить всіх своїх дітей як любляча мати, але, піклуючись про всіх, вона з особливою любов'ю захищає найменших і беззахисних. Це обов'язок, який сам Христос довірив усій християнській громаді в цілому. Усвідомлюючи це, Церква особливо пильно захищає дітей та вразливих дорослих.

Цей обов'язок піклування та захисту покладається на всю Церкву, але передовсім про це повинні дбати її пастирі. Тому єпископи ординарії та єпархи, і всі ті, хто несе відповідальність за якусь партикулярну церкву, повинні приділяти ретельну увагу для захисту найслабших із тих, хто їм довірених.

Канонічне право вже передбачає можливість позбавлення уряду „з поважних причин”. Це стосується також дієцезіальних єпископів, єпархів, і тих, хто прирівнюється до них за законом (пор. кан. 193 § 1 ККП; кан. 975 § 1 ККСЦ). У цьому листі я хочу підкреслити, що до зазначених „поважних причин” належить недбалість єпископа при виконанні своїх обов'язків, зокрема щодо випадків сексуальної наруги над неповнолітніми та вразливими дорослими, як зазначено в *Motu Proprio Sacramentorum Sanctitatis Tutela*, що його проголосив Святий Іван Павло II і змінив мій шановний попередник Бенедикт XVI. У цих випадках необхідно дотримуватися такої процедури:

Артикул 1

§ 1. Дієцезіальний єпископ або єпарх, чи особа, яка тимчасово відповідає за якусь партикулярну церкву чи іншу спільноту вірних щодо неї прирівнюється згідно з кан. 368 ККП або

кан. 313 ККСЦ, може бути на законних підставах позбавлений посади, якщо через недбалість чи бездіяльність він сприяв діям, які завдали суттєвої шкоди іншим – чи то фізичним особам, чи то спільноті в цілому. Йдеться про фізичну, моральну, духовну або матеріальну шкоду.

§ 2. Дієцезіальний єпископ або єпарх може бути позбавлений уряду лише в тому випадку, якщо йому об'єктивно дуже поважно бракує ретельності, якої вимагає від нього його душпастирський уряд, навіть якщо жодна серйозна моральна провина з його боку не простежується.

§ 3. Якщо йдеться про наругу над неповнолітніми та вразливими дорослими, достатньо відстежити за ним поважну відсутність ретельності.

§ 4. Вищі настоятелі чернечих інститутів і товариств апостольського життя папського права прирівнюється до дієцезіального єпископа і єпарха.

Артикул 2

§ 1. У всіх випадках, коли є серйозні ознаки того, про що йдеться у попередній статті, компетентна конгрегація Римської курії може розпочати розслідування у справі, повідомивши зацікавлену особу та забезпечивши їй можливість надати документи та свідчення.

§ 2. Єпископу буде надано можливість захищатися, і він може робити це у спосіб, передбачений законом. Йому надаватиметься інформація про всі етапи розслідування, і у нього завжди буде можливість зустрітися

із керівництвом конгрегації. Таку зустріч, якщо сам єпископ не виявить ініціативи, запропонує відповідна дикастерія.

§ 3. З огляду на аргументи, наведені єпископом, конгрегація може вирішити розпочати додаткове розслідування.

Артикул 3

§ 1. Перш ніж прийняти рішення, конгрегація може зустрітися, якщо це доречно, з іншими єпископами чи єпархами, які належать до тієї ж Конференції єпископів або до Синоду єпископів Церкви свого права, що їй відповідний єпископ чи єпарх, аби обговорити дану справу.

§ 2. Конгрегація приймає рішення на звичайній сесії.

Артикул 4

Щоразу, коли вважатиметься доцільним позбавити єпископа уряду, конгрегація, залежно від обставин справи, визначатиме, чи:

1°. якнайшвидше видати постанову про усунення з уряду;

2°. по-братерськи закликати єпископа подати прохання про зречення протягом

п'ятнадцяти днів. Якщо єпископ не дасть відповіді протягом цього періоду часу, конгрегація може видати наказ про усунення з уряду.

Артикул 5

Рішення конгрегації, зазначене у статтях 3-4, має бути подано на окреме затвердження Папі Римському, який, перш, ніж прийняти остаточне рішення, проконсультується зі спеціальною колегією юристів, призначеною з цією метою.

Усього, що я висловив у цьому Апостольському листі, виданому *Motu Proprio*, слід дотримуватися в усіх аспектах, незважаючи на жодні обставини, навіть якщо вони заслуговують особливої згадки, і я постановляю, що цей лист буде опубліковано в офіційному коментарі *Acta Apostolicae Sedis* та проголошено у щоденному виданні *L'Osservatore Romano*, і він набуде чинності 5 вересня 2016 року.

Ватикан, 4 червня 2016 р.

Франциск П.Р.

АПОСТОЛЬСЬКИЙ ЛИСТ, ВИДАНИЙ «MOTU PROPRIO»

СВЯТИШОГО ОТЦЯ ФРАНЦИСКА

“VOS ESTIS LUX MUNDI”

„Ви – світло світу. Не може сховатись місто, що лежить на верху гори” (Мт 5:14). Наш Господь, Ісус Христос, закликає кожного вірянина стати блискучим взірцем чесноти, доброчесності та святості. Усі ми, по суті, покликані виявляти конкретні свідчення віри у Христа у своєму житті, зокрема, у стосунках з ближніми.

Злочини сексуальної наруги ображають нашого Господа, завдають фізичної, психологічної та духовної шкоди жертвам, а також шкодять спільноті вірних. Для того, що такі явища, у будь-яких проявах, ніколи більше не повторювалися, нам необхідне постійне і глибинне навернення сердець, засвідчене конкретними та ефективними діями, до яких залучені усі і кожен у Церкві, щоб особиста святість і моральна відданість сприяли формуванню цілковитої довіри до проповіді Євангелія та дієвості місії Церкви. Це стає можливим лише завдяки благодаті Святого Духа, що вливається у наші серця, оскільки ми завжди повинні пам'ятати слова Христа: „Без Мене ж ви нічого чинити не можете” (Йо 15:5). Навіть якщо вже багато є зроблено, ми повинні продовжувати вчитися на гірких уроках минулого, аби з надією дивитися у майбутнє.

Ця відповідальність, в першу чергу, лягає на наступників апостолів, яких Господь обрав на роль духовних провідників свого народу і від яких вимагає вірного слідування стежкою Божественного Учителя. По суті, у зв'язку зі своїм служінням Єпископи “правлять довіреними їм партикулярними Церквами як намісники і посланці Христові: порадою, переконанням,

прикладом, а також авторитетом і священною владою, яку мають використовувати лише задля укріплення свого стада у правді й святості, пам'ятаючи, що більший нехай буде як найменший, а наставник – як слуга” (Другий Ватиканський собор, Догматична конституція *Lumen Gentium*, 27). Те, що у вузькому значенні найперше стосується наступників апостолів, стосується й усіх, хто в різний спосіб беруть на себе священницькі обов'язки у Церкві, приймають євангельські ради чи покликані служити християнському люду. Відтак, добре було б, аби на універсальному рівні були прийняті процедури, які призначені для запобігання та боротьби зі злочинами, котрі зраджують довіру вірних.

Я б хотів, щоб це зобов'язання реалізовувалося у повністю церковний спосіб, щоб воно було вираженням сопричастя, яке об'єднує нас, у взаємному і відкритому слуханні надбання тих, хто справді дбає про цей процес навернення.

Відтак, я постановляю:

ТИТУЛ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

АРТ. 1 – СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ

§1. Ці норми застосовуються до повідомлень щодо священнослужителів або членів Інститутів богопосвяченого життя чи Товариств апостольського життя, які стосуються:

а) злочинів проти шостої заповіді Декалогу, які полягають у:

i. примушуванні когось, шляхом насильства чи погрози, або шляхом зловживання владою, до сексуальних дій;

ii. сексуальних діях із неповнолітньою чи вразливою особою;

iii. виготовленні, показі, володінні чи розповсюдженні, в тому числі за допомогою електронних засобів, дитячої порнографії, а також рекрутингу чи спонуканні неповнолітньої чи вразливої особи до участі у порнографічних показах;

б) поведінки осіб, про яких йдеться у арт. 6, що полягає у діях чи бездіяльності, спрямованих на перешкоджання чи уникнення цивільного чи канонічного розслідування, адміністративні чи карного, проти священнослужителя чи ченця у зв'язку зі злочинами, визначеними у пункті а) даного параграфу.

§2. У розумінні цих норм,

а) "*неповнолітня особа*" означає: будь-яку особу віком до вісімнадцяти років, або особу, яка вважається прирівняною до неповнолітньої за законом;

б) "*вразлива особа*" означає: будь-яку особу у стані недуги, фізичної чи психічної відсталості, або позбавлену особистої свободи, що, по суті, навіть якщо лиш іноді, обмежує її здатність розуміти чи хотіти або іншим чином опиратися правопорушенню;

в) "*дитяча порнографія*" означає: будь-яке представлення неповнолітньої особи, незалежно від використаних засобів, залученої до явної сексуальної діяльності, чи то реальної, чи то симульованої, а також будь-яке представлення статевих органів неповнолітньої особи первинно в сексуальних цілях.

АРТ. 2 – ПРИЙОМ ПОВІДОМЛЕНЬ І ЗАХИСТ ДАНИХ

§1. Беручи до уваги положення, які можуть приймати відповідні Конференції єпископів, Синоди єпископів Патріарших та Верховно-архієпископських Церков, або Ради ієрархів

Митрополичих Церков свого права, дієцезії або єпархії повинні, окремо чи спільно, протягом року з моменту набуття цими нормами чинності встановити одну чи більше публічних, стабільних і доступних систем подання повідомлень, ймовірно, навіть через заснування окремого церковного уряду. Дієцезії та єпархії повинні повідомити представникові понтифіка про створення систем, про які йдеться у цьому пункті.

§2. Інформація, про яку йдеться у цьому артикулі, підлягає захисту і використанню таким чином, щоб гарантувати її безпеку, цілісність і конфіденційність у відповідності до канонів 471, 2° ККП і 244 §2, 2° ККСЦ.

§3. Беручи до уваги припис арт. 3 §3, ординарій, який отримав повідомлення, повинен передати його без жодних зволікань ординарію того місця, де, як стверджується, сталися зазначені події, а також ординарію особи, якої стосується це повідомлення, які далі повинні діяти у відповідності до того, що визначено законом для особливих випадків.

§4. У розумінні цього розділу, єпархії прирівнюються до дієцезій, а ієрарх прирівнюється до ординарія.

Арт. 3 – Подання повідомлень

§1. Дотримуючись припису канонів 1548 §2 ККП і 1229 §2 ККСЦ, кожного разу як священнослужитель або член Інституту богопосвяченого життя чи Товариства апостольського життя отримали повідомлення або мають обґрунтовані мотиви вважати, що мав місце один із фактів, про які йдеться у першому артикулі, ця особа зобов'язана негайно повідомити про це ординарію того місця, де, як стверджується, відбулися вказані події, або ж іншому ординарію з-поміж тих, яких зазначено у канонах 134 ККП і 984 ККСЦ, окрім випадків, визначених у §3 цього артикулу.

§2. Будь-яка особа може надати повідомлення про поведінку, про яку йдеться у артикулі 1, скориставшись способами, які зазначено

у попередньому артикулі, або ж з допомогою будь-яких інших відповідних засобів.

§3. Якщо повідомлення стосується однієї із осіб, зазначених у артикулі 6, його слід адресувати органу влади, визначеному на основі артикулів 8 і 9. Це повідомлення завжди можна надіслати Святому Престолу – напряду або через папського представника.

§4. Повідомлення повинно містити якомога більше деталей, зокрема, зазначати час та місце, де мали місце ці факти, інформацію про залучених чи поінформованих осіб, а також будь-які інші обставини, які можуть стати в пригоді для точної оцінки фактів.

§5. Інформацію також можна отримувати з уряду.

Арт. 4 – Захист особи, яка надає повідомлення

§1. Надання повідомлення у відповідності до артикулу 3 не вважається порушенням службової таємниці.

§2. Дотримуючись припису канонів 1390 ККП і 1452 та 1454 ККСЦ, забороняється будь-яке упереджене ставлення, помста чи дискримінація як наслідок надання повідомлення, а їхні прояви можуть вважатися поведінкою, визначеною у артикулі 1 §1, пункт б).

§3. На особу, котра здійснює повідомлення, не можна накладати жодного обов'язку мовчання, щодо змісту даного повідомлення.

Арт. 5 – Турбота про людей

§1. Органи церковної влади зобов'язані забезпечити, щоб до осіб, які стверджують, що їм завдали шкоди, а також до їхніх сімей ставилися з гідністю та повагою, зокрема, до них/їм слід:

а) ставитися люб'язно, вислуховувати і підтримувати, що передбачає і надання спеціальних послуг;

б) пропонувати духовний підтримку;

в) пропонувати медичну допомогу, в тому числі терапевтичну та психологічну, залежно від того, що є необхідним у конкретному випадку.

§2. Необхідно захистити добре ім'я та право залучених осіб на недоторканність приватного життя, а також гарантувати конфіденційність їхніх персональних даних.

ТИТУЛ II ПОЛОЖЕННЯ СТОСОВНО ЄПИСКОПІВ ТА ПРИРІВНЯНИХ ДО НИХ ОСІБ

Арт. 6 – Суб'єктивна сфера застосування

Процесуальні норми, викладені у цьому розділі, стосуються поведінки, визначеної у артикулі 1:

а) Кардиналів, Патріархів, єпископів та легатів Римського Архієрея;

б) священнослужителів, які очолюють чи очолювали якусь Латинську чи Східну партикулярну Церкву чи організацію, яка прирівнюється до неї, в тому числі персональні ординаріати, щодо дій, вчинених у часі виконання уряду (*durante munere*);

в) священнослужителів, які є чи були в минулому керівниками персональної прелатури, щодо дій, вчинених у часі виконання уряду (*durante munere*);

г) осіб, які є чи були верховними модераторами Інститутів богопосвяченого життя чи Товариств апостольського життя папського права, а також монастирів *sui iuris*, щодо дій, вчинених у часі виконання уряду (*durante munere*).

Арт. 7 – Компетентна дикастерія

§1. Вислів, “компетентна дикастерія” означає Конгрегацію Доктрини Віри, якщо йдеться про злочини, які зарезервовані за нею у відповідності до чинних норм, а також у всіх інших випадках і в рамках відповідної компетенції визначеної власним правом Римської Курії:

- Конгрегацію Східних Церков;

- Конгрегацію Єпископів;

- Конгрегацію Євангелізації Народів;

- Конгрегацію Духовенства;

- Конгрегацію Інститутів Богопосвяченого Життя і Товариств Апостольського Життя.

§2. Для того, щоб забезпечити якнайкращу координацію, компетентна дикастерія інформує Державний секретаріат та інші дикастерії, яких це безпосередньо стосується, про надходження повідомлення та результати розслідування.

§3. Комунікація між митрополитом і Святим Престолом, про яку йдеться у цьому титулі, відбувається через представника понтифіка.

Арт. 8 – Процедура, яка застосовується у разі надходження повідомлення щодо єпископа Латинської Церкви

§1. Орган влади, який отримує повідомлення, передає його і Святому Престолу, і митрополиту церковної провінції, в якій має місце проживання особа, якої стосується повідомлення.

§2. Якщо повідомлення стосується митрополита або якщо митрополичий престол є вакантним, воно пересилається Святому Престолу, а також найстаршому за призначенням єпископу даної провінції, до якого в такому випадку застосовуються наступні положення, які стосуються митрополита.

§3. Якщо повідомлення стосується папського легата, воно передається безпосередньо Державному секретаріату.

Арт. 9 – Процедура, яка застосовується до єпископів Східних Церков

§1. Повідомлення, які стосуються єпископа Патріаршої, Верховноархієпископської чи Митрополичої Церкви свого права, передаються відповідному Патріарху, Верховному Архієпископу чи Митрополиту Церкви свого права.

§2. Якщо повідомлення стосується митрополита Патріаршої чи Верховноархієпископської Церкви, який виконує свої обов'язки в межах території цих Церков, воно передається на розгляд відповідному Патріарху чи Верховному Архієпископу.

§3. У попередніх випадках орган влади, який отримує повідомлення, передає його на розгляд Святому Престолу.

§4. Якщо особа, якої стосується повідомлення, є єпископом чи митрополитом, що діє поза територією Патріаршої чи Верховноархієпископської Церкви або Митрополичої Церкви свого права, це повідомлення передається на розгляд Святому Престолу.

§5. Якщо повідомлення стосується Патріарха, Верховного Архієпископа, Митрополита якоїсь Церкви свого права або єпископа інших Східних Церков свого права, то це повідомлення передається Святому Престолу.

§6. Наступні положення, які стосуються митрополита, застосовуються до церковного органу влади, якому передається на розгляд повідомлення на основі цього артикулу.

Арт. 10 – Первинні обов'язки митрополита

§1. Якщо повідомлення не є явно необґрунтованим, то митрополит одразу ж просить компетентної дикастерії доручення на проведення розслідування. Якщо митрополит вважає повідомлення явно необґрунтованим, він інформує про це представника понтифіка.

§2. Дикастерія реагуватиме без жодних зволікань, та принаймні в межах тридцяти днів з моменту отримання першого повідомлення від представника понтифіка або з моменту отримання прохання про доручення від митрополита, надаючи відповідні інструкції щодо того, як продовжувати діяти у цьому конкретному випадку.

Арт. 11 – Доручення проведення розслідування особі, яка не є митрополитом

§1. Якщо компетентна дикастерія вважає доцільним доручити проведення розслідування особі, яка не є митрополитом, то повідомляє про це митрополита. Митрополит надає усю відповідну інформацію та документи особі, призначеній дикастерією.

§2. У випадках, про які йдеться у попередньому пункті, до особи, якій доручено провести розслідування, застосовуються наступні положення, які стосуються митрополита.

Арт. 12 – Проведення розслідування

§1. Після призначення компетентною дикастерією і діючи у відповідності до отриманих інструкцій, митрополит, чи то особисто, чи то через одну або більше відповідних осіб:

- а) збирає необхідну інформацію за фактами;
- б) отримує доступ до інформації та документів, які є необхідними для проведення розслідування, що зберігаються в архівах церковних інституцій;
- в) за необхідності, налагоджує співпрацю з іншими ординаріями чи ієрархами;
- г) подає запити на отримання інформації у фізичних осіб та установ, в тому числі громадських установ, які можуть надати інформацію, що буде корисною при проведенні розслідування.

§2. Якщо необхідно заслухати неповнолітню чи вразливу особу, митрополит повинен застосувати відповідні методи, з урахуванням стану даної особи.

§3. Якщо існують обґрунтовані мотиви для висновку про те, що інформація чи документи, які стосуються слідства, можуть бути вилучені чи знищені, митрополит зобов'язаний вжити необхідних заходів для їхнього збереження.

§4. Навіть користуючись послугами інших осіб, митрополит залишається відповідальним за напрямок і хід проведення розслідування, а також за вчасне виконання вказівок, про які йдеться у арт. 10 §2.

§5. Митрополиту допомагає нотар, який призначається вільно у відповідності до канонів 483 §2 ККП та 253 §2 ККСЦ.

§6. Митрополит повинен діяти неупереджено і не мати жодного конфлікту інтересів. Якщо він вважає, що має конфлікт інтересів чи що не може діяти з необхідною неупередженістю і гарантувати добросовісність розслідування, він зобов'язаний заявити самовідвід і повідомити про ці обставини компетентну дикастерію.

§7. Особа, щодо якої ведеться розслідування, має презумпцію невинуватості.

§8. Митрополит, якщо про це його просить компетентна дикастерія, повідомляє особу, щодо якої ведеться розслідування, про ведення такого розслідування, заслуховує його/її виклад фактів і запрошує його/її представити аргументи захисту. У таких випадках особі, щодо якої ведеться розслідування, може допомагати прокуратор.

§9. Кожні тридцять днів митрополит надсилає звіт про стан слідства компетентній дикастерії.

Арт. 13 – Залучення кваліфікованих осіб

§1. У відповідності до евентуальних директив Конференції єпископів, Синоду єпископів чи Ради ієрархів щодо надання допомоги митрополитові у проведенні розслідування, єпископи відповідної провінції, окремо чи разом, можуть формувати списки кваліфікованих осіб, з-поміж яких митрополит може обирати тих, які найбільше підходять для надання допомоги під час розслідування, у відповідності до потреб кожної окремої справи і, зокрема, з урахуванням співпраці, яку можуть запропонувати миряни, відповідно до канону 228 ККП та 408 ККСЦ.

§2. Однак митрополит може вільно обирати інших осіб, які мають таку ж кваліфікацію.

§3. Будь-яка особа, яка допомагає митрополиту проводити розслідування, повинна діяти неупереджено і не мати конфліктів інтересів. Якщо вона вважає, що має конфлікт інтересів чи що не може діяти з необхідною неупередженістю, яка вимагається для гарантування добросовісності розслідування, вона зобов'язана заявити самовідвід і повідомити про ці обставини митрополиту.

§4. Особи, які надають допомогу митрополиту, складають присягу про належне і вірне виконання своїх обов'язків.

Арт. 14 – Тривалість розслідування

§1. Розслідування необхідно завершити протягом дев'яноста днів або протягом іншого

періоду, визначеного у вказівках, про які у арт. 10 §2.

§2. Якщо існують обґрунтовані причини, митрополит може просити компетентну дикастерію продовжити цей термін.

Арт. 15 – Запобіжні заходи

Якщо цього вимагають факти або обставини, митрополит пропонує компетентній дикастерії прийняти положення чи вжити відповідних запобіжних заходів стосовно особи, щодо якої ведеться розслідування.

Арт. 16 – Створення фонду

§1. Церковні провінції, Конференції єпископів, Синоди єпископів та Ради ієрархів можуть створити фонд, який формується у відповідності до норм канонів 116 та 1303 §1, 1° ККП і 1047 ККСЦ, діяльність якого регулюватиметься нормами канонічного права і мета якого – покрити витрати на проведення розслідування.

§2. На прохання призначеного митрополита, адміністратор фонду надає йому кошти, необхідні для проведення розслідування; митрополит зобов'язаний представити звіт адміністраторові після завершення розслідування.

Арт. 17 – Передача документації

та оцінка (*votum*)

§1. Завершивши розслідування, митрополит зобов'язаний передати документи компетентній дикастерії разом зі своєю оцінкою (*votum*) щодо результатів розслідування та евентуальних питань поставлених у вказівках, про які у арт.10 §2.

§2. Якщо від компетентної дикастерії не отримано подальші вказівки, то повноваження

митрополита після завершення розслідування припиняються.

§3. У відповідності до вказівок, наданих компетентною дикастерією, митрополит, на вимогу, зобов'язаний повідомити особу, яка заявила про злочин супроти неї, або її законного представника про результати проведеного розслідування.

Арт. 18 – Подальші заходи

Якщо не прийнято рішення про проведення додаткового розслідування, то компетентна дикастерія продовжує працювати щодо конкретної справи у відповідності до закону.

Арт. 19 – Дотримання

законодавства держави

Ці норми застосовуються без жодних упереджень до прав та обов'язків, визначених у будь-якому місці державними законами, зокрема, до тих законів, які стосуються можливих обов'язків щодо сповіщення компетентних державних органів.

Ці норми затверджено ad experimentum на три роки.

Наказую, щоб цей Апостольський лист у формі Motu Proprio був проголошений шляхом його публікації в L'Osservatore Romano, і він набуде чинності 1 червня 2019 року, а далі його буде опубліковано у Acta Apostolicae Sedis.

Видано у Римі, при базиліці Святого Петра, 7 травня 2019 р., у сьомий рік понтифікату.

ФРАНЦИСК

RESCRIPTUM EX AUDIENTIA SS.MI

Його Святість Папа Франциск, під час аудієнції з Кардиналом Державним Секретарем і Кардиналом Префектом Конгрегації Доктрини Віри, що підписалися нижче, 4 жовтня 2019 р. вирішив внести такі поправки до „*Normae de gravioribus delictis*”, зарезервовані за Конгрегацією Доктрини Віри, у відповідності до *Motu proprio* Святого Івана Павла II „*Sacramentorum Sanctitatis Tutela*” від 30 квітня 2001 р., зі змінами, які було внесено на основі Rescriptum ex Audientia SS.mi від 21 травня 2010 р. і підписано тодішнім Префектом Конгрегації Доктрини Віри Кардиналом Вільямом Левадою:

Стаття 1

Арт. 6 § 1, 2° *Sacramentorum Sanctitatis Tutela* повністю замінити таким текстом:

„Придбання, володіння чи розповсюдження священнослужителем у будь-який спосіб чи з допомогою будь-яких технологій порнографічних зображень неповнолітніх осіб віком до вісімнадцяти років з метою отримання сексуального задоволення”.

Стаття 2

§ 1 – Арт. 13 *Sacramentorum Sanctitatis Tutela* повністю замінити таким текстом:

„Роль адвоката чи прокуратора виконує член спільноти вірних, який має ступінь доктора канонічного права і кандидатуру якого затвердив голова колегії суддів”.

§ 2 – Ст. 14 *Sacramentorum Sanctitatis Tutela* повністю замінити таким текстом:

„У інших трибуналах, у справах, які регулюються цими нормами, функції судді, промотора справедливості та нотаря можуть виконувати лише священники”.

Святий Отець дав вказівку опублікувати цей Rescriptum в *L'Osservatore Romano* та в *Acta Apostolicae Sedis*, і він набуде чинності 1 січня 2020 р.

Ватикан, 3 грудня 2019 р.

КАРДИНАЛ П'ЕТРО ПАРОЛІН

Державний Секретар

КАРДИНАЛ ЛУЇС ФРАНЦИСКО ЛАДАРІЯ

Префект Конгрегації Доктрини Віри

RESCRIPTUM EX AUDIENTIA SS.MI

Його Святість Папа Франциск, під час аудієнції з Його Преосвященством Архієпископом Едгаром Пенья Парра, Заступником Державного Секретаря із загальних справ, яка відбулася 4 грудня 2019 р., прийняв рішення видати Інструкцію про *конфіденційність судових проваджень*, яка додається до цього *Rescriptum* і складає його невід'ємну частину.

Святіший Отець постановив, що цей *Rescriptum* повинен застосовуватися чітко і постійно, незважаючи на жодні обставини, навіть якщо вони заслуговують окремої згадки, і повинен бути проголошеним через публікацію в *L'Osservatore Romano*, при цьому він відразу набуває чинності, а далі його буде опубліковано в офіційному коментарі *Acta Apostolicae Sedis*.

Ватикан, 6 грудня 2019 р.

КАРДИНАЛ П'ЕТРО ПАРОЛІН

Державний Секретар

ІНСТРУКЦІЯ

Про конфіденційність судових проваджень

1. Папська таємниця не застосовується до обвинувачень, судових проваджень та рішень щодо злочинів, про які йдеться у:

а) статті 1 *Motu proprio* "Vos estis lux mundi" від 7 травня 2019 р.;

б) статті 6 *Normae de gravioribus delictis*, які зарезервовані до розгляду Конгрегацією Доктрини Віри, у відповідності до *Motu proprio* "Sacramentorum Sanctitatis Tutela" Святого Івана Павла II від 30 квітня 2001 р., і з подальшими поправками.

2. Папська таємниця не застосовується також і тоді, коли такі злочини було скоєно разом з іншими злочинами.

3. У випадках, про які йдеться у першому пункті, до інформації треба ставитися таким чином, щоб гарантувати її безпеку, цілісність та конфіденційність у відповідності до приписів, викладених у канонах 471, 2° ККП і 244 §2, 2° ККСЦ, задля захисту доброго імені, репутації та недоторканності приватного життя усіх залучених осіб.

4. Службова таємниця не повинна перешкоджати виконанню обов'язків згідно з усіма положеннями відповідного цивільного права, в тому числі можливих обов'язків щодо повідомлення, а також виконання виконавчих запитів державних судових органів.

5. Особу, яка надає повідомлення, особу, котра стверджує, що їй нанесли шкоду, а також свідків не можна зобов'язати мовчати щодо моментів, пов'язаних зі справою.

НОРМИ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ЗЛОЧИНІВ, ЗАРЕЗЕРВОВАНИХ ЗА КОНГРЕГАЦІЄЮ ДОКТРИНИ ВІРИ

Частина перша

ОСНОВНІ НОРМИ

Арт. 1

§ 1. Конгрегація Доктрини Віри, згідно з арт. 52 Апостольської конституції *Pastor Bonus* [1], за-суджує злочини проти віри, а також найважчі злочини, які скоєно проти моралі або які стосуються уділення святих таїнств, і, за необхідності, проголошує чи накладає канонічні санкції у відповідності до норм загального та власного права, з належним урахуванням компетентності Апостольської Пенітенціарії [2] і дотримуючись *Agendi ratio in doctrinarum examine*. [3]

§ 2. Щодо правопорушень, зазначених вище у § 1, Конгрегація Доктрини Віри, згідно попереднього доручення, наданого Римським Архидієєєм, має право судити кардиналів, патріархів, легатів Апостольського Престолу, єпископів та інших фізичних осіб, зазначених у кан. 1405 § 3 Кодексу Канонічного Права[4] та у кан. 1061 Кодексу Канонів Східних Церков.[5]

§ 3. Конгрегація Доктрини Віри здійснює судочинство щодо зарезервованих злочинів, зазначених у § 1, у відповідності до нижче вказаних норм.

Арт. 2

§ 1. До злочинів проти віри, зазначених у арт. 1, належать ересь, апостазія та схизма у відповідності до канн. 751 [6] і 1364 [7] Кодексу Канонічного Права, і канн. 1436[8] та 1437[9] Кодексу Канонів Східних Церков.

§ 2. У справах, про які йдеться у § 1, у відповідності до норми закону, якщо цього вимагає

випадок, розпочати судовий процес у першій інстанції або позасудовий процес, який закінчується постановою, з належним урахуванням права на апеляцію або звернення до Конгрегації Доктрини Віри, належить Ординарію чи Ієрарху.

§ 3. У вищезазначених випадках, про які йдеться в §1, згідно з нормою права, дозволити *latae sententiae* екскомуніку або велику екскомуніку, відповідно, на зовнішньому форумі, належить ординарію чи ієрарху.

Арт. 3

§ 1. За Конгрегацією Доктрини Віри зарезервовані такі найважчі злочини проти святості найвеличнішої Жертви і Таїнства Євхаристії:

1° взяття чи зберігання з метою святотатства, або викидання освячених дарів [10], про що згадується у кан. 1367 Кодексу Канонічного Права[11] та у кан. 1442 Кодексу Канонів Східних Церков[12];

2° намагання проведення літургійних дій Євхаристійної Жертви, про яку йдеться у кан. 1378 § 2, 1° Кодексу Канонічного Права[13];

3° симуляція проведення літургійних дій Євхаристійної Жертви, про що йдеться у кан. 1379 Кодексу Канонічного Права[14] та у кан. 1443 Кодексу Канонів Східних Церков[15];

4° співслужіння Євхаристійної Жертви, заборонене нормою кан. 908 Кодексу Канонічного Права[16] і кан. 702 Кодексу Канонів Східних Церков [17], про що йдеться у кан. 1381 Кодексу Канонічного Права [18] і кан. 1440 Кодексу Канонів Східних Церков[19], разом зі служителями церковних спільнот, які не мають апостольської спадкоємності і не визнають

сакраментального достоїнства священничого рукоположення.

§ 2. За Конгрегацією Доктрини Віри також зарезервовані правопорушення, які полягають в освяченні зі святотатською метою однієї матерії без іншої або ж обидвох в межах, або поза Євхаристійним богослужінням, про що йдеться в кан. 1382 §2 Кодексу Канонічного Права.

Арт. 4

§ 1. За Конгрегацією Доктрини Віри зарезервовані такі найважчі злочини проти святості таїнства покаяння:

1° розршення спільника у гріху проти шостої заповіді Декалогу, про що йдеться у кан. 1378 § 1 Кодексу Канонічного Права[21] і у кан. 1457 Кодексу Канонів Східних Церков[22];

2° намагання уділити сакраментальне розршення чи заборонене слухання сповіді, про що йдеться у кан. 1378 § 2, 2° Кодексу Канонічного Права[23];

3° симуляція сакраментального розршення гріхів, про що йдеться у кан. 1379 Кодексу Канонічного Права[24] і у кан. 1443 Кодексу Канонів Східних Церков[25];

4° спонукання до гріха проти шостої заповіді Декалогу під час або при нагоді, або під приводом сповіді, як зазначено у кан. 1385 Кодексу Канонічного Права[26] і у кан. 1458 Кодексу Канонів Східних Церков[27], якщо воно спрямоване на скоєння гріха із самим сповідником;

5° пряме і опосередковане порушення сакраментальної печаті, як зазначено у кан. 1386 § 1 Кодексу Канонічного Права[28] і у кан. 1456 §1 Кодексу Канонів Східних Церков[29];

6° запис, зроблений будь-якими технічними засобами, або зловмисне поширення через будь-які засоби комунікації того, що сказано під час Таїнства Сповіді правдиво чи не правдиво, сповідником чи каянником, як зазначено в кан. 1386 §3 Кодексу Канонів Східних Церков [30].

§2 У випадках, пов'язаних із злочинами, згаданими в §1, особа обвинувача чи каянника не повинна бути розголошена нікому, ані

обвинуваченому, ані його захиснику, за винятком випадків, коли обвинувач чи каянник дав на це явну згоду; достовірність обвинувача слід оцінювати особливо ретельно і повністю уникати будь-якого ризику порушення таємниці сповіді, забезпечуючи право обвинуваченого на захист.

Арт. 5

За Конгрегацією Доктрини Віри також зарезервовані найважчий злочин, пов'язаний зі спробою висвячення жінки:

1° з урахуванням кан. 1379 § 3 Кодексу Канонічного Права, і той, хто намагається висвятити жінку, і та, яка намагається отримати священства, підлягають відлученню від церкви *latae sententiae* зарезервоване за Апостольським Престолом.

2° якщо особа, яка намагається уділити священства, або жінка, яка намагається отримати священства, є християнами, що підпадають під дію Кодексу Канонів Східних Церков, вони повинні бути покарані великою екскомунікою, звільнення від якої також зарезервоване за Апостольським Престолом.

Арт. 6

§ 1. За Конгрегацією Доктрини Віри зарезервовані такі найважчі злочини проти моралі:

1° злочин проти шостої заповіді Декалогу, вчинений священнослужителем з неповнолітньою особою віком до вісімнадцяти років, або з особою, яка, зазвичай, має психічні порушення; незнання або помилка священнослужителя щодо віку неповнолітнього не є пом'якшуючою чи звільняючою обставиною;

2° придбання, володіння чи розповсюдження священнослужителем порнографічних зображень в будь-який спосіб і за допомогою будь-яких засобів, неповнолітнім віком до чотирнадцяти років з метою отримання сексуального задоволення;

Арт. 7

Хто вчиняє злочини, зазначені у ст. 2-6, окрім тих, що встановлені для окремих правопорушень у Кодексі Канонічного Права і в Кодексі

Канонів Східних Церков, а також у цих нинішніх Нормах, має каратися, як того вимагає випадок, справедливим покаранням відповідно до тяжкості злочину; якщо це вчинив священнослужитель, він також має бути покараний звільненням або усуненням із духовного сану.

Арт. 8

§ 1. Кримінальні провадження щодо правопорушень, зарезервованих за Конгрегацією Доктрини Віри, погашаються за давністю через двадцять років.

§ 2. Обчислення давності ведеться згідно кан. 1362 § 2 Кодексу Канонічного Права[32] і кан. 1152 § 3 Кодексу Канонів Східних Церков[33]. Проте у випадку правопорушення, зазначеного у ст. 6 п. 1, перебіг давності починається з дня досягнення неповнолітнім вісімнадцяти років.

§ 3. Конгрегація Доктрини Віри має право відступити від приписів для всіх окремих випадків зарезервованих правопорушень, навіть якщо вони стосуються деліктів, вчинених до набрання чинності цими Нормами.

Частина друга

ПРОЦЕСУАЛЬНІ НОРМИ

Титул I

Компетенція Трибуналу

Арт. 9

§ 1. Конгрегація Доктрини Віри – це Верховний апостольський трибунал Латинської Церкви, а також Східних Католицьких Церков, який звершує судочинство у справах щодо злочинів, про які йдеться у попередніх статтях.

§ 2. Цей Верховний трибунал також звершує судочинство щодо інших злочинів, у яких підсудного звинувачують з причини причетності особи і її співучасті.

§ 3. Правопорушення, зарезервовані за цим Верховним трибуналом, повинні розглядатися

в судовому порядку або за допомогою позасудового врегулювання.

§ 4. Вироки цього Верховного трибуналу, винесені в межах його належної компетенції, не потребують подання на затвердження до Верховного Понтифіка.

Арт. 10

§1. Щоразу, коли Ординарій або Ієрарх отримує повідомлення про скоєння більш серйозного злочину, який має принаймні видимість правди, і після завершення попереднього розслідування згідно з нормою кан. 1717 Кодексу Канонічного Права і кан. 1468 Кодексу Канонів Східних Церков, він зобов'язаний передати справу до Конгрегації Доктрини Віри, яка, якщо вона не забере справу до себе через особливі обставини, вкаже Ординарію чи Ієрарху, як діяти далі.

§ 2. Ординарій або Ієрарх можуть накласти на початку попереднього розслідування ті заходи, які встановлені в кан. 1722 Кодексу Канонічного Права або в кан. 1473 Кодексу Канонів Східних Церков.

Арт. 11

Конгрегація Доктрини Віри, у справах, що стосуються правопорушень, зарезервованих за нею, може санкціонувати дії, за винятком права на захист, якщо були порушені суто процедурні права.

Титул II

Судовий Процес

Арт. 12

§ 1. Члени Конгрегації Доктрини Віри є автоматично *ipso iure* суддями цього Верховного Трибуналу.

§ 2. Префект Конгрегації, перший серед рівних, очолює Трибунал, і, якщо посада Префекта є вакантною або якщо сам Префект перешкоджає, Секретар Конгрегації виконує його обов'язки.

§ 3. Префект Конгрегації також відповідає за призначення інших суддів.

Арт. 13

У всіх трибуналах, які розглядають справи, згадані в цих Нормах, такі особи можуть правомірно виконувати наступні функції:

1° Суддя та Гарант Справедливості, лише ті священики, які мають докторський ступінь або щонайменше ліцензію в канонічному праві, відзначаються доброю мораллю, розсудливістю та компетентністю в праві;

2° Нотаріус і канцлер, тільки священики з бездоганною репутацією і поза всілякою підозрою;

3° Адвокат і Прокуратор, члени вірних, які володіють докторським ступенем або принаймні ліцензією з канонічного права, які повинні бути допущені головуючим суддею колегії.

Арт. 14

В окремих випадках Конгрегація Доктрини Віри може надати звільнення від вимоги священства.

Арт. 15

Головуючий суддя трибуналу, заслухавши Гаранта Справедливості, користується тими самими повноваженнями, згаданими в ст. 10 §2.

Арт. 16

§ 1. Після завершення будь-якого провадження в іншому трибуналі всі матеріали справи мають бути надіслані *ex officio* до Конгрегації Доктрини Віри якомога швидше.

§ 2. Обвинувачений і гарант правосуддя Верховного Трибуналу Конгрегації Доктрини Віри можуть подати апеляцію протягом максимального періоду шістдесяті днів з моменту публікації вироку першої інстанції.

§3. Апеляція має бути подана до Верховного Трибуналу Конгрегації, який, якщо для цього не призначено інший трибунал, вирішує справи другої інстанції, вирішені в першій інстанції іншими трибуналами або самим Верховним Апостольським Трибуналом в іншому колегіальному складі.

§ 4. Жодна апеляція проти вироку до Верховного Трибуналу Конгрегації не допускається,

якщо він стосується виключно інших злочинів, перелічених у ст. 9 § 2.

Арт. 17

Якщо на апеляційній стадії гарант справедливості висуває конкретно інше звинувачення, цей Верховний трибунал може визнати його та винести суд, як і у випадку у першій інстанції.

Арт. 18

Остаточне рішення суду *res iudicata* набуває чинності:

1° якщо вирок проголошено в другій інстанції;

2° якщо апеляція не була подана протягом терміну, зазначеного в ст. 16 §2;

3° якщо інстанція в апеляційному ступені вважається послабленою або ж скасовується.

Титул III

Позасудовий Процес

Арт. 19

§1 Якщо Конгрегація Віри вирішує розпочати позасудовий процес, кан. 1720 Кодексу Канонічного Права або кан. 1486 Кодексу Канонів Східних Церков.

§ 2. З попереднього дозволу Конгрегації Доктрини Віри можуть бути накладені постійні покутні покарання.

Арт. 20

§ 1. Позасудовий процес може бути здійснений Конгрегацією Доктрини Віри або Ординарієм, Ієрархом чи їхнім представником.

§ 2. Делегатами можуть виступати лише священики з докторським ступенем або принаймні ступенем бакалавра канонічного права, з хорошими манерами, які вирізняються особливою розсудливістю та юридичним досвідом.

§ 3. Згідно з кан. 1720 Кримінально-процесуального кодексу в такому процесі вимоги, згадані в канн. 1424 КПК.

§ 4. Особа, яка проводить розслідування, не може виконувати функції, зазначені в § 2 і § 3.

§ 5. Згідно з кан. 1486 Кодексу Канонів Східних Церков, функцію гаранта справедливості можуть виконувати лише священики, які мають ступінь доктора або щонайменше бакалавра канонічного права, з хорошими манерами, відрізняються особливою розсудливістю та юридичним досвідом.

§ 6. Нотаріусами можуть виступати тільки священики, які володіють доброю репутацією і є понад усіляку підозру.

§ 7. Обвинуваченому завжди повинен допомагати адвокат або представник, який має бути вірним володарем доктора чи принаймні ступеня бакалавра канонічного права, затвердженого Конгрегацією Доктрини Віри, ординарієм, ієрархом або їх представником. Якщо обвинувачений не вибере сам, його призначає компетентний орган і він виконуватиме цю функцію доти, доки обвинувачений не признає свого захисника чи представника.

Арт. 21

Конгрегація Доктрини Віри може надати звільнення від вимог священства та наукових ступенів, згаданих у Арт. 20.

Арт. 22

Коли позасудовий процес припиняється будь-яким способом, усі матеріали справи мають бути надіслані за посадою *ex officio* до Конгрегації Доктрини Віри якомога швидше.

Арт. 23

§ 1. Згідно з кан. 1734 Кримінально-процесуального кодексу, гарант справедливості Конгрегації Доктрини Віри та обвинувачений мають право письмово вимагати скасування або коригування декрету, виданого ординарієм або його представником згідно з кан. 1720, 3° КПК.

§ 2. Лише тоді промотор справедливості Конгрегації Доктрини Віри та обвинувачений, дотримуючись приписів кан. 1735 Кримінально-процесуального кодексу, може подавати ієрархічне звернення до Конгресу цієї Дикастерії, згідно з кан. 1737 Кримінально-процесуального кодексу.

§ 3. Проти декрету, виданого Ієрархом або його представником згідно з кан. 1486 § 1, 3° Кодексу Канонів Східних Церков, гарант справедливості Конгрегації Доктрини Віри та обвинувачений можуть подати ієрархічне звернення до Конгресу цієї Дикастерії, згідно з кан. 1487 Кодексу Канонів Східних Церков.

§ 4. Не допускається звернення до Конгресу Конгрегації Доктрини Віри проти декрету, якщо він стосується лише інших злочинів, зазначених у арт. 9 § 2.

Арт. 24

§ 1. Гарант справедливості Конгрегації Доктрини Віри та обвинувачений мають право оскаржити індивідуальні адміністративні акти Конгрегації Доктрини Віри у справах про злочини, зарезервовані за нею, протягом максимального терміну у шістдесят днів, у тій самій Конгрегації, яка судить *de merito ac de legitimitate*, усуваючи будь-яку подальшу апеляцію, як зазначено в ст. 123 Апостольської конституції *Pastor Bonus*.

§ 2. Для того, щоб подати позов, про який йдеться в § 1, під страхом неприпустимості позову обвинувачений повинен завжди користуватися допомогою адвоката, який повинен належати до вірних Церкви, мати відповідні повноваження і докторський ступінь або принаймні ступінь бакалавра канонічного права.

§ 3. Звернення, згадане в § 1, для своєї прийнятності повинно подавати чітку заяву *petitum* і містити обґрунтування *de iure* і *de facto*, на яких воно базується.

Арт. 25

Позасудова кримінальна постанова набирає законної сили:

1° якщо термін, встановлений у кан. 1734 § 2 Кодексу Канонічного Права або термін, зазначений у кан. 1737 § 2 Кримінально-процесуального кодексу;

2° якщо термін, визначений у кан. 1487 § 1 КПК;

3° якщо термін, зазначений у ст. 24 § 1 цих Стандартів;

4° якщо його видала Конгрегація Доктрини Віри згідно зі ст. 24 § 1 цих Стандартів.

Титул IV **Прикінцеві положення**

Арт. 26

Конгрегація Доктрини Віри має право на кожній стадії та стадії провадження безпосередньо посилатися на рішення Папи найважчі справи, про які йдеться в ст. 2-6, щодо відсторонення чи пониження з духовного стану, разом із звільненням від целібату, коли вчинення злочину було очевидним, після надання винному права на захист.

Арт. 27

Обвинувачений має право в будь-який момент вимагати від Верховного Понтифіка через Конгрегацію Доктрини Віри звільнення від усіх обов'язків, що впливають із священного рукоположення, включаючи целібат, і, якщо так буде, з релігійної професії.

Арт. 28

§ 1. За винятком звинувачень, судових розглядів і рішень щодо злочинів, зазначених у ст. 6, справи, пов'язані зі злочинами, які регулюються цими Нормами, охоплюються папською таємницею.

§ 2. Хто порушує таємницю або навмисно чи через грубу недбалість заподіює іншу шкоду обвинуваченому, свідкам чи особам, які беруть участь у кримінальній справі на іншій підставі, на прохання потерпілої сторони чи *ex officio*, повинен бути покарані відповідними штрафами.

Арт. 29

У цих випадках, разом з положеннями до цих правил, повинні також застосовуватися канони, що стосуються правопорушень і покарань і кримінального процесу обох кодексів.

11 жовтня 2021 р.

ДИКАСТЕРІЯ ДОКТРИНИ ВІРИ

VADEMESUM

ПРО ДЕЯКІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ МОМЕНТИ РОБОТИ З ВИПАДКАМИ СЕКСУАЛЬНОГО ЗЛОВЖИВАННЯ НАД НЕПОВНОЛІТНІМИ З БОКУ СВЯЩЕНОСЛУЖИТЕЛІВ

Версія 2.0

5.06.2022

ПРИМІТКА:

а. Крім злочинів, перелічених у арт. 6 *Normae*, проголошених у *Motu Proprio Sacramentorum sanctitatis tutela*, норм, наведених далі, слід дотримуватися – із необхідними змінами – у всіх випадках, які пов'язані зі злочинами, розгляд яких зарезервований за Дикастерією Доктрини Віри;

б. Будуть використовуватися такі скорочення: ККП: Кодекс Канонічного Права; ККСЦ: Кодекс Канонів Східних Церков; SST: *Motu Proprio Sacramentorum Sanctitatis Tutela* – Доповнена версія норм 2021 р.; VELM: *Motu Proprio Vos Estis Lux Mundi* – 2019; ДДВ: *Дикастерія Доктрини Віри*.

в. Нова Книга VI ККП набула чинності 8 грудня 2021 р. після проголошення 23 травня 2021 р. Апостольської конституції *Pascite gregem Dei*. Необхідно пам'ятати, однак, як про відсутність зворотної дії карного права, так і про припис кан. 1313: «§ 1. Якщо закон зазнає змін після вчинення злочину, до правопорушника застосовується більш сприятливий закон. § 2. Якщо ж пізніший закон скасовує закон або принаймні покарання, то воно негайно припиняє свою дію». Тому необхідно брати до уваги попередню Книгу VI щодо злочинів, вчинених перед 8 грудня 2021 року, та перевірити її застосування.

г. 8 грудня 2021 р. набули чинності *Норми щодо злочинів зарезервованих Конгрегацією*

Доктрини Віри, змінені через *Rescriptum ex Audientia* від 11 жовтня 2021 р. та опубліковані 7 грудня 2021 р. Вказівки цього *Vademecum* відкликаються до даних норм.

***

о. Вступ

Відповідаючи на численні запитання щодо процедур, яких слід дотримуватися у тих карних справах, щодо яких Дикастерія Доктрини Віри має компетенцію, вона підготувала цей *Vademecum*, призначений насамперед для ординаріїв та іншого персоналу, який повинен аплікувати на конкретні випадки канонічні норми, що регулюють справи, пов'язані із сексуальною наругою над неповнолітніми з боку священнослужителів.

Ідеться про певного роду «посібник» для тих, кому доручено встановлювати істину у таких карних справах, крок за кроком ведучи їх від повідомлення про злочин (*notitia criminis*) до повного завершення розгляду справи.

Цей посібник не є законодавчим текстом, він не змінює чинне канонічне право, однак його мета – прояснити різні етапи відповідних процедур. Не зважаючи на це, рекомендується його дотримання, оскільки однорідна практика сприятиме кращому звершенню правосуддя.

У посібнику містяться посилання, перш за все, на два чинні кодекси (ККП і ККСЦ); *Норми щодо злочинів, зарезервованих за Конгрегацією Доктрини Віри* в редакції від 11 жовтня 2021

року, видані разом з *Motu Proprio Sacramentorum Sanctitatis Tutela*, з урахуванням змін, внесених згідно *Rescripta ex Audientia* від 3 і 6 грудня 2019 р.; *Motu Proprio Vos Estis Lux Mundi*; і, не в останню чергу, практику Дикастерії Доктрини Віри, яка за останні роки стала набагато зрозумілішою та узгодженішою.

Оскільки цей посібник покликаний бути гнучким, він може періодично оновлюватися, якщо будуть змінюватися норми, на які він посилається, або якщо практика дикастерії вимагатиме подальшого роз'яснення та перегляду.

Було прийнято рішення не включати до цього *Vadetesum* вказівки щодо судового карного процесу у першій інстанції, оскільки переконані, що процедура, викладена у чинних Кодексах, – достатньо чітка та деталізована.

Сподіваємося, що цей посібник допоможе дієцезіям, інститутам богосвяченого життя і товариствам апостольського життя, Конференціям єпископів і різним церковним установам краще зрозуміти та впроваджувати вимоги правосуддя щодо *delictum gravius*, які становлять для всієї Церкви глибоку і болючу рану, що волає про загоєння.

I. Що в собі містить злочин?

1. Злочин, про який ідеться, включає будь-який зовнішній гріх проти шостої заповіді Декалогу, вчинене священнослужителем із неповнолітньою особою (пор. канон 1395 § 2 ККП; арт. 6 § 1, 1° SST).

2. Типологія цього злочину досить широка; злочин може включати, до прикладу, сексуальні стосунки (за згодою або без згоди), фізичний контакт заради сексуального задоволення, ексгібіціонізм, мастурбацію, виробництво порнографічних матеріалів, спонукання до проституції, розмови та/або пропозиції сексуального плану, котрі також можуть здійснюватися через різні засоби комунікації.

3. Поняття „неповнолітня особа” у даних справах з часом змінювалося. До 30 квітня 2001 р. неповнолітньою вважалася особа, яка

не досягла 16 років (хоча в деяких окремих законодавствах – наприклад, у Сполучених Штатах [з 1994 року] та в Ірландії [з 1996 року] – вік уже було підвищено до 18). Після 30 квітня 2001 р., з моменту проголошення *Motu Proprio Sacramentorum Sanctitatis Tutela*, вік усюди було підвищено до 18 років, і саме цей вік діє зараз. Ці зміни повинні братися до уваги при визначенні того, чи дійсно „неповнолітній” був таким, відповідно до правового визначення, що діяло станом на момент вчинення фактів.

4. Використання терміну „неповнолітній” не відображає різниці, яку іноді пропонує психологічна наука, між проявами „педофільї” та „ефебофільї”, тобто за участю підлітків постпубертатного віку. Ступінь їхньої статевої зрілості не впливає на канонічне визначення злочину.

5. В першій версії *Motu Proprio SST*, проголошеній 21 травня 2010 р., стверджується, що особа, яка, зазвичай, виявляє розумову відсталість, прирівнюється до неповнолітньої особи. Таке розширення категорії прирівняних до неповнолітніх було потверджено без змін у другій редакції SST від 2021 року (див. арт. 6, 1° SST). Що стосується використання терміну „вразливий дорослий”, то в інших місцях він описується як „будь-яка особа у стані недуги, фізичної чи психічної відсталості, або позбавлена особистої свободи, що, по суті, навіть якщо лиш іноді, обмежує її здатність розуміти чи хотіти або іншим чином опиратися правопорушенню” (пор. арт. 1 § 2, b VELM), і тут слід зазначити, що це визначення включає ситуації інші, ніж ті, що належать до компетенції ДДВ, яка і надалі обмежується неповнолітніми віком до вісімнадцяти років і тими, хто „зазвичай, виявляє розумову відсталість”. Інші ситуації за межами цих справ вирішуються компетентними Дикастеріями (пор. арт. 7 § 1 VELM).

6. У 2010 році SST також запровадив три нових злочини щодо неповнолітніх, а саме придбання, володіння (навіть тимчасове) чи розповсюдження священнослужителем

порнографічних зображень неповнолітніх віком до 14 років (з 1 січня 2020 року – віком до 18 років), з метою отримання сексуального задоволення, у будь-який спосіб і за допомогою будь-яких засобів. З 1 червня по 31 грудня 2019 року придбання, володіння чи розповсюдження порнографічних матеріалів із неповнолітніми віком від 14 до 18 років священнослужителями або членами інститутів богопосвяченого життя або товариств апостольського життя вважаються злочинами, щодо яких компетентні інші Дикастерії. (пор. арт. 1 і 7 VELM). З 1 січня 2020 року ці злочини, якщо вчинені священнослужителем, належать до компетенції Дикастерії Доктрини Віри. Незважаючи на те, що новий кан. 1398 §1, 2-3° ККП, який набув чинності 8 грудня 2021 р., запровадив ширше трактування цього питання, компетенція ДДВ обмежена, однак, випадками передбаченими арт. 6 SST. Актуальний артикул норм SST, проголошених у 2021 році (див. арт. 6, 2 SST), ввів ці зміни, щоб синтезувати законодавство щодо цього питання.

7. Слід зазначити, що ці три злочини, у їх сучасному формулюванні, стало можливим розглядати на канонічному рівні лише після набуття чинності SST, тобто з 21 травня 2010 року. З іншого боку, виробництво порнографії за участю неповнолітніх підпадає під типологію злочинів, перелічених у пп. 1-4 цього *Vademecum*, тож цей злочин слід розглядати і в тому випадку, якщо його було скоєно до цієї дати.

8. Відповідно до закону, який регулює діяльність богопосвячених осіб, котрі належать до Латинської Церкви (пор. канон 695 ККП і наступні), злочин, згаданий вище у п. 1, може також передбачати звільнення з чернечого інституту. Слід пам'ятати, що: а/ таке звільнення є не карою, а адміністративним актом найвищого модератора; б/ для видачі декрету про звільнення необхідно ретельно дотримуватись відповідної процедури, описаної в канонах 695 § 2, 699 та 700 ККП; в/ необхідно отримати

від ДДВ potwierдження декрету про звільнення, якого вимагає канон 700 ККП; г/ звільнення з інституту тягне за собою втрату припису до інституту та припинення обітів і обов'язків, які передбачає професія (пор. канон 701 ККП), а також заборону на виконання будь-яких завдань священнослужіння, до моменту виконання умов, зазначених у каноні 701 ККП. Ті ж правила, адаптовані відповідним чином, також застосовуються до остаточно приписаних членів світських інститутів і товариств апостольського життя (пор. канон 729 і 746 ККП).

II. Що потрібно робити, коли надходить інформація про ймовірний злочин (*notitia de delicto*)?

а/ Що означає термін *notitia de delicto*?

9. *Notitia de delicto* (пор. канон 1717 § 1 ККП; канон 1468 § 1 ККЦ; арт. 10 SST; арт. 3 VELM), яке іноді називають *notitia criminis*, – це будь-яка інформація про ймовірний злочин, що будь-яким чином надходить до ординарія чи ієрарха. Вона не обов'язково повинна бути у вигляді офіційної скарги.

10. *Notitia* може надходити з різних джерел: її може офіційно надати ординарію чи ієрарху, усно або письмово, ймовірний потерпілий, його опікуни або інші особи, які стверджують, що їм відомо про злочин; інформація може стати відомою ординарію чи ієрарху у зв'язку з виконанням його обов'язку наглядати; її можуть повідомити ординарію чи ієрарху державні органи згідно способів, передбачених місцевим законодавством; інформація може також надійти через засоби масової інформації (в тому числі соціальні мережі); він може дізнатися інформацію з чуток або у будь-який інший адекватний спосіб.

11. Іноді *notitia de delicto* може надійти з анонімного джерела, а саме від невстановлених осіб чи осіб, яких неможливо ідентифікувати. Анонімність джерела не повинна автоматично призводити до того, що повідомлення

вважатиметься неправдивим, особливо якщо до нього додано документацію, що підтверджує ймовірність злочину; тим не менш, зі зрозумілих причин, до розгляду такого типу *notitia* (повідомлень) слід підходити дуже обережно і, безумовно, не слід заохочувати надання анонімних повідомлень.

12. В подібний спосіб, коли *notitia de delicto* надходить із джерел, довіра до яких спочатку може видаватися сумнівною, не доцільно *a priori* приймати рішення не розглядати цю справу.

13. Іноді в *notitia de delicto* бракує окремих деталей (імен, дат, часу...). Навіть якщо повідомлення розпливчасте і нечітке, його слід належним чином оцінити і, в межах можливості, приділити йому належну увагу.

14. Слід зазначити, що інформація про *delictum gravius*, отримана під час сповіді, *скріплюється* найсуворішою сакраментальною печаттю (пор. канон 983 § 1 ККП; канон 733 § 1 ККСЦ; арт. 4 § 1, 5° SST). Сповідник, який дізнається про *delictum gravius* під час звершення таїнства, повинен спробувати переконати каянника повідомити цю інформацію іншим способом, щоб відповідні органи могли вжити заходів.

15. Відповідальність за нагляд, покладена на ординарія чи ієрарха, не означає, що він повинен постійно проводити слідчі перевірки священнослужителів, які йому підпорядковуються, але передбачає, що він не може вважати, що не повинен бути поінформованим про їхню поведінку в цих сферах, особливо якщо йому стане відомо про підозри, скандальну поведінку чи проступки, що серйозно дискримінують рукоположення.

б/ Які дії слід вжити при отриманні *notitia de delicto*?

16. У арт. 10 § 1 SST (пор. також канони 1717 ККП і 1468 ККСЦ) зазначено, що при отриманні *notitia de delicto* слід провести попереднє розслідування, за умови, що це повідомлення є

принаймні правдоподібним (*saltem verisimilis*). Якщо правдоподібність цього повідомлення не підтвердиться, немає необхідності продовжувати процедуру, передбачену для *notitia de delicto*, однак слід подбати про збереження документації і письмового обґрунтування причин такого рішення не продовжувати процедуру.

17. Навіть якщо закон не передбачає чіткого обов'язку, церковна влада повинна повідомити компетентні державні органи, якщо це вважається необхідним для захисту постраждалої особи, або інших неповнолітніх, від загрози подальших злочинних дій.

18. Враховуючи делікатну природу цього питання (беручи до уваги, те, що гріхи проти шостої заповіді Декалогу рідко вчиняються у присутності свідків), приймати рішення про те, що повідомлення не схоже на правду (що може призвести до опущення попереднього розслідування), слід лише у випадку очевидної неможливості вчинення злочину у відповідності до норм канонічного права. Наприклад, якщо виявляється, що на момент вчинення злочину, в якому обвинувачують особу, вона ще не була священнослужителем; якщо з'ясовується, що ймовірна потерпіла особа не була неповнолітньою (з цього приводу, пор. п. 3); якщо загальновідомо, що обвинувачений не міг бути присутнім на місці вчинення злочину, коли відбувалися заявлені дії.

19. Проте навіть у цих випадках доцільно, щоб ординарій або ієрарх оповістив ДДВ про *notitia de delicto* та рішення про відмову від попереднього розслідування у зв'язку з тим, що повідомлення явно не схоже на правдиве.

20. Тут слід зазначити, що у випадках неналежної та нерозсудливої поведінки, навіть за відсутності правопорушення за участю неповнолітніх, якщо є необхідним захистити загальне добро та уникнути згіршення, ординарій чи ієрарх має право застосувати інші адміністративні дії щодо обвинуваченого (наприклад, обмеження його служіння) або ж

застосувати карні санкції, зазначені у каноні 1339 ККП, з метою запобігання правопорушенням (пор. канон 1312 § 3 ККП), або ж оголосити прилюдну догану, про що йдеться у каноні 1427 ККСЦ. Якщо, однак, були вчинені злочини *non graviora*, ординарій або ієрарх повинен використати юридичні засоби, які відповідають конкретним обставинам.

21. Згідно з канонами 1717 ККП та канонами 1468 ККСЦ, проведення попереднього розслідування лежить на ординарії або ієрархові, який отримав *notitia de delicto*, або на відповідній особі, яку він обрав. Можливе невиконання цього обов'язку може становити злочин, що підлягає застосуванню канонічної процедури відповідно до ККП, ККСЦ та *Motu Proprio Come una madre amorevole*, а також арт. 1 § 1, б VELM.

22. Це завдання повинен виконати ординарій або ієрарх місця інкардинації чи приписання обвинуваченого священнослужителя або ординарій чи ієрарх місця, де було скоєно ймовірні злочини, якщо це різні особи. У другому випадку, звісно, добре буде, якщо буде налагоджено комунікацію та співпрацю між різними ординаріями, які мають стосунок до цієї справи, щоб уникнути конфліктів компетенції або дублювання зусиль, особливо якщо йдеться про клірика, що зв'язаний чернечими обітницями (пор. ном. 31).

23. Якщо ординарій чи ієрарх стикається з труднощами під час початку або при проведенні попереднього розслідування, він повинен негайно звернутися до ДДВ за порадою чи допомогою у вирішенні будь-яких можливих питань.

24. Може статися так, що *notitia de delicto* надходить безпосередньо до ДДВ, а не через ординарія чи ієрарха. У такому разі ДДВ може звернутися до нього з проханням провести розслідування або, відповідно до арт. 17 SST, може провести його сама.

25. ДДВ, на власний розсуд, за чітко висловленим проханням або за необхідності може

також попросити будь-якого іншого ординарія чи ієрарха провести попереднє розслідування.

26. Попереднє канонічне розслідування має проводитися незалежно від будь-якого відповідного розслідування з боку державних органів влади. У тих випадках, коли законодавство держави забороняє проводити власні розслідування паралельно з розслідуваннями державними органами, компетентна церковна влада повинна утриматися від проведення попереднього розслідування і повідомити про обвинувачення ДДВ, в тому числі надати їй будь-яку корисну документацію. У випадках, коли видається доцільним дочекатися завершення цивільних розслідувань для того, щоб отримати їхні результати або з інших причин, ординарію чи ієрарху варто звернутися за порадою з цього приводу до ДДВ.

27. Слідство має проводитися з дотриманням цивільного законодавства кожної держави (пор. арт. 19 VELM).

28. Щодо злочинів, які тут розглядаються, слід зазначити, що терміни давності карної дії з часом істотно змінилися. Терміни, що діють на даний момент, визначені у арт. 8 SST. [1] Проте, оскільки арт. 8 § 3 SST дозволяє ДДВ відступати від давності в усіх окремих випадках, то ординарій або ієрарх, який визначив, що строк давності минув, все ж повинен відреагувати на *notitia de delicto* і можливо провести остаточне попереднє розслідування та повідомити про його результати ДДВ, яка уповноважена вирішувати, чи зберегти давність, чи надати відступ від неї. У документах, які передаються дикастерії, ординарію чи ієрарху варто висловити свою особисту думку щодо можливості відступу, ґрунтуючись на конкретних обставинах (наприклад, стані здоров'я чи віку священнослужителя, здатності священнослужителя застосовувати право на самозахист, шкоді, заподіяній імовірною злочинною дією, викликаному скандалі).

29. У цих делікатних діях документах ординарій або ієрарх може звертатися за порадою

до ДДВ (це можливо також і в будь-який момент під час розгляду справи) і вільно консультуватися з експертами карного канонічного права. Однак при консультаціях з експертами слід подбати про те, щоб уникнути будь-якого невідповідного чи незаконного поширення інформації серед громадськості, яке може зашкодити подальшому проведенню попереднього розслідування або створити враження, що факти чи провину священнослужителя вже доведено.

30. Слід зазначити, що вже на цьому етапі необхідно дотримуватися службової таємниці. Однак слід пам'ятати, що особу, яка повідомляє інформацію, особу, яка стверджує, що їй завдано шкоди, і свідків не можна зобов'язати до збереження таємниці щодо обвинувачень.

31. Відповідно до арт. 2 § 3 VELM, ординарій, який отримав *notitia de delicto*, повинен негайно передати його ординарію або ієрарху місця, де, як стверджується, відбулися події, а також власному ординарію чи ієрарху особи, про яку повідомляється, а саме, якщо йдеться про монаха, то його вищому настоятелю, якщо той є його власним ординарієм, а у випадку дієцезіального священика — ординарію дієцезії або єпархіальному єпископу його приписання. У разі, коли ординарій чи ієрарх місця і власний ординарій чи ієрарх – не та сама особа, бажано, щоб вони зв'язалися один з одним, щоб визначити, хто з них буде проводити розслідування. У випадках, коли повідомлення стосується члена інституту богопосвяченого життя або товариства апостольського життя, вищий настоятель також інформує найвищого модератора, а у випадку інститутів і товариств дієцезіального права – і відповідного єпископа.

III. Як проходить попереднє розслідування?

32. Попереднє розслідування проводиться відповідно до критеріїв і способів, які викладено у каноні 1717 ККП або каноні 1468 ККСЦ і наведені нижче.

а/ Що таке попереднє розслідування?

33. Завжди слід пам'ятати, що попереднє розслідування не є судовим розглядом і не має на меті досягнення моральної певності у тому, чи відбулися події які є об'єктом звинувачення. Воно служить: а/ для збору даних, які можуть стати в пригоді для детальнішого вивчення *notitia de delicto*; та б/ для визначення правдоподібності повідомлення, тобто визначення того, що називається *fumus delicti*, тобто достатньої підстави для того, щоб, як юридично, так і фактично, вважати обвинувачення таким, що схоже на правду.

34. З цієї причини, як зазначено у канонах, які вказані у п. 32, попереднє розслідування спрямоване на збір детальної інформації про *notitia de delicto* – фактів, обставин і даних щодо їх осудності. На цьому етапі немає необхідності збирати всі елементи доказів (наприклад, свідчення, висновки експертів), оскільки це завдання евентуального подальшого карного процесу. Важливо відтворити, наскільки це можливо, факти, на яких ґрунтується обвинувачення, кількість і час вчинення злочинних дій, обставини, за яких їх було вчинено, та загальні відомості про ймовірних потерпілих, а також здійснити попередню оцінку ймовірної фізичної, психологічної та моральної шкоди. Також слід подбати про те, щоб визначити будь-яке можливе відношення до внутрішнього сакраментального обсягу (однак у цьому стосунку слід враховувати приписи артикулу 4 § 2 SST [2]). На цій стадії можна додавати будь-які інші злочини, які приписуються обвинуваченому (пор. арт. 9 § 2 SST [3]), а також будь-які вказівки на проблемні моменти, що впливають із його біографії. Можливо, варто зібрати свідчення та документи будь-якого роду чи походження (в тому числі результати розслідувань чи судових процесів, які проводили органи державної влади), які насправді можуть виявитися корисними для обґрунтування та підтвердження правдоподібності обвинувачення. На цьому етапі можна також вказати можливі

фактори, що звільняють від відповідальності, пом'якшувальні чи обтяжуючі фактори, які передбачено законом. Також може виявитися корисним зібрати на цьому етапі засвідчення щодо довіри до скаржників і ймовірних потерпілих. У додатку до цього *Vademecum* міститься схематичний опис корисних даних, які особам, які проводять попереднє розслідування, варто зібрати та мати під рукою (пор. п. 69).

35. Якщо під час попереднього розслідування надійдуть інші *notitia de delicto*, їх також потрібно розглянути в межах цього ж розслідування.

36. Як зазначалося вище, внаслідок отримання результатів цивільного розслідування (або всього судового розгляду в державному суді) попереднє канонічне розслідування може виявитися непотрібним. Однак особам, які повинні проводити попереднє розслідування, слід проаналізувати цивільне розслідування, оскільки критерії, які використовуються в ньому (щодо, наприклад, строку давності, типологія злочину, віку потерпілої особи тощо), можуть суттєво відрізнитися від норм канонічного права. У такій ситуації можна також проконсультуватися з ДДВ, якщо виникли сумніви.

37. Попереднє розслідування також може виявитися непотрібним, якщо злочин – відомий і беззаперечний (з огляду, наприклад, на результати цивільного провадження або визнання з боку самого священнослужителя).

б/ Які юридичні дії необхідно вчинити для початку проведення попереднього розслідування?

38. Якщо компетентний ординарій чи ієрарх вважає доцільним залучити іншу відповідну особу для проведення розслідування (пор. № 21), він має обрати її за критеріями, зазначеними в канонах 1428 §§ 1-2 ККП або 1093 ККСЦ. [4]

39. Призначаючи особу, яка проводитиме розслідування, та беручи до уваги співпрацю, яку можуть запропонувати миряни відповідно до канонів 228 ККП та 408 ККСЦ (пор. арт. 13

VELM), ординарій чи ієрарх повинен пам'ятати, що згідно з канонами 1717 § 3 ККП та 1468 § 3 ККСЦ, якщо після цього розпочинається судовий карний процес, ця особа не може виступати суддею у справі. Практика пропонує використовувати один і той самий критерій при призначенні делегата та асесорів у разі позасудового процесу.

40. Відповідно до канонів 1719 ККП і 1470 ККСЦ, ординарій або ієрарх повинні видати декрет про відкриття попереднього розслідування, в якому призначає особу, яка проводитиме розслідування, і зазначає в тексті, що ця особа має повноваження, вказані у каноні 1717 § 3 ККП або 1468 § 3 ККСЦ.

41. Хоча це прямо не передбачено законом, доцільно призначити священника-нотаря (пор. 483 § 2 ККП та 253 § 2 ККСЦ, де вказані інші критерії вибору), який допоможе особі, що проводить попереднє розслідування, гарантувати достовірність складених документів (пор. канони 1437 § 2 ККП та 1101 § 2 ККСЦ).

42. Однак слід зазначити, що, оскільки йдеться не про процесуальні акти, присутність нотаря не є необхідною умовою забезпечення їх правосильності.

43. На етапі слідства призначення промотора справедливості не передбачено.

в/ Які додаткові дії можуть або повинні здійснюватися під час попереднього розслідування?

44. У канонах 1717 § 2 ККП і 1468 § 2 ККСЦ, а також у статтях 4 § 2 і 5 § 2 VELM йдеться про захист доброго імені причетних осіб (обвинувачених, ймовірних потерпілих, свідків), щоб повідомлення не призвело до упередження, помсти чи дискримінації щодо них. Тому особа, яка проводить попереднє розслідування, повинна особливо подбати про те, аби вжити для цього всіх можливих запобіжних заходів, оскільки право на добре ім'я є одним із прав вірних, які закріплено канонами 220 ККП і 23 ККСЦ. Однак слід зазначити, що ці канони захищають це право від незаконних

порушень. Отже, якщо під загрозою опиниться загальне благо, то оприлюднення інформації про наявність обвинувачення не обов'язково вважатиметься порушенням чийогось доброго імені. Крім того, причетним особам слід повідомити, що у разі судового арешту чи вимоги з боку цивільної влади про передачу актів розслідування, Церква більше не зможе гарантувати конфіденційність свідчень і документів, отриманих в рамках канонічного розслідування.

45. У будь-якому випадку, особливо у випадках, коли необхідно робити публічні заяви, слід проявляти велику обережність у наданні інформації про факти. Заяви повинні бути короткими та лаконічними, слід уникати гучних заяв, повністю утримуватися від будь-яких передчасних суджень про винуватість чи невинуватість обвинуваченого (оскільки це визначається лише в результаті відповідного карного процесу, спрямованого на перевірку підстав обвинувачення) і поважати будь-яке прагнення приватності, висловлене ймовірними потерпілими.

46. Оскільки, як зазначено вище, на цій стадії ймовірну провину обвинуваченого ще не доведено, слід вжити всіх заходів, щоб уникнути – у публічних чи у приватних заявах – будь-яких тверджень від імені Церкви, інституту чи товариства, або від власного імені, в яких могло би йтися про передбачення рішення, яке буде прийнято у справі.

47. Слід також зазначити, що обвинувачення, процеси та рішення, які стосуються злочинів, зазначених у арт. 6 SST, підпадають під службову таємницю. Це не заважає особам, які надають повідомлення, – особливо якщо вони також мають намір повідомити цивільну владу – оприлюднювати свої дії. Крім того, оскільки не всі форми *notitiae de delicto* є офіційними обвинуваченнями, можна оцінити, чи зв'язана людина таємницею, завжди пам'ятаючи про повагу до доброго імені інших, про яку йдеться у п. 44

48. Тут також слід звернути увагу на те, чи зобов'язаний ординарій або ієрарх повідомляти державну владу про отримання *notitia de delicto* та відкриття попереднього слідства. У цьому стосунку застосовуються два принципи: а/ повага до законів держави (пор. арт. 19 VELM); та б/ повага до побажань імовірного потерпілого, за умови, що це не суперечить цивільному законодавству. Імовірних потерпілих слід заохочувати – як зазначено нижче (п. 56) – виконати їхні обов'язки та права щодо державних органів, подбавши про те, щоб задокументувати, що таке заохочення мало місце, а також слід уникати застосування будь-якої форми відмовляння до імовірного потерпілого. Відповідні угоди (конкордати, угоди, протоколи порозуміння), укладені Святим Престолом з національними урядами держав, повинні виконуватися завжди і в будь-якому випадку.

49. Коли закони держави вимагають від ординарія або ієрарха повідомляти про отримання *notitia de delicto*, він повинен зробити це, навіть якщо очікується, що на підставі законів держави не буде вжито жодних дій (наприклад, у випадках, коли минув строк давності або відрізняється визначення злочину).

50. Щоразу, коли державні судові органи видають законне виконавче розпорядження, що вимагає видачі документів у справах, або наказують вилучити такі документи у судовому порядку, ординарій чи ієрарх повинні співпрацювати з державною владою, завжди поважаючи будь-які чинні угоди, де вони існують. Якщо правомірність такого запиту чи вилучення викликає сумніви, ординарій чи ієрарх можуть проконсультуватися з експертами-юристами щодо доступних засобів захисту згідно місцевого законодавства. У будь-якому випадку бажано негайно повідомити представника Римського Архієрея.

51. У випадках, коли виявляється необхідним заслухати неповнолітніх або осіб, які до них прирівнюються, слід керуватися цивільними нормами країни, а також застосовувати

методи, які відповідають їхньому віку чи стану і дозволяють, наприклад, супроводжувати неповнолітнього дорослому, якому він/вона довіряє, а також уникати будь-якого прямого контакту з обвинуваченим.

52. Під час попереднього розслідування особливо делікатним завданням, що покладається на ординарія чи ієрарха, є рішення про те, чи інформувати обвинуваченого і коли це слід робити.

53. З цього приводу в законі не зазначено єдиного критерію або чіткого положення. Необхідно оцінити все, що стосується справи: окрім захисту прав і доброго імені причетних осіб (пор. 50 і 220 ККП та 23 і 1517 ККСЦ), необхідно також врахувати, зокрема, ризик скомпрометувати попереднє розслідування або спровокувати скандал серед вірних, а також доцільність попереднього збору усіх доказів, які можуть виявитися корисними або необхідними.

54. У разі прийняття рішення про допит підслідної особи, оскільки це попередній етап можливого провадження, не обов'язково призначати йому адвоката з уряду. Однак, якщо він вважає це доречним, йому може допомогати захисник, обраний на його вибір. Обвинувачений не повинен складати присягу (пор. *ex analogia*, канони 1728 § 2 ККП і 1471 § 2 ККСЦ).

55. Церковна влада повинна забезпечити гідне і шановане ставлення до імовірного потерпілого та його сім'ї, а також забезпечити їм привітне ставлення, уважно вислухати їх і надати їм підтримку, зокрема, у вигляді спеціальних послуг, а також забезпечити необхідну духовну, медичну та психологічну допомогу, залежно від ситуації (пор. арт. 5 VELM). Те ж саме можна зробити і щодо обвинуваченого. Однак слід уникати формування враження про намагання передбачити результати процесу.

56. Абсолютно необхідно уникати на цьому етапі будь-яких дій, які імовірний потерпілий міг би інтерпретувати як перешкоду для реалізації своїх громадянських прав у державних органах.

57. Там, де існують державні або церковні структури інформування і підтримки імовірних потерпілих або консультування церковних органів, варто також звернутися на них. Метою цих структур є виключно надання порад, орієнтирів та супроводу; їхній аналіз жодним чином не вважається канонічним процесуальним рішенням.

58. Щоб захистити добре ім'я причетних осіб і суспільне благо, а також уникнути інших чинників (наприклад, виникнення скандалу, загрози приховування майбутніх доказів, погроз чи іншої поведінки, спрямованої на відмовлення імовірного потерпілого від реалізації його прав, захисту інших імовірних потерпілих) відповідно до арт. 10 § 2 SST, ординарій або ієрарх має право з самого початку попереднього розслідування вводити запобіжні заходи, перелічені у канонах 1722 ККП і 1473 ККСЦ. [5]

59. Запобіжні заходи, викладені у цих канонах, – це евентуальний перелік, тобто можна вибрати лише один або кілька із зазначених заходів.

60. Це не заважає ординарію чи ієрарху застосовувати інші дисциплінарні заходи в межах своїх повноважень, але їх не можна чітко визначати як „запобіжні заходи”.

г/ Як накладаються запобіжні заходи?

61. По-перше, слід відзначити, що запобіжний захід – це не покарання (оскільки покарання накладаються лише наприкінці карного процесу), а адміністративний акт, цілі якого описані у канонах 1722 КПК та 1473 ККСЦ, які згадано вище. Слід чітко роз'яснити стороні, про яку йдеться, що цей захід не має карного характеру, щоб вона не подумала, що її вже з самого початку засудили та покарали. Необхідно також підкреслити, що запобіжні заходи скасовуються, якщо зникає підстава для них, при цьому вони припиняються автоматично із завершенням карного процесу. Крім того, вони можуть змінюватися (ставати більш

або менш суворими), якщо цього вимагають обставини. Однак до питання, чи зникла підстава для них, слід підходити з особливою обачністю та розсудливістю; також не виключено, що після скасування запобіжних заходів їх можуть застосувати повторно.

62. Відзначається, що для позначення заборони священнослужіння, яка застосовується до священнослужителя як запобіжний захід, досі часто використовується давній термін *suspensio a divinis*. Краще уникати цього терміну, а також терміну *suspensio ad cautelam*, оскільки в чинному законодавстві суспенза є покаранням, яке на даному етапі ще не може накладатися. Це положення правильніше було б назвати, наприклад, *забороною* публічного здійснення священнослужіння.

63. Слід уникати рішення, яке полягає у тому, щоб тільки перевести обвинуваченого священнослужителя з його посади, регіону або монастиря, вважаючи, що його віддалення від місця імовірного злочину або імовірних потерпілих буде достатнім вирішенням проблеми.

64. Запобіжні заходи, зазначені в п. 58, накладаються через окремі накази і повідомляються у відповідності до закону (пор. канони 49 і 1319 ККП і 1406 і 1510 ККСЦ і наступні).

65. Слід зазначити, що щоразу, коли приймається рішення про зміну або відкликання запобіжних заходів, про це видається відповідний декрет, який повідомляється у відповідності до закону. Однак немає потреби робити це після завершення можливого процесу, оскільки в цей момент ці заходи втрачають юридичну силу.

д/ Що необхідно зробити для завершення попереднього розслідування?

66. Задля забезпечення справедливості та розумного здійснення правосуддя рекомендується, щоб тривалість попереднього розслідування відповідала меті розслідування, яка полягає в оцінці правдоподібності *notitia de delicto* і, отже, відповідне існування *fumus delicti*.

Невиправдане затягування попереднього слідства може вважатися проявом недбалості з боку церковної влади.

67. Якщо розслідування проводила відповідна особа, призначена ординарієм чи ієрархом, вона має передати всі акти розслідування разом з власною оцінкою його результатів.

68. Відповідно до канонів 1719 ККП і 1470 ККСЦ, ординарій або ієрарх повинні видати декрет про закриття попереднього розслідування.

69. Відповідно до арт. 10 § 1 SST, після завершення попереднього розслідування, незалежно від його результатів, ординарій або ієрарх зобов'язані негайно надіслати ДДВ автентичну копію відповідних актів. Разом із копією актів та підсумкової форми, яка міститься в додатках, він має дати власну оцінку результатів розслідування (*votum*) та подати можливі власні пропозиції щодо того, як діяти (наприклад, якщо він вважає доцільним розпочати карний процес і якого роду процес це має бути; чи він вважає достатнім покарання, застосоване державною владою; чи кращим, на його думку, є варіант застосування адміністративних заходів ординарієм чи ієрархом; чи слід заявити про давність злочину, чи надати відступ від неї).

70. У випадках, коли ординарій або ієрарх, який проводив попереднє розслідування, є головним настоятелем, найкраще, щоб він також передав копію всіх документів, пов'язаних із розслідуванням, верховному модератору (або відповідному єпископу, якщо йдеться про інститути або товариства єпархіального права), оскільки, зазвичай, саме з ними після цього буде спілкуватися ДДВ. Зі свого боку, верховний модератор надсилає ДДВ власний *votum*, як зазначено вище в п. 69

71. Якщо ординарій, який проводив попереднє розслідування, не є ординарієм місця вчинення імовірного злочину, він повинен повідомити результати розслідування ординарію місця вчинення імовірного злочину.

72. Документи надсилаються в одному примірнику, бажано – із засвідченням нотаря, який є членом курії, якщо для попереднього розслідування не було призначено окремого нотаря.

73. У канонах 1719 ККП і 1470 ККСЦ зазначено, що оригінали усіх документів зберігаються у таємно20. Тут слід зазначити, що у випадках неналежної та нерозсудливої поведінки, навіть за відсутності правопорушення за участю неповнолітніх, якщо є необхідним захистити загальне добро та уникнути згіршення, ординарій чи ієрарх має право застосувати інші адміністративні дії щодо обвинуваченого (наприклад, обмеження його служіння) або ж застосувати карні санкції, зазначені у каноні 1339 ККП, з метою запобігання правопорушенням (пор. канон 1312 § 3 ККП), або ж оголосити прилюдну догану, про що йдеться у каноні 1427 ККСЦ. Якщо, однак, були вчинені злочини *non graviora*, ординарій або ієрарх повинен використати юридичні засоби, які відповідають конкретним обставинам.

74. Знову ж таки, відповідно до арт. 10 § 1 SST, після того, як документи попереднього розслідування буде надіслано ДДВ, ординарій або ієрарх має очікувати повідомлень чи інструкцій з цього приводу від ДДВ.

75. Очевидно, що якщо тим часом з'являться інші елементи, пов'язані з попереднім розслідуванням, або нові обвинувачення, їх слід якомога раніше передати ДДВ, щоб їх було додано до того, що вже є в її розпорядженні. Якщо виявиться, що у зв'язку з цими елементами варто повторно розпочати попереднє розслідування, слід негайно повідомити про це ДДВ.

IV. Що може зробити ДДВ на цьому етапі?

76. Після отримання актів попереднього розслідування, як правило, ДДВ негайно надсилає ординарію, ієрарху, верховному модератору (якщо йдеться про ченців, а також Дикастерії Інститутів Богопосвяченого Життя і Товариств Апостольського Життя; а якщо йдеться

про священнослужителя зі Східної Церкви – то Дикастерії Східних Церков; і Дикастерії Євангелізації Народів, якщо священнослужитель належить до території, яка підпорядковується цій Дикастерії) повідомлення – якщо це не було зроблено раніше – про номер протоколу даної справи. На цей номер необхідно посилатися під час подальшого спілкування з ДДВ.

77. Після ретельного вивчення актів ДДВ може діяти різними способами: вона може архівувати справу; може вимагати проведення ретельнішого попереднього розслідування; може накладати некарні дисциплінарні заходи, як правило, у відповідності до карного наказу; може застосовувати засоби покарання чи епітимії, або ж попередження чи догани; може розпочинати карний процес; а може визначити інші засоби душпастирської турботи. Після того, як рішення буде прийнято, його повідомляють ординарію, разом із відповідними інструкціями щодо його виконання.

а/ Що таке некарні дисциплінарні заходи?

78. Некарними дисциплінарними заходами обвинуваченому наказується щось зробити чи утриматися від чогось. Вони накладаються окремим наказом (пор. канн. 49 CIC і 1510 § 2, 2 ККСЦ), виданим ординарієм чи ієрархом, або навіть ДДВ. У таких випадках, як правило, накладають обмеження на священнослужіння тією чи іншою мірою, залежно від обставин, а іноді – зобов'язання проживати у певному місці. Необхідно підкреслити, що це не покарання, а дії тих хто посідає владу управління, спрямовані на забезпечення та захист загального добра і церковної дисципліни, а також на уникнення скандалу посеред вірних. Цей тип наказу не погрожує покаранням у разі його невиконання.

б/ Що таке карний наказ?

79. Такі ж типи заходів, зазвичай, накладаються у формі карного наказу, про який згадується у каноні 1319 § 1 ККП та 1406 § 1 ККСЦ.

У каноні 1406 § 2 ККСЦ зазначено, що попередження з погрозою покарання прирівнюється до карного наказу.

80. Формальності, необхідні для карного наказу, згадувалися раніше (канони 49 і далі ККП і 1510 ККСЦ і наступні). Тим не менше, оскільки йдеться про карний наказ, то у тексті має бути чітко зазначено, яке покарання загрожує, якщо одержувач порушить заходи, застосовані до нього.

81. Слід пам'ятати, що, згідно з § 1 канону 1319 ККП, карним наказом не можна накладати безстрокові покутні покарання; крім того, покарання повинно бути чітко визначено. Ще деякі винятки щодо покарання передбачені канonom 1406 § 1 ККСЦ коли йдеться про вірних, що належать до різних Церков свого права.

82. Такий адміністративний акт допускає подання рекурсу в терміни приписані законом.

в/ Що таке засоби покарання, епітимія і прилюдна догана?

83. Визначення засобів покарання, епітимії та прилюдної догани містяться у канонах 1339 і 1340 § 1 ККП та каноні 1427 ККСЦ. [6]

V. Які рішення можливі у карному провадженні?

84. Рішення, яким завершується карний процес, судовий чи позасудовий, може бути трьох типів:

- *засудження* (“*constat*”), якщо з моральною впевненістю встановлено вину обвинуваченого щодо приписаного йому злочину. При цьому в рішенні має бути конкретно зазначено, який вид канонічної санкції накладається або проголошується.

- *виправдання* (“*constat de non*”), якщо з моральною впевненістю встановлено невинуватість обвинуваченого, оскільки злочину не було вчинено, обвинувачений не вчинив злочину, цей вчинок не вважається злочином за законом або злочин вчинила неосудна особа.

- *відхилення* (“*non constat*”), коли неможливо було досягти моральної впевненості щодо вини обвинуваченого через відсутність доказів або через недостатні чи суперечливі докази того, що злочин було насправді вчинено, що злочин вчинив саме обвинувачений у ньому, або що злочин вчинила осудна особа.

Забезпечити суспільне благо або добро обвинуваченого можна за допомогою відповідних попереджень, засобів покарання та інших заходів душпастирської турботи (пор. канон 1348 ККП).

Рішення (у вигляді вироку або декрету) має зсилатися на один із цих трьох типів, щоб було зрозуміло, чи це “*constat*”, “*constat de non*” чи “*non constat*”.

VI. Які карні провадження можливі?

85. За законом можливі три карні процедури: судовий карний процес; позасудовий карний процес; або процедура, передбачена арт. 26 SST.

86. Процедура, передбачена арт. 26 SST [7], зарезервована для найбільш тяжких випадків і завершується безпосереднім рішенням Римського Архієрея та вимагає, щоб, навіть якщо скоєння злочину є очевидним, обвинуваченому було забезпечено право на самозахист.

87. Для здійснення судового карного процесу слід звернутися до відповідних законодавчих положень та до відповідних кодексів, а також до арт. 9, 10 § 2, 11-18, 26-29 SST.

88. Судовий карний процес не вимагає однакового подвійного вироку; однак, рішення, викладене у вирокі можливої другої інстанції, стає *res iudicata* (пор. арт. 18 SST). Проти вироку, який перейшов у стан осудженої речі, можна подати лише прохання про *restitutio in integrum* за умови, що буде представлено елементи, які чітко вказують на несправедливість цього вироку (пор. канони 1645 ККП, 1326 ККСЦ), або оскаржити його недійсність (пор. канони 1619 ККП і наступні, 1302 ККСЦ і наступні). Трибунал, створений для провадження такого роду,

завжди є колегіальним і складається щонайменше із трьох суддів. До кола осіб, які мають право оскаржити вирок першої інстанції, належить не лише обвинувачена сторона, яка вважає себе несправедливо скривдженою цим вироком, а й промотор справедливості ДДВ (пор. арт. 16 § 2 SST).

89. Відповідно до артикулів 10 § 1 і 16 § 3 SST, судовий карний процес може здійснюватися ДДВ або бути дорученим суду нижчої інстанції. Всім зацікавленим сторонам надсилається окремий виконавчий лист, в якому викладено прийняте рішення.

90. Також під час карного процесу, судового чи позасудового, до обвинуваченого можуть бути застосовані запобіжні заходи, зазначені в пп. 58-65.

а / Що таке позасудовий карний процес?

91. Позасудовий карний процес, який іноді називають адміністративним процесом є різновидом карного процесу, який зменшує кількість формальностей, що їх необхідно дотримуватися при судовому процесі, з метою прискорення процесу правосуддя, водночас не усуваючи процесуальних гарантій, яких вимагає справедливий суд (див. канони 221 ККП і 24 ККСЦ).

92. У випадку злочинів, зарезервованих за ДДВ, арт. 19 зазначає, що лише ДДВ, з уряду або ж на прохання ординарія чи ієрарха, може вирішити діяти таким чином в окремих випадках.

93. Подібно до судового процесу, позасудовий процес може здійснюватися в межах ДДВ або доручатися нижчій інстанції, тобто ординарію чи ієрарху обвинуваченого, або третім особам, яким ДДВ доручає виконання цього завдання, наприклад, на прохання ординарія чи ієрарха. Всім зацікавленим сторонам надсилається окремий виконавчий лист, в якому викладено прийняте рішення.

94. Позасудовий карний процес здійснюється з дотриманням дещо відмінних

формальностей відповідно до двох Кодексів. Якщо виникнуть запитання щодо того, який Кодекс застосовувати (наприклад, у випадку священнослужителів латинського обряду, які працюють у східних церквах, чи священнослужителів східного обряду, що працюють в межах латинського обряду), необхідно уточнити у ДДВ, якого Кодексу слід дотримуватися, і надалі чітко дотримуватися їхнього рішення.

б / Як здійснюється позасудовий карний процес згідно з ККП?

95. Коли ДДВ доручає ординарію провести позасудовий карний процес, він повинен спочатку вирішити, чи керувати цим процесом особисто, чи призначити свого делегата експерта з канонічного права. Ординарій може делегувати йому увесь процес, або ж залишити за собою остаточне рішення. Він також повинен призначити двох асесорів які допомагатимуть йому або його делегатові, на етапі оцінювання. При їх виборі варто враховувати критерії, викладені у канонах 1424 і 1448 § 1 ККП. Також необхідно призначити нотаря, відповідно до критеріїв, наведених у п. 41. Призначення промотора справедливості не передбачається.

96. Зазначені призначення здійснюються відповідним декретом. Ці посадові особи зобов'язані скласти присягу щодо сумлінного виконання завдання, дорученого їм, і дотримання таємниці. Складання присяги фіксується документально.

97. Згодом ординарій (або його делегат) повинен розпочати процес декретом про виклик обвинуваченого. Цей декрет має містити: чітку вказівку на те, кого викликають; місце і час, коли він повинен з'явитися; з якою метою його викликають, тобто зазначити обвинувачення (яке має бути коротко викладено в тексті декрету) та відповідні докази (які в декреті не обов'язково перелічувати), а також зазначення права на самозахист. Є доцільним вказати урядовців, які залучені до процесу.

98. Згідно нових норм, проголошених у 2021 році (див. арт. 20 § 7 SST), законом виразно передбачено, у випадку позасудового процесу у справах зарезервованих за ДДВ, аби обвинувачену, відповідно до приписів канонів 1723 та 1481 §§ 1-2 ККП, допомагав адвокат та/або уповноважений на його власний вибір або призначений з уряду, якщо сам не обрав. Ординарія (або його делегата) слід повідомити про призначення адвоката та/або уповноваженого за допомогою відповідної автентичної довіреності згідно з каноном 1484 § 1 ККП ще до засідання, на якому буде повідомлено про обвинувачення та надано докази, щоб можна було перевірити присутність у них якостей, котрі вимагає канон 1483 ККП. [8]

99. Якщо обвинувачений відмовився або занедбав з'явитися, ординарій (або його делегат) може розглянути питання про те, чи робити повторний виклик.

100. Якщо обвинувачений відмовився або занедбав з'явитися за першим чи другим викликом, його слід попередити, що процес буде проведено, незважаючи на його відсутність. Таку інформацію можна надати вже у першому виклику. Якщо обвинувачений занедбав або відмовився з'явитися, це має бути зазначено документально, і процес продовжується *ad ulteriora*.

101. У день і час засідання, на якому оголошується обвинувачення і надаються докази, обвинуваченому і його адвокату та/або уповноваженому, якщо він присутній, пред'являється справа, що містить акти попереднього слідства. Повідомляється також про обов'язок дотримуватися службової таємниці.

102. Особливу увагу слід звернути на те, що, якщо справа стосується таїнства покаяння, то необхідно дотримуватися арт. 4 § 2 SST, у якій зазначено, що ім'я імовірного потерпілого не розкривається обвинуваченому, якщо тільки обвинувач чітко не дав на це згоди.

103. Участь асесорів у засіданні оголошення звинувачень не є обов'язковою.

104. Повідомлення про обвинувачення та докази надаються для того, щоб обвинувачений мав можливість захищатися (пор. канон 1720, 1° ККП).

105. Під "обвинуваченням" мається на увазі злочин, який мав місце, як стверджує імовірний потерпілий чи інша особа, що впливає з попереднього розслідування. Пред'явлення обвинувачення означає інформування обвинуваченого про злочин, скоєння якого йому приписують, та будь-які супутні деталі (наприклад, місце, де його було скоєно, кількість та імена імовірних потерпілих, обставини).

106. "Доказами" є всі матеріали, зібрані під час попереднього розслідування, та будь-які інші отримані матеріали: найперше, письмові протоколи обвинувачень, висунуті імовірними потерпілими; далі, відповідні документи (наприклад, медичні записи; листування, навіть з допомогою електронних засобів; фотографії; підтвердження покупки; виписки з банківських рахунків); протоколи заяв імовірних свідків; і, нарешті, будь-які висновки експертів (медичних, у тому числі психіатрів, експертів із психології, графології), які особа, яка проводила розслідування, визнала доцільним прийняти або провести. Необхідно дотримуватися правил конфіденційності, встановлених цивільним законодавством.

107. Усе зазначене вище називають "доказами", оскільки, незважаючи на те, що вони були зібрані на етапі, що передував процесу, з моменту початку позасудового процесу вони автоматично стають сукупністю доказів.

108. На будь-якому етапі провадження ординарій або його делегат має право вимагати збору додаткових доказів, якщо це буде вважатися необхідним зважаючи на результати попереднього розслідування. Це також може відбутися за клопотанням обвинуваченого на етапі захисту. На цьому етапі обвинуваченому буде представлено результати. Обвинуваченому має бути пред'явлено те, що було

зібране за клопотанням захисту, і тоді слід провести ще одне засідання для пред'явлення обвинувачень і доказів у разі появи нових елементів обвинувачення або доказів; інакше зібрані матеріали можуть розглядатися лише як додаткові елементи захисту.

109. Аргументація захисту може бути представлена двома способами: а/ її можна прийняти на засіданні на підставі окремого протоколу, підписаного всіма присутніми (зокрема, ординарієм або його делегатом; обвинуваченим та його адвокатом і/або уповноваженим; нотарем); або б/ шляхом встановлення розумного терміну, протягом якого аргументи захисту можуть бути представлені ординарію або його делегату у письмовій формі.

110. Слід зазначити, що відповідно до § 2 канону 1728 ККП, обвинувачений не зобов'язаний зізнаватися (визнавати) злочин, і від нього також не можна вимагати скласти присягу говорити лише правду.

111. Для аргументації на користь захисту можна використовувати усі законні засоби, як, наприклад, прохання заслухати свідків сторони захисту або надати документи та висновки експертів.

112. Для допуску цих доказів (і, зокрема, збору свідчень), застосовуються дискреційні критерії, які судді дозволяє застосовувати загальний закон про спірний судовий процес. [9]

113. Коли цього вимагає конкретна справа, ординарій або його делегат повинен оцінити рівень довіри до осіб, залучених до процесу. [10] Однак відповідно до артикула 4 § 2 SST, він зобов'язаний оцінити рівень довіри до обвинувача, якщо йдеться про таїнство покаяння.

114. Оскільки це карний процес, то обвинувач не зобов'язаний брати участь у ньому. Обвинувач фактично скористався своїм правом, сприяючи формуванню обвинувачення та збору доказів. З цього моменту представництво обвинувачення переходить до ординарія або його делегата.

в / Як завершується позасудовий карний процес згідно з ККП?

115. Ординарій або його делегат просить двох асесорів надати протягом певного розумного строку свою оцінку доказів та аргументів захисту відповідно до канону 1720, 2° ККП. Своім декретом він також може запросити їх на спільне засідання для здійснення такої оцінки. Мета цього засідання, вочевидь, – сприяти аналізу, обговоренню та дебатам. Для такого засідання, яке не є обов'язковим, але яке рекомендується провести, не передбачено жодних особливих юридичних формальностей.

116. Асесорам заздалегідь надають усі матеріали провадження і необхідний час для вивчення матеріалів та особистої оцінки. Варто нагадати асесорам про їхній обов'язок дотримуватися службової таємниці.

117. Хоча цього не вимагає законодавство, висновок асесорів краще викласти у письмовій формі і додати до актів справи, щоб полегшити процес складання наступного остаточного декрету особою, якій це належить. Даний висновок, призначений для оцінки ординарієм або його делегатом, а тому не може бути переданий обвинуваченому або його адвокату.

118. Схожим чином, якщо оцінка доказів та аргументів захисту відбувається під час спільного засідання, доцільно зробити ряд нотаток про виступи та обговорення, зокрема, у вигляді протоколу, підписаного учасниками. Ці письмові нотатки підпадають під дотримання службової таємниці і не підлягають оприлюдненню.

119. Якщо злочин буде встановлено з упевненістю, ординарій або його делегат (пор. канон 1720, 3° ККП) повинні видати декрет про закриття процесу та накласти і/чи проголосити покарання або накласти карні заходи чи покути, які він вважає найбільш підходящими для виправлення скандалу, відновлення справедливості та виправлення винуватої сторони.

120. Ординарій повинен завжди пам'ятати, що, якщо він має намір застосувати безстрокове покутне покарання, відповідно до арт. 19 § 2, 1° SST він повинен попередньо отримати на це дозвіл від ДДВ. Даний мандат є відступом, обмеженим цими випадками, від заборони накладати безстрокове покутне покарання декретом, про який ідеться в каноні 1342 § 2 ККП. Якщо, отже, декретом накладено безстрокове покарання, він повинен містити виразне посилення на мандат, отриманий від ДДВ.

121. Перелік безстрокових покарань включає лише ті покарання, які зазначені у § 1 канону 1336 ККП [11], зі застереженнями, про які у канонах 1337 і 1338 ККП. [12]

122. Оскільки тут ідеться про позасудовий процес, слід пам'ятати, що карний декрет – це не вирок, який виноситься лише після завершення судового процесу, навіть якщо він, як і вирок, передбачає покарання.

123. Декрет, про який ідеться, є особистою дією ординарія або його делегата, і тому не повинен містити підписи асесорів, але має бути засвідчений нотарем.

124. На додаток до загальних формальностей, які застосовуються щодо всіх декретів (пор. канони 48-56 ККП), у карному декреті повинні бути коротко зацитовані основні елементи обвинувачення та ходу процесу, але перш за все у ньому мають бути викладені, принаймні коротко, причини рішення згідно закону (перелік канонів, на яких ґрунтувалося рішення, – наприклад, канонів, в яких міститься визначення злочину, канонів, які визначають можливі пом'якшуючі або обтяжуючі фактори – і, бодай дуже коротко, юридична логіка, яка привела до рішення застосувати їх), і по суті.

125. Виклад причин по суті насправді є складним завданням, оскільки автор декрету повинен викласти причини, які, при зіставленні матеріалів обвинувачення та заяв захисту, які він повинен синтезувати у своєму викладі, привели його до впевненості у скоєнні

чи нескоєнні злочину, або до відсутності достатньої моральної впевненості.

126. Оскільки не всі володіють детальними знаннями канонічного права та його формальної мови, найважливішим у карному декреті є пояснення обґрунтування та мотивації рішення, а не точна і детальна термінологія. За необхідності, для надання допомоги у цьому стосунку можуть бути залучені компетентні особи.

127. Проголошення декрету у його цілості (тобто не лише вирішальної частини) відбувається за допомогою передбачених законом методів (пор. канони 54-56 ККП [13]) та зі збереженням належної форми.

128. У будь-якому разі до ДДВ має бути надіслана засвідчена копія актів процесу (якщо їх не було передано раніше) і повідомлення про декрет.

129. Якщо ДДВ вирішить сама взятися за позасудовий карний процес, усі формальності, передбачені пп. 91 і далі, безсумнівно, залишаться на її відповідальності, однак вона має право, за необхідності, запросити нижчі інстанції до співпраці.

г / Як здійснюється позасудовий карний процес за ККСЦ?

130. Як зазначено в п. 94, позасудовий карний процес, як його описано в ККСЦ, здійснюється з певними особливостями передбаченими цим Кодексом. З метою більшої простоти пояснення та уникнення повторів буде вказано лише відмінні характеристики: отже, слід внести такі корективи до практики, яку викладено вище і яка є спільною з ККП.

131. Перш за все, слід пам'ятати, що потрібно чітко дотримуватися припису канону 1486 ККСЦ під страхом неправосильності карного декрету.

132. У позасудовому карному процесі, згідно з ККСЦ, немає згадок про асесорів, однак присутність промотора справедливості є обов'язковою.

133. Засідання для повідомлення обвинувачення та надання доказів має відбуватися за обов'язкової присутності промотора справедливості та нотаря.

134. Відповідно до канону 1486 § 1, 2° ККСЦ, засідання для повідомлення, а отже, і представлення аргументів захисту має відбуватися виключно в усній формі. Разом з тим, це не означає, що захист не може подавати аргументацію у письмовому вигляді.

135. Особливу увагу слід звернути на те, чи, у зв'язку з тяжкістю злочину, покарання, перелічені в каноні 1426 § 1 ККСЦ, справді є достатніми для забезпечення виконання положень канону 1401 ККСЦ. Приймаючи рішення про накладення покарання, слід дотримуватися канонів 1429 [14] і 1430 [15] ККСЦ.

136. Ієрарх або його делегат завжди повинен пам'ятати, що відповідно до арт. 19 § 2 SST скасовуються заборони канону 1402 § 2 ККСЦ. Таким чином, він може накладити безстрокове покутне покарання своїм декретом, попередньо отримавши від ДДВ на це повноваження, відповідно до того ж арт. 19 § 2 SST. У декреті необхідно чітко вказати про попереднє отримання повноваження від ДДВ.

137. Для складання карного декрету застосовуються критерії, зазначені в пп. 119-126.

138. Повідомлення про декрет відбувається відповідно до положень канону 1520 ККСЦ та у належній формі.

139. Щодо моментів, які тут не згадано, слід посилатися на все, що заявлено у ККП для позасудового процесу, в тому числі на можливість здійснення процесу у ДДВ.

д / Чи підпадає карний декрет під дотримання папської таємниці?

140. Як зазначалося раніше (пор. п. 47), процесуальні акти та рішення підпадають під дотримання службової таємниці. Усім, хто залучений до цього процесу у будь-якій якості, слід постійно про це нагадувати.

141. Декрет має бути доведеним до відома обвинуваченого у повному обсязі. Про це необхідно повідомити його уповноваженого або адвоката, якщо обвинувачений його вибрав.

VII. Що може статися після завершення карного процесу?

142. Залежно від типу процедури, яка застосовується, існують різні можливості для сторін процесу.

143. Якщо йдеться про процедуру, зазначену в арт. 26 SST, то оскільки вона стосується акту Римського Архієрея, жодне оскарження не допускається (пор. канони 333 § 3 ККП і 45 § 3 ККСЦ).

144. Якщо це судовий карний процес, то існує можливість оскарження передбачена правом, а саме, подання скарги про недійсність, переведення у первісний стан або апеляція.

145. Відповідно до арт. 16 § 3 SST, єдиним судом другої інстанції для розгляду апеляцій є ДДВ.

146. Для подання апеляційної скарги необхідно дотримуватися приписів закону, звертаючи увагу на те, що арт. 16 § 2 SST змінила строки подання апеляції, встановивши прісикальний термін шестидесяти корисних днів, який вираховується відповідно до канонів 202 § 1 ККП і 1545 § 1 ККСЦ.

147. Якщо йдеться про позасудовий карний процес, то можна подати рекурс проти декрету яким він закінчився, упродовж терміну, передбаченого законом, а саме канонами 1734 і далі ККП і 1487 ККСЦ (пор. Розділ VIII).

148. Відповідно до канонів 1353 ККП і 1319 і 1487 § 2 ККСЦ, апеляції та рекурси призупиняють виконання покарань.

149. Оскільки виконання покарання призупиняється і перебіг карного процесу продовжено, запобіжні заходи залишаються в силі з тими ж застереженнями та способами, які зазначено у пп. 58-65.

VIII. Що робити у разі подання рекурсу проти карного декрету?

150. Закон передбачає різні процедури відповідно до двох Кодексів.

а / Що передбачає ККП у разі рекурсу проти карного декрету?

151. Згідно з каноном 1734 ККП, особа, яка має намір подати рекурс проти карного декрету, повинна спочатку вимагати його скасування або виправлення від автора (ординарія або його делегата) протягом присікального терміну десяти корисних днів з моменту його законного повідомлення.

152. Згідно з каноном 1735 ККП, протягом тридцяти днів з моменту отримання клопотання автор може відреагувати, змінивши власний декрет (але перш ніж діяти, в цьому випадку краще негайно звернутися за порадою до ДДВ), або відхилити клопотання. Він також має право взагалі не відповідати.

153. У разі видачі зміненого декрету, відхилення клопотання або мовчання його автора, особа, яка подала рекурс, може звернутися до конгресу ДДВ напряму або через автора декрету (пор. канон 1737 § 1 ККП), або ж через уповноваженого протягом присікального терміну п'ятнадцяти корисних днів, передбачених § 2 канону 1737 ККП. [16]

154. Якщо автору декрету подається ієрархічний рекурс, він повинен негайно передати його ДДВ (пор. канон 1737 § 1 ККП). Після цього (а також у випадку, якщо рекурс було подано безпосередньо до ДДВ), автору декрету залишається лише чекати можливих вказівок чи запитів від ДДВ, яка у будь-якому разі повідомить його про результат розгляду рекурсу.

б / Що передбачає ККСЦ у разі подання рекурсу проти карного декрету?

155. ККСЦ передбачає простішу процедуру, ніж ККП. По суті, згідно кан. 1487 § 1 ККСЦ заявник повинен звернутися лише до конгресу

ДДВ протягом десяти корисних днів з моменту отримання повідомлення про декрет.

156. Автору декрету в цьому випадку залишається лише чекати вказівок чи запитів від ДДВ, яка в будь-якому разі повідомить його про результат розгляду рекурсу. Однак, якщо автором є ієрарх, він повинен взяти до уваги те, що рекурс призупиняє дію покарання, про що йдеться у п. 148 вище.

IX. Чи є щось, про що завжди слід пам'ятати?

157. З моменту надходження *notitia de delicto* обвинувачений має право подати клопотання про диспензу від усіх обов'язків, пов'язаних із клирицьким станом, в тому числі від целібату, і, водночас, від будь-яких чернечих обітів. Ординарій або ієрарх повинен чітко повідомити його про це право. Якщо священнослужитель вирішить скористатися цією можливістю, він повинен написати відповідне клопотання, адресоване Святішому Отцеві, представившись і коротко вказавши причини, чому він цього просить. Клопотання має містити дату і підпис заявника. Його слід передати ДДВ разом із *votum* ординарія або ієрарха. У свою чергу, ДДВ надішле його далі і – якщо Його Святість прийме клопотання – передасть рескрипт про диспензу ординарію чи ієрарху, попросивши їх повідомити про це заявника у відповідності до закону.

158. Проти декретів, виданих Конгресом ДДВ, про які в пп. 153 і 155, або виданих згідно з кан. 1720, 3° ККП чи 1486 § 1, 3° ККСЦ наприкінці позасудового карного процесу, можна подати рекурс відповідно до арт. 24 SST[17]. Щоб рекурс прийняли, у ньому слід чітко вказати суть вимоги (*petitum*) і юридичні (*in iure*) та фактичні (*in facto*) підстави, на яких він ґрунтується. Особа, яка подає звернення, повинна скористатися послугами адвоката, наділеного відповідним мандатом. Даний рекурс подається безпосередньо до ДДВ.

159. Якщо у відповідь на запит ДДВ у 2011 році Конференція єпископів уже розробила власні

письмові рекомендації щодо розгляду випадків сексуального зловживання над неповнолітніми, то цей текст також слід взяти до уваги.

160. Іноді трапляється так, що *notitia de delicto* стосується вже померлого священнослужителя. У цьому випадку не порушується жодна карна процедура.

161. Якщо під час попереднього слідства вказаний священнослужитель помирає, відкриття карної процедури не можливе. У будь-якому випадку, рекомендується, щоб ординарій або ієрарх все одно повідомили ДДВ.

162. Якщо обвинувачений священник помирає під час карного процесу, про це слід повідомити ДДВ.

163. Якщо на етапі попереднього слідства обвинувачений священнослужитель втрачає свій канонічний статус внаслідок отримання диспенси або покарання, виданого чи застосованого в рамках іншого провадження, то ординарій або ієрарх повинен оцінити, чи є доцільним проводити попереднє розслідування, заради забезпечення душпастирського милосердя та вимог справедливості щодо імовірних потерпілих. Якщо втрата канонічного статусу відбувається після того, як карний процес уже розпочався, процес можна у будь-якому разі

довести до завершення, хоча б для того, щоб визначити відповідальність за імовірний злочин і накладити потенційне покарання. По суті, слід пам'ятати, що при визначенні найважчого злочину (*delictum gravius*), важливо те, що обвинувачений був священнослужителем на момент скоєння злочину, а не під час процесу.

164. Беручи до уваги положення, про які у арт. 28 SST, компетентна церковна влада (ординарій чи ієрарх) має відповідним чином повідомляти імовірного потерпілого та обвинуваченого, якщо вони цього вимагають, про окремі етапи процесу, подбавши про те, щоб не розголошувалася інформація, включена до папської чи службової таємниці, розголошення якої може завдати шкоди третім особам.

***

Цей *Vademecum* не претендує на заміщення підготовки спеціалістів канонічного права, особливо щодо карних та процесуальних питань. Лише глибоке знання закону та його цілей може допомогти належним чином служити правді та справедливості, які особливо слід намагатися забезпечити у справах *graviora delicta* у зв'язку з глибокими ранами, які вони завдають церковному сопричастю.

**ТАБЛИЦЯ-ПІДСУМОК
ДЛЯ ВИПАДКІВ DELICTA RESERVATA**

ДІЄЦЕЗІЯ/ІНСТИТУТ ПРИПИСАННЯ	
ОРДИНАРІЙ	
ЦЕРКВА СВОГО ПРАВА	
ДДВ ПРОТ. №	
ПРИЗВИЩЕ СВЯЩЕНОСЛУЖИТЕЛЯ	
ІМ'Я СВЯЩЕНОСЛУЖИТЕЛЯ	
ПРИЗВИЩЕ БАТЬКА СВЯЩЕНОСЛУЖИТЕЛЯ	
ОФІЦІЙНИЙ ДОКУМЕНТ, ЩО ПОСВІДЧУЄ ОСОБУ	

ПЕРСОНАЛЬНІ ДАНІ СВЯЩЕНОСЛУЖИТЕЛЯ					
Дата народження		Дияконське рукоположення			
Довічні обіти		Священниче рукоположення		Років священства	

МІСЦЯ ТА ФОРМАЦІЙНІ ІНСТИТУТИ ДО СВЯЩЕНСТВА	
СЛУЖІННЯ В ІНШИХ ДІЄЦЕЗІЯХ	
АКТУАЛЬНА АДРЕСА СВЯЩЕНОСЛУЖИТЕЛЯ	
АДВОКАТ / УПОВНОВАЖЕНИЙ (додати підписану копію мандату)	
АДРЕСА АДВОКАТА / УПОВНОВАЖЕНОГО	

СЛУЖІННЯ В ДІЄЦЕЗІЇ (У ТОМУ ЧИСЛІ В ІНШИХ ДІЄЦЕЗІЯХ)			
Рік	Парафія / Інституція	Місце	Завдання

ЗВИНУВАЧЕННЯ СВЯЩЕНОСЛУЖИТЕЛЯ У ЗАРЕЗЕРВОВАНИХ ЗЛОЧИНАХ					
Дата інкримінованих дій	Прізвище, ім'я ймовірної жертви	Дияконське рукоположення	Дата народження	Місце, частота та деталі інкримінованих дій	Автор і дата оскарження до церковної влади

ІНШІ ПРОБЛЕМНІ ФАКТИ / ІНШІ ЗВИНУВАЧЕННЯ	
Рік	Проблемний факт

ЦИВІЛЬНІ ЗАХОДИ ПРОТИ СВЯЩЕНОСЛУЖИТЕЛЯ		
Рік	Тип	Результат / Вирок

ЗАХОДИ УХВАЛЕНІ ЦЕРКОВНОЮ ВЛАДОЮ	
Рік	Заходи

[1] Арт. 7 SST - § 1. Карний позов щодо злочинів, зарезервованих за Конгрегацією Доктрини Віри, погашується за давністю через двадцять років, з урахуванням права Конгрегації Доктрини Віри на відступ від такої давності в окремих випадках. § 2. Обчислення давності ведеться згідно кан. 1362 § 2 Кодексу Канонічного Права і кан. 1152 § 3 Кодексу Канонів Східних Церков. Однак, якщо йдеться про злочин, зазначений у арт. 6 §1, 1°, то обчислення давності починається з моменту, коли неповнолітній особі виповнюється вісімнадцять років.

[2] Арт. 24 SST - § 1. У справах, які стосуються злочинів, зазначених у арт. 4 §1, Трибунал не має права вказувати ім'я обвинувача чи то перед самим обвинуваченим, чи то перед його захисником, якщо обвинувачений не дав на це чіткої згоди. § 2. Трибунал повинен з особливою увагою розглянути питання довіри до обвинувача. § 3. Тим не менше, слід подбати аби цілковито усунути будь-яку небезпеку порушення таємниці сповіді.

[3] Арт. 8 SST - § 2. Цей Верховний трибунал також звершує судочинство щодо інших злочинів, у яких підсудного обвинувачує промотор справедливості, з причини причетності особи і її співучасті.

[4] Кан. 1428 ККП – § 1. Суддя або голова колегіального трибуналу можуть для проведення інструкції справи призначити аудитора, добираються його з-поміж суддів трибуналу, або з осіб, допущених єпископом до виконання цього завдання. § 2. Єпископ може схвалити на уряд аудитора священнослужителя або мирянина, який відзначається добрими звичаями, розсудливістю та доктриною. Кан. 1093 ККСЦ – § 1. Суддя або голова колегіального трибуналу можуть для проведення інструкції справи призначити аудитора, добираючи його з-поміж суддів трибуналу, або з вірних християн, допущених єпархіальним єпископом для цього уряду. § 2. Єпархіальний єпископ може допустити до уряду аудитора

вірних християн, які відзначаються добрими звичаями, розсудливістю і знаннями.

[5] Кан. 1722 ККП – § 3 метою запобігти згіршенню, оберігати свободу свідків і забезпечити хід правосуддя ординарій може... усунути обвинуваченого від священнослужіння або з певного уряду чи від виконання церковного завдання, може наказати чи заборонити йому проживати в якомусь місці чи на якійсь території, або навіть заборонити публічну участь у Пресвятій Євхаристії... Кан. 1473 ККСЦ – § 3 метою запобігти згіршенню, оберігати свободу свідків і забезпечити хід правосуддя ієрарх може, вислухавши промотора справедливості і викликавши самого обвинуваченого, в будь-якій стані і ступені карного процесу не допустити його до виконання священнослужіння, уряду, служби або іншого завдання, наказати йому або заборонити перебування в якомусь місці або території, або навіть заборонити публічне приймання Пресвятої Євхаристії...

[6] Кан. 1339 ККП – § 1: Ординарій, особисто чи через когось іншого, може застерегти особу, яка стоїть перед нагодою вчинити злочин або щодо якої після розслідування виникла серйозна підозра у вчиненні злочину. § 2. Він також може висловити догану особі, поведінка якої викликала скандал або серйозне порушення порядку, відповідно до обставин цієї особи та її вчинку. § 3. Попередження чи догана завжди повинні бути підтверджені хоча б якимось документом, який має зберігатися в таємному архіві курії. Кан. 1340 § 1 ККП: Покута, яка може бути накладена у зовнішньому обсязі, — це виконання певних релігійних, побожних чи милосердних діл. Кан. 1427 ККСЦ – § 1. Із збереженням партикулярного права, прилюдна догана відбувається або перед нотарем або при двох свідках або за допомогою листа, однак так, щоб про одержання і зміст листа було відомо на підставі якогось документа. § 2. Слід остерігатися, щоб прилюдна догана

не призвела до більшої, ніж годиться, неслави винуватця.

[7] Арт. 21 § 2, 2° SST: Дикастерія Доктрини Віри може: ... 2° передати найбільш тяжкі справи на розгляд Папі Римському, якщо йдеться про усунення чи позбавлення клирицького стану, сукупно із диспензою від celibату, якщо чітко видно, що було скоєно злочин, і після того, як злочинцю було надано можливість захисту.

[8] Кан. 1483 ККП – Уповноважений і адвокат мають бути повнолітніми особами з доброю славою; окрім того, адвокат повинен бути католиком, якщо єпархіальний єпископ не дозволить інше, доктором канонічного права або справжнім експертом, затвердженим тим же єпископом.

[9] За аналогією з кан. 1527 ККП – § 1. Можна приймати будь-які докази, які видаються корисними для розгляду справи і є законними.

[10] За аналогією з кан. 1572 ККП – Оцінюючи свідчення, суддя, за потреби, вимагаючи надати письмово редаговані свідчення, повинен враховувати таке: 1) яка ситуація чи яка репутація особи; 2) чи базуються свідчення на особистих знаннях, зокрема, на тому, що він бачив або чув особисто, чи на власних припущеннях або, чутках; 3) чи є свідок послідовним і непокитним, чи, навпаки, непослідовним, непевним або хитким у своїх свідченнях; 4) чи є інші особи, які можуть засвідчити слова свідка, чи підтверджують його слова інші доказові елементи.

[11] Кан. 1336 ККП – § 1. Покутні покарання, які можуть бути встановлені законом, та які можуть накладатися на правопорушника на постійно, або на визначений чи невизначений час є такі: 1) заборона або наказ про проживання у певному місці чи на певній території; 2) позбавлення влади, уряду, завдання, права, привілею, повноваження, ласки, титулу чи відзнаки, навіть просто почесної; 3) заборона на здійснення того, що перелічено у п. 2, або заборона здійснювати це у певному місці

чи поза його межами; ці заборони, однак, ніколи не спричиняють недійсності 4) карне перенесення на інший уряд; 5) позбавлення клирицького стану.

[12] Кан. 1337 ККП – § 1. Заборона на проживання у певному місці або на певній території може стосуватися і священнослужителів, і ченців; однак наказ про проживання в певному місці чи на певній території може стосуватися і світських священнослужителів і, в межах конституцій, ченців. § 2. Для накладення обов'язку проживання в певному місці чи на певній території потрібна згода ординарія цього місця, якщо не йдеться про будинок, призначений для покути або виправлення священнослужителів, навіть з інших дієцезій.

Кан. 1338 ККП – § 1. Позбавлення та заборони, перелічені в кан. 1336, § 1, п. 2 і 3, ніколи не стосуються влади, урядів, завдань, прав, привілеїв, повноважень, ласк, титулів або відзнак, які не підпадають під повноваження влади, яка встановлює покарання. § 2. Не можна позбавити когось влади свячень, можна лише заборонити виконання всіх або деяких актів цієї влади; так само неможливим є позбавлення академічних ступенів. § 3. Норми, наведена в кан. 1335 щодо покарань, необхідно дотримуватися по відношенню до заборон, перелічених у кан. 1336, § 1, п. 3.

[13] Кан. 54 ККП – § 1. Окремий декрет, застосування якого доручено виконавцю, набирає чинності з моменту його виконання; в інших випадках він набуває чинності з моменту повідомлення про нього особі владою того, хто його видав. § 2. Аби вимагати дотримання того, що постановляє окремих декрет, він має бути повідомлений законним документом відповідно до норми права. Кан. 55 ККП – Без порушення приписів канонів 37 і 51, коли дуже серйозна причина перешкоджає передачі письмового тексту декрету, декрет вважається повідомленим якщо його прочитано особі, якій він призначений, у присутності нотаря або двох свідків. Після того, як буде складено

письмовий протокол про те, що відбулося, усі присутні повинні його підписати. Кан. 56 ККП – Декрет вважається повідомленим, якщо особу, якій він призначений, було належним чином викликано для отримання або вислухання декрету, але, без поважної причини, вона не з'явився або відмовилася підписатися.

[14] Кан. 1429 ККСЦ – § 1. Заборона перебування на певному місці або території може стосуватися тільки священнослужителів або ченців або членів товариства спільного життя на подобу чернечих, але наказ перебування на певному місці або території стосується тільки священнослужителів, приписаних до єпархії, з дотриманням права інститутів богопосвяченого життя. § 2. Щоб наказ перебування на певному місці або території був виданий, вимагається згода місцевого ієрарха, хіба що йдеться про дім інституту богопосвяченого життя папського або патріаршого права, у цьому випадку потрібна згода компетентного настоятеля, або про дім призначений для священнослужителів багатьох єпархій, які там відбувають покуту або повинні виправитись.

[15] Кан. 1430 ККСЦ – § 1. Карні позбавлення можуть стосуватися тільки тих влад, урядів,

служінь, завдань, прав, привілеїв, повноважень, ласк, титулів, відзначень, які є у віданні влади, яка постановлює кару, або ієрарха, який почав карний процес або декретом кару накладає; те саме стосується карного перенесення на інший уряд. § 2. Не можна позбавити влади свячень, а тільки заборонити виконання всіх або деяких актів згідно з приписом загального права; подібно не можна позбавити когось академічних ступенів.

[16] Кан. 1737 § 2 ККП – Рекурс має бути поданим протягом присікального терміну п'ятнадцяти корисних днів, який... спливає відповідно до норми кан. 1735.

[17] Арт. 27 SST – На окремі адміністративні акти, видані чи затверджені Конгрегацією Доктрини Віри, у справах, щодо зарезервованих злочинів, можна подати рекурс, представивши його в шестидесятиденний корисний присікальний термін, до Звичайного зібрання даного дикастерію (*Feria IV*), котре розгляне суть і законність даного адміністративного акту. Будь-який подальший рекурс, навіть той що зазначений у арт. 123 Апостольської конституції *Pastor bonus*, виключається.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

щодо трактування випадків статевого зловживання відносно неповнолітніх з боку духовенства

Вступ

Розробка цих Основних Положень є результатом скоординованих спільних зусиль провідних церковних католицьких структур в Україні, що під керівництвом Вселенського Архієрея Франциска Папи Римського намагаються рішуче протидіяти суспільній проблемі злочину статевого зловживання відносно неповнолітніх.

Ці Основні Положення містять у собі основні вказівки для єпархіальних/дієцезіальних Єпископів та Вищих Настоятелів Інститутів Богопосвяченого життя, відповідальних за запобігання і боротьбу з цим злочином та особливо яким чином їм слід діяти у випадку звинувачення у заподіянні злочину священнослужителями, які їм підлягають і отже, відповідно покарати їх, в тому числі навіть позбавленням клирицького стану.

Це підтверджує, що Католицька Церква в Україні діє рішуче і прозоро і робить все, що може, в межах своїх можливостей, щоб охоронити та захистити дітей і молодь, і що є готова до співпраці з державними органами, бо вважає, що сексуальне зловживання щодо неповнолітніх — це не тільки гріх чи канонічний злочин, але і також злочин, який має бути суворо покараний відповідно до українського законодавства.

Отже, Основні Положення представляють новий дуже важливий крок для збільшення у Церкві свідомості щодо необхідності і нагальності відповісти у найбільш ефективний та далекоглядний спосіб за рану сексуального насильства над неповнолітніми з боку духовенства.

I. Загальні відомості

1. Єпархіальний/Дієцезальний Єпископ [1] (далі Єпископ) в першу чергу несе основну відповідальність за все, що стосується запобігання, контролю та еventуального покарання винних за злочини статевого зловживання щодо неповнолітніх з боку духовенства та інших співпрацівників в своїй єпархії/дієцезії [2].

а. Відповідальність Єпископа не може бути замінена відповідальністю інших єпархіальних/дієцезальних комісій чи допоміжних органів, які мають бути створені, щоб йому допомогти належно виконувати це завдання.

2. Під поняттям «статевого зловживання відносно неповнолітніх» [3] слід розуміти:

а. злочин проти шостої заповіді Божої, скоєний з неповнолітньою особою, яка не досягла 18 років життя, або старшою, що вважається розумово відсталою особою [4].

б. дії фізичні або інтелектуальні. Фізичне розбещення — це, зокрема, оголення статевих органів винної або потерпілої особи, мацання їх, інші непристойні дотики, які викликають статеве збудження, навчання статевим збоченням, вчинення у присутності потерпілого статевого акту, акту мастурбації, задоволення статевої пристрасті неприродним способом схилення або примушення потерпілих до вчинення певних сексуальних дій між собою або щодо винного тощо. Інтелектуальне полягає у цинічних розмовах з потерпілим на сексуальні теми, розповіді відвертих, натуралістичних сексуальних історій, фотографуванні потерпілих в різних сексуальних позах, демонстрації порнографічних предметів.

в. придбання, збереження, або поширення для цілей статевого задоволення «a clerico turpe ratrata», порнографічних зображень неповнолітніх, молодших за 14 років, у будь-який спосіб і на будь-якому середнику включаючи також інтернет [5].

г. вище наведене визначення «статевого зловживання відносно неповнолітніх» не є вичерпним, але подається як приклад.

3. Вищі Настоятелі Інституту Богопосвяченого Життя [6] мають ті ж самі обов'язки, які мають Єпископи, відносно справи статевого зловживання відносно неповнолітніх з боку своїх членів і співпрацівників в своїх Інститутах.

4. Кожна єпархія/дієцезія повинна мати докладні письмові інструкції щодо трактування випадків статевого зловживання відносно неповнолітніх з боку своїх священнослужителів, а також мирян, котрі звершують своє служіння для цієї єпархії/дієцезії [7].

а. Ця інструкція повинна містити всі норми, зазначені в «Основних Положеннях» і розпорядженнях Римського Престолу, та вказувати більш детально на попереджувальні та карні засоби, яких мають дотримуватися у відповідності до канонічного права та цивільного законодавства України.

5. Письмові Інструкції, видані Вищими Настоятелями Інститутів Богопосвяченого Життя щодо трактування випадків статевого зловживання відносно неповнолітніх з боку своїх членів, а також мирян, котрі звершують своє служіння в своїх інститутах, мають бути зроблені у співпраці із місцевим Єпископом.

6. Копія всіх інструкцій щодо трактування випадків статевого зловживання відносно неповнолітніх і всі евентуальні майбутні зміни в тому ж, повинна бути представлена протягом одного місяця з дати, від якої ці правила чи зміни набули чинності. В УГКЦ — до секретаріату Синоду Єпископів Києво-Галицького Верховноархиепископства УГКЦ, а в РКЦ до секретаріату Єпископської Конференції РКЦ.

7. Кожна єпархія/дієцезія призначає «компетентну особу» для координування процесу забезпечення негайної пасторальної опіки над особами, які заявляють про те, що в неповнолітньому віці вони стали жертвами розпусних дій сексуального характеру з боку духовенства. Пасторальна опіка включає також допомогу потерпілим та їх родинам у психологічному і в духовному розумінні.

а. Ця допомога має пасторальний характер і не може в жодний спосіб вважатися ознакою того, що єпархія/дієцезія несе легальну відповідальність за поведінку звинувачених священнослужителів, працівників чи добровольців.

8. З метою надання допомоги Єпископам у процесі виконання ними своїх обов'язків в тій галузі кожна єпархія/дієцезія також може мати «консультаційну комісію», яка буде підзвітною безпосередньо Єпископу чи його уповноваженому з наступними завданнями:

а. Надання рекомендацій Єпископу при попередній оцінці, чи існують підстави розпочинати попереднє розслідування скарги звинувачень про статево зловживання відносно неповнолітніх.

б. Надання рекомендацій Єпископу, чи слід тимчасово відсторонити священнослужителів від виконання їх служіння під час попереднього розслідування скарги проти них в статево зловживанню відносно неповнолітніх.

в. Надання рекомендацій Єпископу щодо придатності до душпастирського служіння будь-якого священнослужителя, який буде тимчасово відсторонений внаслідок неправдивих, непідтверджених чи недоведених звинувачень.

г. Перегляд і оновлення принаймні кожні п'ять років душпастирської програми єпархії/дієцезії щодо інформування і запобігання злочинів, пов'язаних із статевим зловживанням відносно неповнолітніх.

д. Вся інформація, зібрана комісією, вважатиметься конфіденційною і не може бути

виявлена будь-кому, хіба що за дозволом Єпископа.

9. Консультаційна комісія, яка створюється Єпископом, складається щонайменше з п'яти осіб, що мають бездоганну репутацію, компетентність та дбають про добро Церкви.

а. Можна створювати міжепархіяльну/дієцезіальну консультаційну комісію для декількох епархій/дієцезій.

б. Більшість членів консультаційної комісії повинні бути мирянами практикуючими католиками, які не мають трудових відносин із даною епархією/дієцезією, однак щонайменше один член комісії має бути досвідченим священником епархії/дієцезії і щонайменше один член повинен мати спеціальні знання щодо поводження з неповнолітніми особами, які зазнали сексуальних розпусних дій, та їх зцілення.

в. Члени комісії призначатимуться терміном на п'ять років, який в подальшому може бути продовжений.

г. Бажано, щоб у засіданнях консультаційної комісії, де розглядається якесь попереднє обвинувачення проти священнослужителя, брав участь Промотор Справедливості епархії/дієцезії.

II. Попереджувальні засоби і контроль

1. Як допоміжний засіб для збереження безпечних середовищ для неповнолітніх у всіх епархіяльних/дієцезіальних установах, Єпископ повинен видавати спеціальні письмові інструкції «правила поведінки» відносно неповнолітніх та молодих людей на церковній території і на спонсорованих Церквою заходах [8].

а. Серед іншого, вони мають містити опис ситуацій, яких слід уникати в поводженні з неповнолітніми чи молодими людьми (підлітками), так само і поведінку, яка хоча не є аморальною, але вважається неприйнятною.

б. Всі священнослужителі та особи, які виконують будь-які доручення чи представляють

церкву і мають контакти з дітьми та молодими людьми, повинні бути підготовлені й обізнані з цими правилами, і повинні з своїм підписом зобов'язатися їх дотримувати.

2. Епархіяльна/дієцезальна лінія поведінки (політика) щодо трактування справи розпусних дій сексуального характеру над неповнолітніми, має звертати першочергову увагу на жертв сексуального насильства: слухання та духовно-психологічна допомога жертвам та їх родичам [9].

3. Єпископ повинен дбати про постійну формацію всіх своїх священнослужителів у питанні захисту неповнолітніх. Особливо він має усвідомлювати їм про страшні наслідки, до яких призводить злочин статевого зловживання відносно неповнолітніх з боку духовенства, адже є передбачена канонічна і кримінальна особиста відповідальність, та підготовляти їх розпізнавати ознаки і симптоми сексуального насилля, щоб могли негайно протидіяти [10].

4. Кожна семінарія чи виховний інститут для підготовки священнослужителів та інших служителів церкви повинні мати для керівників, студентів та інших службовців, встановлені правила внутрішньої і зовнішньої поведінки відносно запобігання сексуальних розпусних дій над неповнолітніми.

5. Священнослужителі і миряни, які є задіяні у церковних структурах епархії/дієцезії, зобов'язані повідомити Єпископа або осіб, відповідальних за це питання, про будь-який інцидент чи невідповідну поведінку, про які йдеться в «правилах поведінки», чи у випадку підозріння священнослужителів у вчиненні злочинів, про які йдеться у даних Основних Положеннях.

а. Єдиним винятком до цієї норми є те, що виявлено священнику у Тайні Сповіді, бо таємниці сповіді завжди повинні бути захищені.

б. Залякування або дискримінація проти позивача або особи, що повідомляє про

злочин розбещення, є суворо заборонені і не допускаються.

III. Послідовність дій у разі обвинувачення

1. Єпископ після отримання інформації про злочини священнослужителя, про які йдеться в даних Основних Положеннях або їх правдоподібність, з великою второпністю і розважливостю негайно повинен провести попереднє розслідування. Він повинен сам або через іншу відповідну особу обережно дослідити всі факти й обставини про наявність злочину [11].

а. Ці дії не є виявом думки щодо важкості звинувачення або правдомовності позивача, бо мають на меті вказати на серйозну природу таких звинувачень, а також на дотримання прав всіх задіяних осіб.

2. Звинувачення проти члена інституту богопосвяченого життя, що працюють для єпархії/дієцезії, буде надіслано його компетентному церковному настоятелю для консультації щодо норм розслідування.

3. Вищий Настоятель інституту богопосвяченого життя, отримавши інформацію, навіть правдоподібну, про вчинення сексуальних розпусних дій проти неповнолітньої особи, священнослужителем, який йому підлягає, негайно повинен провести попереднє розслідування з відповідною обережністю і розсудливістю. Так само повинен дотримуватися норм поданих у даних Основних Положеннях.

4. Єпископ/Вищий Настоятель повинен в ході розслідування докласти необхідних зусиль для захисту прав і доброї репутації усіх задіяних сторін, зокрема особи, яка подала позов про сексуальні розпусні дії та особи, проти якої висувається звинувачення.

5. Звинувачений священнослужитель користується презумпцією невинуватості, поки не доведено протилежне, але Єпископ/Вищий Настоятель з моменту попереднього

розслідування [12] і до вирішення справи з метою запобігти згіршенню, оберіганню свободи свідків і забезпеченню ходу розслідування, може вжити запобіжних заходів, тобто:

а. попросити добровільно тимчасово залишити займаний ним церковний уряд. Якщо відмовляється, Єпископ має дотримуватись потрібної канонічної процедури [13].

б. відсторонити звинуваченого від виконання священнослужіння, уряду, служби або іншого завдання, наказати йому або заборонити перебувати в якомусь місці, або території, заборонити носити клирицький одяг, навіть заборонити публічну участь у Святій Літургії чи приймання Пресвятої Євхаристії [14].

в. Єпископ може дозволяти відправлення Божественної Літургії без присутності вірних [15].

6. Під час попереднього розслідування розсудливість Єпископа/Вищого Настоятеля Інституту Богопосвяченого Життя вирішить, коли і яка інформація повинна бути доведена до відома обвинуваченого для його можливості у захисті [16].

7. У випадках, коли сексуальне насильство пов'язане з злочином проти гідності Таїнства Сповіді, тобто коли в акті сповіді або при нагоді, або під її приводом намовляли до гріха проти чистоти [17] жертва сексуальних розпусних дій має право вимагати, щоб його чи її ім'я не повідомлялося обвинувачуваному чи його представникові [18].

8. Підозріння про вчинення священнослужителем злочину є обгрунтоване, якщо один або кілька елементів згаданих у I, 2 а-в, справджуються на конкретних, перевірених і доведених фактах.

9. У разі виникнення сумнівів щодо того, чи є певний вчинок зовнішнім об'єктивно тяжким порушенням, необхідно отримати належні висновки експертів. У будь-якому випадку Єпископ є той, хто остаточно визначає тяжкість передбачуваного злочину, враховуючи рекомендації компетентної консультативної комісії.

10. Кожний священнослужитель має право на юридичну допомогу у випадку пред'явлення звинувачень, однак на етапі попереднього розслідування немає необхідності задіювати адвоката.

11. Після отримання звинувачення, Єпископ і кожен священик, що бере участь у розслідуванні, не може слухати сповідь звинуваченого.

12. Якщо після попереднього розслідування не вдалося встановити прямі доказові факти порушення, лиш виявилася неналежна чи двозначна поведінка з боку обвинуваченого священнослужителя, Єпископ/Вищий Настоятель може просити пройти відповідну медико-психологічну експертизу чи відповідну терапію.

13. Від початку проведення розслідування і до остаточного з'ясування справи Єпископ/Вищий Настоятель не може переводити священнослужителя до іншого пасторального уряду чи служіння, хіба що буде забезпечено уникнення пасторальних контактів з неповнолітніми чи молодими людьми [19].

14. Про результати попереднього розслідування перед тим, як справу передати до Конгрегації у Справах Віри, необхідно надати обвинуваченому можливість відповісти на звинувачення. Хіба що Єпископ/Вищий Настоятель вважає, що є серйозні підстави для цього, тоді повна або часткова інформація звинувачення не має бути доведена до відома обвинуваченого [20].

15. Якщо під час попереднього розслідування буде доведено необґрунтованість звинувачення, слід вжити всіх можливих заходів для відновлення репутації помилково обвинуваченого священнослужителя [21].

16. Після того, як встановиться, що існує обґрунтоване підозріння про вчинення злочину, Вищий Настоятель повинен всі матеріали даного дослідження переслати Вищому Настоятелю, який їх негайно пересилає до Конгрегації у Справах Віри, додаючи власну оцінку разом із думкою своєї Ради. Далі він повинен

слідувати вказівкам Конгрегації у Справах Віри.

17. Єпископ у разі наявності достатніх доказів факту здійснення розпусних дій сексуального характеру над неповнолітнім, «*potitiam saltem verisimilem*», обов'язково передає справу до Конгрегації у Справах Віри, додаючи свою думку щодо процедури для виконання та бажані заходи, які повинні бути прийняті в короткостроковій та довгостроковій перспективі.

а. документи міститимуть детальний опис звинувачення, протоколи розслідування, що включають письмову документацію і покази свідків під присягою.

б. Конгрегація дає настанови щодо подальшого вирішення справи або бере розгляд справи з огляду на особливі обставини [22].

IV. Передбачений судовий розгляд

1. Конгрегація у Справах Віри, розглядаючи представлені справи, може:

а. уповноважити Єпископа провести карний судовий процес в призначеному на це місцевому трибуналі. Апеляція у цих випадках подається до Трибуналу Конгрегації у Справах Віри.

б. уповноважити Єпископа здійснити адміністративний карний процес перед його уповноваженим представником, якому допомагають два асистенти. Обвинуваченого священнослужителя запрошують відповісти на звинувачення та на перегляд доказів. Обвинувачений має право оскаржити декрет канонічного покарання до Конгрегації у Справах Віри. Рішення, які приймають Кардинальські члени Конгрегації, є остаточними.

в. уповноважити Єпископа видати декрет, що забороняє або обмежує публічне служіння священнослужителя, у випадках, коли звинувачений визнав свої злочини і обрав життя у молитві та покаянні. Такі декрети видаються з кримінальним приписом, який передбачає канонічне покарання

у випадку порушення умов декрету. Позов проти таких декретів можна передати до Конгрегації у Справах Віри, рішення якої є остаточним.

г. прийняти рішення передати справи безпосередньо Римському Архієреєві у дуже серйозних випадках, коли державний карний процес визнав священнослужителя винним у розбещенні неповнолітніх або коли докази є беззаперечні, із клопотанням, щоб Він видав декрет «ex officio» про позбавлення клирицького стану. Проти даного Папського декрету, немає апеляції.

V. Канонічні міри покарання винних

1. Канонічні міри покарання, які застосовуються щодо священнослужителів, винних у злочинах статевого зловживання відносно неповнолітніх, можуть бути двох типів:

а. Заходи, що обмежують публічне служіння в повному обсязі або принаймні виключають контакт з неповнолітніми. Ці заходи можуть супроводжуватися кримінальними приписами.

б. Належне церковне покарання, серед яких найбільш суворим є втрата клирицького стану [23].

2. У всіх випадках, коли застосовуються канонічні покарання, потрібно чітко дотримуватися процедур, передбачених канонічним правом та процедур, передбачених Конгрегацією у Справах Віри. Та відносні міри покарання повинні бути накладені відповідно до тяжкості скоєного злочину.

3. Карний позов відносно статевого зловживання відносно неповнолітніх погашається за давністю після двадцяти років, а облік давності починається від дня, коли жертві сексуального насильства виповнилося вісімнадцять років [24].

а. Якщо справа підлягала б закриттю через позовну давність, з огляду на жахливість цього злочину і його важкі наслідки, Єпископ подає клопотання до Конгрегації у Справах Віри про

скасування правила позовної давності, зазначаючи відповідні причини. Конгрегація має повноваження відступати від правил у окремих випадках [25].

4. Винний священнослужитель може в будь-який час подати прохання про звільнення від клирицького стану та навіть від celibату [26]. Конгрегація у Справах Віри передає клопотання Римському Архієреєві, який може це задовольнити для добра Церкви «pro bono Ecclesiae».

5. Позбавлення від церковного уряду вимагається незалежно від того, чи священнослужитель був визнаний кваліфікованими експертами психічно хворим, чи таким, що тільки страждає від сексуального розладу, який вимагає професійного лікування.

6. З метою належного провадження процесу обвинуваченому варто скористатися допомогою адвоката. При потребі єпархія/дієцезія надає священнослужителю адвоката.

7. В будь-якому випадку покараному потрібно забезпечити справедливе та гідне утримання.

VI. Канонічно-пасторальні правила поведінки

1. Виключається можливість повернення священнослужителя до служіння у випадку коли існує небезпека для неповнолітніх чи згіршення для громади [27]. Навіть у випадку, коли обвинувачення з юридичної точки зору не доведене, але ще існує чітка моральна презумпція про небезпеку.

2. Перед тим, як приписати чи приймати священнослужителя до своєї єпархії/дієцезії, Єпископ повинен досліджувати чи кандидат раніше не був зв'язаний з будь-яким інцидентом сексуального характеру з неповнолітніми та його придатністю для праці з неповнолітніми [28].

3. Перед переходом або переїздом священнослужителя до території іншої єпархії/дієцезії, Єпископ повинен у конфіденційному

порядку надіслати місцевому Єпископу пропонуване місце проживання, всю інформацію відносно звинувачення про розпусні дії сексуального характеру та іншу інформацію про те, що дана особа становила чи може становити небезпеку для дітей чи молодих людей.

4. У разі, коли хтось із членів інститутів богосвяченого життя, призначається проживати в місцевій спільноті інституту посвяченого життя, яка знаходиться на території єпархії/дієцезії, Вищий Настоятель повинен у конфіденційному порядку надіслати місцевому єпископу всю інформацію відносно звинувачення про розпусні дії сексуального характеру та іншу інформацію про те, що дана особа становила чи може становити небезпеку для дітей чи молодих людей. Таким чином, Єпископ, знаючи подробиці справи, матиме можливість бути впевненим, що впроваджено відповідні превентивні заходи для захисту місцевих дітей та молоді.

5. Хоча примирення залишається дуже бажаним як частина процесу оздоровлення для потерпілих, єпархія/дієцезія не намагатиметься нав'язати примирення між звинуваченим і потерпілим.

6. Потерпіла сторона має право в самому карному процесі подати, згідно з приписом канонів (ККСЦ 1483 § 1; СІС 1729), спірний позов про відшкодування втрат, яких зазнала від злочину.

VII. Співпраця з органами влади

1. Єпархія/дієцезія без порушення сакраментального внутрішнього судовища, повинна дотримуватися всіх відповідних цивільно-правових норм щодо повідомлення [29] до компетентних органів влади, про підозрювані випадки злочинів статевого зловживання зо відносно неповнолітніх [30].

а. Єпархія/дієцезія має право в будь-який час і при будь-яких обставинах, повідомляти компетентні органи влади про злочини

статевого зловживання відносно неповнолітніх з боку священнослужителів, працівників чи добровольців для притягнення їх до кримінальної відповідальності у відповідності до Кримінального кодексу України [31].

б. Єпархія/дієцезія зобов'язана повідомити державні органи, які мають право порушувати кримінальні провадження, у разі достовірно відомого вчиненого злочину, зокрема вчинення злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.

в. Єпархія/дієцезія зобов'язана передати отриману інформацію компетентним органам влади, можна цього не дотриматися лише у випадках щодо злочинів, котрі віднесені Кримінальним процесуальним кодексом України до кримінального провадження у формі приватного обвинувачення [32].

2. Єпархія/дієцезія повинна співпрацювати з цивільними органами влади не лише у випадках статевого зловживання відносно неповнолітніх зі сторони священнослужителів, а також зі сторони мирян, задіяних у церковних структурах [33].

3. Всі обвинувачення, надіслані єпархії/дієцезії, вважатимуться конфіденційними, хіба що вони стануть загальнодоступним документом у результаті судового позову або якщо справа є загальновідомою.

4. Коли єпархія/дієцезія отримує звинувачення про розпусні дії сексуального характеру над неповнолітніми, то має поінформувати потерпілого про його права подати відповідну скаргу до державного органу влади для того, щоб обвинувачений, якщо так потерпілий вважає за потрібне, був покараний також відповідно до цивільного законодавства.

а. У випадку неповнолітніх потерпілих необхідно поінформувати про це право батьків чи опікунів потерпілого.

5. Єпархія/дієцезія не має зв'язувати позивачів умовами конфіденційності чи не виявлення звинувачень, хіба що на особисте прохання позивача з важливих причин. Текст документу

повинен містити причини для конфіденційної домовленості.

Затверджено:

**Синодом Єпископів Києво-Галицького
Верховного Архиепископства УГКЦ,
та Єпископською Конференцією РКЦ
в Україні
2019 р.Б.**

Скорочення

КСВ: Конгрегація у Справах Віри.

NGD: Конгрегація у Справах Віри: *Normae de Gravioribus Delictis* (15.07.2010).

CIC: *Codex Iuris Canonici, Romae* 1983.

ККСЦ: Кодекс Канонів Східних Церков, Рим 1993 (авторизований переклад).

LC: Конгрегація у Справах Віри: «*Lettera Circolare per aiutare le Conferenze Episcopali nel preparare Linee guida per il trattamento dei casi di abuso sessuale nei confronti di minori da parte di chierici*» (3 maggio 2011).

SST: Апостольський лист «*Sacramentorum sanctitatis tutela*» Бенедикта XVI (21 травня 2010).

SSTmp: *Motu Proprio «Sacramentorum sanctitatis tutela»* Івана Павла II (30 квітня 2001).

ККУ: Кримінальний кодекс України.

КПКУ: Кримінальний процесуальний кодекс України.

Посилання

[1] Цей термін також включає Екзархів, Апостольських Адміністраторів, Апостольських Візитаторів і тих, які, згідно з приписами права, тимчасово стають в управлінні.

[2] LC: I, d 2; II; *conclusione*.

[3] Поняття відповідає положенням SST та Кримінальному Кодексу України.

[4] SST ст. 6 § 1, 1°.

[5] SST ст.

[6] § 1,2 °. 6 Цей термін також включає тих, які, згідно з приписами права, тимчасово стають їх наступниками в управлінні.

[7] LC II.

[8] LC I b.

[9] LC I a.

[10] LC I d1.

[11] SST CT. 16; ККСЦ 1468; CIC 1717.

[12] SST ст. 19.

[13] ККСЦ кк. 974–977, 1389–1396; CIC кк. 192–195, 1740–1747.

[14] LC I d3; ККСЦ к. 1473; CIC к. 1722.

[15] CIC к. 906.

[16] LC II.

[17] SST ст. 4 § 1,4 °.

[18] SST ст. 24 § 1; LC III b.

[19] NGD, CT. 19.

[20] LC II.

[21] LC I d 1.

[22] SST mp ст.4 § 1; ст.13.

[23] LC II.

[24] NGD ст. 7 § 2.

[25] NGD ст. 7 § 1.

[26] LC II.

[27] LC III i.

[28] LC I c.

[29] Неповідомлення — недонесення: виражається у неповідомленні органам влади про злочин, що готується або вже вчинений. На відміну від приховування, недонесення — це діяльність пасивна тобто чиста бездіяльність

[30] LC I c.

[31] з прийняттям нового Кримінального Кодексу України (2001) неповідомлення (недонесення) про злочин компетентним органам (за незначним винятком), було декриміналізовано і стало правом, а не обов'язком громадян.

[32] КПК України, Глава 36 ст. 477.

[33] LC I c.

НОРМИ ТА ПРИНЦИПИ ЗАХИСТУ НЕПОВНОЛІТНІХ І ВРАЗЛИВИХ ОСІБ

**у душпастирській діяльності
УГКЦ в Україні**

2022

Синод Єпископів УГКЦ, відбувся з 7 по 15 липня 2022 року
в Перемишлі, декрет № 1003-2022. 36

Вступ

1. Українська Греко-Католицька Церква, «виявляючи чутливість до болісної теми насилля, бажає сприяти її усвідомленню та осмисленню — богословському, психологічному, соціологічному та історичному; спільно з усіма людьми доброї волі шукає способів справедливого трактування явища насильства — з душпастирського, морального, психологічного та юридичного поглядів. Ми прагнемо сказати рішуче «ні» насильству в усіх його проявах. Тільки так ми зможемо справді будувати Христове Тіло й прямувати до святості та «міри повного зросту повноти Христа» (пор. Еф. 4, 12-13)¹. Найкращим запобіжником перед травмами насильства є духовне зростання народу Божого в любові до Бога та ближнього. Захист неповнолітніх і вразливих осіб — це одна з центральних тем Церкви протягом останніх років.

2. Особливі турботи Церкви потребують, за словами Христа, «найменші» і віком, і досвідом, тобто неповнолітні² та вразливі особи³. «Істинно кажу вам: усе, що ви зробили одному з Моїх братів найменших — ви Мені зробили» (Мт. 25, 41). Проживаючи в різних

культурних і цивілізаційних обставинах, неповнолітні наражаються, хоча й по-різному, на глобальні ризики і виклики. «У суспільстві трапляються випадки психологічно-емоційного знущання над особою, фізичного насилля, маніпуляцій тощо. Серед середовищ насильства — родина, виховні та навчальні інституції, заклади охорони здоров'я і навіть церковні спільноти. Жертвами цих актів можуть стати діти, молодь, літні люди, особи з недугами чи обмеженими можливостями, а також інші, які з певних причин є вразливими або залежними; миряни, богопосвячені особи та священнослужителі; жінки й чоловіки. У постгеноцидному суспільстві, зраненому систематичним насиллям з боку тоталітарних режимів, зраненому війною чи культом «насолоти за всяку ціну з найменшою відповідальністю», людина — носій історичної та ще свіжої травми — особливо вразлива та беззахисна перед зловживаннями»⁴.

3. Цей документ має на меті запобігання насильству над неповнолітніми та вразливими особами, що беруть участь у заходах, ініціативах та виховно-оздоровних проєктах,

1 Послання Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви 2019 року до духовенства, монашества і мирян щодо захисту від різних видів насильства дітей, неповнолітніх і вразливих осіб, http://ugcc.ua/official/official-documents/zvernennya/zvernennya2019/poslannya_sinodu_yepiskopiv_ugkts_2019_roku_shchodo_zahistu_vid_riznih_vidiv_nasilstva_ditey_nepovnlitnih_i_vrazlivih_osib_87659.html

2 Згідно із визначенням Папи Франциска, неповнолітньою є кожна особа до 18 років або та, яка згідно із законом прирівнюється до неї (див. *Motu proprio Vos estis lux mundi*, арт. 1, §2а). Див. також ККСЦ: «§ 1. Особа, яка закінчила вісімнадцять років життя, є повнолітня, нижче цього віку — неповнолітня. § 2. Неповнолітній до закінчення сьомого року життя називається дитиною і вважається невідповідальним за свої вчинки; після закінчення сьомого року життя припускається, що користується розумом. § 3. Кожний, хто на постійно позбавлений здатності користування розумом, вважається невідповідальним за свої вчинки і прирівнюється до дітей» (кан. 909).

3 Вразливою вважається кожна особа з фізичними чи інтелектуальними вадами або людина, позбавлена особистої свободи, що постійно чи періодично обмежує її здатність розуміти чи виявляти власні бажання та в інший спосіб протистояти зневазі (*Vos estis lux mundi*, арт., 1 §2b).

4 Послання Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви 2019 року до духовенства, монашества і мирян щодо захисту від різних видів насильства дітей, неповнолітніх і вразливих осіб.

організованих УГКЦ. Застосування його положень є обов'язковим для всіх без винятку членів церковної спільноти: духовенства, богопосвячених осіб, семінаристів, мирян, що виконують функції вихователів, учителів, аніматорів і волонтерів чи обіймають різні посади та здійснюють обов'язки в заходах та ініціативах, організованих церковними структурами, адресатами та учасниками яких є неповнолітні та вразливі особи. Завдання цього документа — допомогти Церкві створити безпечне середовище для дітей і підлітків, щоб вони могли духовно зростати та правильно розвиватися; запобігти насильству над неповнолітніми і вразливими особами; сприяти наданню відповідної допомоги жертві сексуального насильства; показати серйозність наслідків сексуального насильства над неповнолітнім.

4. Публічна і приватна поведінка духовенства, монашества, церковних працівників та семінаристів може як надихати та мотивувати людей, так і згіршувати їх і підривати їхню віру, адже «будь-яке насильство, спрямоване проти людської гідності, зневажає Божий образ і Його подобу, які присутні в кожній людині (пор. Бут. 1, 27; Пс. 8). Проте подвійним в очах Бога є гріх Його слуг, яким вони перекреслюють свою присягу й згіршують серця тих, що їм довірилися. Ці вчинки потребують тривалого й терпеливого зцілення, яке неможливе без Божої благодаті, діяльної любові та милосердя. Захист від насильства дітей, неповнолітніх і вразливих осіб є справою кожного члена Церкви — єпископа, священника, богопосвяченої особи, мирянки та мирянина»⁵.

5. «Норми» мають стати дороговказом для створення безпечного середовища для роботи з неповнолітніми та вразливими особами на території семінарії, монастиря чи іншої

церковної установи, а також поза їх межами в тому разі, коли до цього будуть залучені особи, про яких мовиться вище. Намагаючись захистити неповнолітніх і вразливих осіб, ми турбуємося насамперед про пошанування їхньої гідності, а також про їх духовне, психічне та фізичне здоров'я. «Зробімо наші парафії, монастирі й семінарії місцем співвідповідальності та братерства, де єпископи, духовенство, монашество й миряни соборно зростають у вірі, любові, милосерді та служінні одне одному, маючи за взірець Ісуса Христа, який «прийшов не для того, щоб Йому служили, але — послужити й дати життя своє на викуп за багатьох» (Мт. 20, 28). Наша організаційна церковна культура потребує переосмислення та душпастирського навернення, яке є постійним процесом для всіх послідовників Христа»⁶.

6. Особи, залучені до роботи з неповнолітніми та вразливими особами в церковних ініціативах, середовищах чи структурах, зобов'язані детально ознайомитися з нормами поведінки з цими людьми, з низкою обставин, за яких вони можуть бути травмовані, а також зі способами реагування, коли хтось із неповнолітніх чи вразливих осіб повідомляє їх про насильство з боку дорослого або односторонка чи коли факт насильства є очевидним за певними ознаками. Якщо виникають непорозуміння чи конфлікти, добро та інтереси дитини завжди відіграють визначальну роль у прийнятті рішення.

7. Основні принципи, за якими Церква здійснює політику захисту дітей і вразливих осіб:

- повага до прав і гідності кожної особи;
- на першому місці — добро дитини чи вразливої особи;
- чесність і повага до інших;

⁵ Там само.

⁶ Там само

- прозорість і відкритість;
- підзвітність;
- співпраця;
- формування безпечного середовища та запобігання зловживанням;
- розвиток культури безпеки;
- управління ризиками;
- постійне опрацювання та оновлення політик безпеки.

Поняття насильства щодо неповнолітніх і вразливих осіб у його різних вимірах

8. Діти є незахищеною та вразливою частиною суспільства, повністю залежною від дорослих. Саме з провини останніх діти стають жертвами домашнього насилля. Насильство над дітьми — широке поняття, яке охоплює різні види поведінки батьків і опікунів, інших родичів, вчителів, вихователів, будь-яких старших або сильніших осіб. Розрізняють чотири основні форми жорстокого поводження з дітьми: фізичне, психологічне, економічне (зневага інтересів і потреб дитини) і сексуальне (зокрема, розбещення) насильство.

9. Фізичне насильство — дії або відсутність дій з боку батьків чи інших дорослих, внаслідок яких фізичне або розумове здоров'я дитини порушується чи перебуває під загрозою пошкодження. Ця форма насилля включає в себе залучення дитини до вживання наркотиків, алкоголю, отруйних речовин або медичних препаратів, що викликають одурманення (наприклад, снодійних засобів, не призначених лікарем).

10. Психологічне насильство — це навмисний вплив на психіку дитини чи вразливої особи шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, ігнорування і уникання, який призводить до емоційної невпевненості, нездатності захистити себе

та може завдавати або завдає шкоди психічному здоров'ю. У скривдженій особі може виникнути пригнічений або хронічний тривожний стан, затримка чи відставання психоемоційного, когнітивного, соціального та фізичного розвитку тощо. У психологічному насильстві виокремлюють вербальне (словесне) та емоційне насильство. Вербальне чиниться у разі критики і докорів буквально за кожний вчинок. Емоційне насильство може відбуватися взагалі без слів за допомогою міміки, пози, поглядів, інтонації.

11. Економічне насильство, або зневага інтересів і потреб дитини — відсутність належного забезпечення основних потреб дитини в їжі, одязі, житлі, вихованні, медичній допомозі з боку батьків чи осіб, що їх замінюють, з об'єктивних причин (бідність, психічні хвороби, недосвідченість) чи безпідставно. Типовим прикладом зневажливого ставлення до дітей є залишення їх без догляду, що часто призводить до нещасних випадків, отруєнь та інших небезпечних наслідків для життя і здоров'я дитини.

12. Сексуальне насильство (зокрема, розбещення) є терміном, який включає в себе різні дії сексуального характеру супроти неповнолітніх. Ними є передусім найважчі злочини

проти шостої Божої заповіді вчинені священнослужителями. Вони належать до компетенції Дикастерії доктрини віри⁷:

– злочин проти шостої Божої заповіді, скоєний священнослужителем з неповнолітньою особою, якій не сповнилося 18 років, або повнолітньою особою, у якої регулярно проявляються психічні порушення; незнання чи помилка священнослужителя щодо віку неповнолітньої особи не вважається пом'якшувальною обставиною;

– придбання, зберігання, демонстрування або розповсюдження священнослужителем порнографічних зображень неповнолітніх з метою статевого задоволення чи з комерційною метою у будь-який спосіб і на будь-якому носії.

13. Сексуальні дії можуть бути фізичні або психологічні⁸:

13.1. Фізичні дії — це, зокрема, оголення кривдником власних статевих органів з метою сексуального задоволення, спонукання неповнолітньої або вразливої особи торкатися цих органів, оголення статевих органів постраждалого, мацання їх, інші непристойні дотики, які викликають статеve збудження, навчання статевих збочень, вчинення в присутності неповнолітньої або вразливої особи статевого акту, акту мастурбації, задоволення статевої пристрасті неприродним способом, схиляння або примушування постраждалих до вчинення певних сексуальних дій між собою або з кривдником тощо.

13.2. Психологічні дії полягають у цинічних розмовах з неповнолітньою або вразливою особою на сексуальні теми, розповіді відвертих, натуралістичних сексуальних історій,

фотографуванні постраждалих у різних сексуальних позах, демонстрації порнографічних предметів. Це визначення не є вичерпним, а подається як приклад.

14. Церква засуджує будь-які види насильства в усіх можливих проявах у суспільстві та всередині Церкви. Усіляко сприяє зниженню рівня насилля в суспільстві за допомогою доступних у служінні способів: навчань, проповідей, катехизації, передподружніх наук, сповіді тощо. Зважаючи на рани минулого та політику Святого Престолу, спрямовану на захист неповнолітніх та вразливих осіб, Церква відкрито та уважно працює над ефективною системою захисту цих людей від будь-яких проявів насильства, але особливу увагу спрямовує на запобігання злочинам проти статевості неповнолітніх і вразливих осіб всередині Церкви та на їх відкрите розслідування. Така превенція здійснюється шляхом формування безпечного середовища.

15. Формування безпечного середовища в Церкві відбувається через:

- дотримання процедури прийняття на роботу працівників і залучення волонтерів;
- проведення навчання щодо захисту дітей для всіх духовних осіб і працівників Церкви;
- наявність, імплементацію та підзвітність безпекових політик;
- проведення інструктажів із безпеки для дітей;
- роботу з волонтерами;
- ефективну систему повідомлення про випадки насильства та реагування на них;
- обмін інформацією між відповідальними особами;
- підзвітність і постійне оновлення чинних правил, не менше ніж один раз на два роки.

7 Normae de delictis reservatis, арт. 6 1°-2°.

8 Основні положення щодо трактування випадків статевого зловживання стосовно неповнолітніх з боку духовенства, 2018, I. 2.

16. Усі, хто вчиняє насильство, повинні відповідати за нього згідно з чинним канонічним і цивільним правом. Злочини проти статевості неповнолітніх і вразливих осіб є такими, що підлягають негайному реагуванню, розслідуванню та покаранню.

17. Підлягають покаранню священнослужителі, члени спільнот богопосвяченого життя і товариств апостольського життя, які допустилися злочинів проти шостої Божої заповіді, що полягають у: змушуванні когось — силою, погрозами чи зловживанням владою — до здійснення сексуальних дій або участі в них; вчиненні сексуальних дій із неповнолітньою або вразливою особою; виготовленні,

демонструванні, зберіганні або розповсюдженні, зокрема через інтернет та інші медійні засоби, дитячої порнографії, як рівно ж вербуванні або спонуканні неповнолітньої чи вразливої особи до участі у виступах і презентаціях порнографічного характеру⁹.

18. Також підлягають покаранню священнослужителі, про яких мовиться в *motu proprio* «*Vos estis lux mundi*», арт 6, якщо вони своїми діями чи прямою бездіяльністю перешкоджають цивільному чи канонічному слідству щодо священнослужителя або ченця у зв'язку із вищевказаними злочинами¹⁰.

⁹ *Vos estis lux mundi*, арт. 1, §1, а, і - ііі.

¹⁰ Там само, арт. 1 §1, b.

Ознаки різних видів насильства

19. Про насилля над дітьми ми говоримо у двох випадках: якщо воно було в минулому і має віддалені наслідки та якщо відбувається сьогодні. Щодо теперішнього насильства над неповнолітніми чи вразливими особами, то душпастирі, богопосвячені особи, катехити та вірні повинні орієнтуватися в його ознаках, щоб, помітивши їх, могли належним чином відреагувати. Зокрема, слід звернути увагу на ймовірну постраждалу особу, порозмовляти з нею, підтримати її. Коли факт насилля над нею підтвердиться — повідомити про це її батьків чи опікунів, а також безпосереднього керівника (настоятеля) кривдника, щоб той зробив належні кроки для з'ясування всіх обставин.

20. Ознаки психологічного та фізичного насильства, а також зневаги інтересів і потреб дитини докладно описані в листі МОНУ від 28.10.14_№_1/9-557 «Методичні рекомендації щодо взаємодії педагогічних працівників у навчальних закладах та взаємодії з іншими органами і службами щодо захисту прав дітей».

21. Щодо прикмет і наслідків сексуального зловживання над неповнолітніми та вразливими особами, то йдеться насамперед про великі страждання, які переживають скривджені люди, особливо діти. В останніх насильство може спричинити подальше неправильне, викривлене формування особистості та дуже

глибокі наслідки на тілесному, психічному та духовному рівнях. Оскільки діти ще не досягли психологічної та фізичної зрілості, сексуальне зловживання над ними ранить у них те, що ще перебуває в стані розвитку. Зранає на сексуальність, яка нерозривно поєднана з іншими аспектами людської особи, може ускладнити в дітей емоційний розвиток, спричинити несприйняття себе, своєї тілесності та недовіру до інших, а також похитнути психічне здоров'я та призвести до довготривалих негативних для нього наслідків. Глибина цих ран дуже велика. Слід зауважити, що невід'ємною складовою сексуального насильства над неповнолітніми та вразливими особами завжди є зловживання владою і довірою. Розуміння важкості наслідків сексуального зловживання може допомогти зрозуміти біль, якого зазнала постраждала особа, та вжити відповідних заходів, щоб їй допомогти.

22. Фізичні наслідки сексуального насильства трапляються нечасто. Однак у разі їх наявності потрібно забезпечити постраждалій особі медичний огляд. Це можуть бути хвороби, що передаються статевим шляхом (ВІЛ/СНІД, гінекологічні захворювання), травми і біль в ділянці статевих органів і анального отвору, больові розлади (хронічний біль, який може бути реакцією на пережитий стрес чи травму), шлунково-кишкові захворювання.

23. У постраждалої від сексуального зловживання особи можуть з'явитися психічні розлади, зокрема: посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), депресія, суїцидальна поведінка, тривожні розлади, сексуальні розлади, розлади харчової поведінки, зловживання такими речовинами, як алкоголь,

наркотики, психотропні ліки чи невідомого походження таблетки тощо. До психологічних наслідків відносять замкнутість, втрату довіри, тихість, сором, почуття провини, бажання «зникнути».

24. Серед поведінкових наслідків сексуального насильства у старших дітей або підлітків трапляються: втрата інтересу до друзів або діяльності, реакція на дотик як на щось неприємне чи страшне, надмірне зацікавлення сексуальною сферою, регресивні моделі спілкування (наприклад, дитяча мова), втеча з дому, відсутність довіри до інших, погана особиста гігієна; у дітей молодшого віку: порушення сну, кошмари, не відповідна до віку сексуальна гра або сексуальні яскраві малюнки, описи, зміна або втрата апетиту.

25. До негативних наслідків насильства належать духовні проблеми, які проявляються в тому, що скривдженої особи виникають труднощі в особистому стосунку з Богом. Може з'явитися недовіра до людей, пов'язаних із Церквою, і до Церкви загалом. Зловживання з боку представника духовенства, богопосвяченої особи, семінариста чи церковного працівника-миряна, які мали б проявляти любов як «представники» Бога, що діють від Його імені, може негативно вплинути на ставлення до конкретної особи, яка вдалася до насильства, і до Церкви. У випадку сексуальних зловживань дитина замість очікуваного прийняття зіштовхується з насильством, використанням і кривдою. Біль зранення та зради стає не лише трагедією у стосунку жертви та насильника, а й переноситься на стосунок з Богом, внаслідок чого скривджена особа може мати труднощі чи бути заблокованою в особистих молитвах та зверненнях до Бога.

Ризик насильства щодо неповнолітніх і вразливих осіб

26. Автори цього документа прагнуть наголосити на важливості бачити ризик насильства над неповнолітніми та вразливими особами та вміти ним керувати. Коли ми говоримо про ризик, то розуміємо його, спираючись на загальносуспільні настрої на навчання Церкви. Керувати ним означає робити конкретні кроки для його зменшення і подолання, а насамперед — для запобігання йому.

27. Ризик насильства щодо неповнолітніх завжди існує там, де є діти, проте його рівень залежить від форми контакту з ними. Очевидно, що заходи, які передбачають цілодобову участь дітей без батьків або опікунів (табори, реколекції, прощі, фестивалі тощо), мають, до прикладу, більший ризик, аніж християнські школи, садки, семінарії, соціальні акції (робота із вразливими особами, із дітьми в сиротинцях), християнські дитячі організації, паламарництво, сповідь. А ще менший ризик існує під час катехизації, богослужіння, перебування в сімейних спільнотах. Розуміння ризиків у Церкві дозволяє нам вжити правильні запобіжні механізми та знизити ймовірність виникнення самого ризику. Вагомим фактором зменшення ризику появи насильства є розроблені процедури безпечного прийняття на роботу працівників і залучення волонтерів.

28. Безпечне прийняття працівників і волонтерів передбачає певні процедури залучення їх до роботи з дітьми та вразливими особами в Церкві в безпечний спосіб. Йдеться про те, що кожен такий працівник повинен бути добрим прикладом для наслідування, мати відповідні знання та вміння. Разом із тим, він повинен щодва роки проходити навчання з безпечного поводження з дітьми та вразливими особами для постійного

оновлення знань і формування безпечного середовища. Таке навчання важливе з огляду на набуття навичок підтримки дітей, а також розпізнавання і реагування на зловживання.

29. Для формування безпечного середовища необхідно, щоб кожен, хто працює з дітьми в Церкві, пройшов відповідне навчання з безпеки дітей, незалежно від того, чи це організатор дитячого табору, чи диякон на Літургії для наймолодших вірян. Це важливо для запобігання насильству над дітьми та в разі потреби для надання скривдженої особі вчасної, фахової допомоги. Крім того, кожна дитина має почуватися в безпеці, а це можливо лише за умови спільного підходу до правил поведінки. Працівник чи волонтер, який залучений до роботи з дітьми, повинен негайно повідомити відповідального за безпеку про особу, що викликає занепокоєння чи підозру. Усі повідомлення належить фіксувати у відповідному протоколі. З усіма волонтерами на час виконання їхніх обов'язків має бути підписаний договір.

30. Ведучи відкриту і прозору діяльність, Церква декларує нульову толерантність до будь-яких видів насильства і формує безпечне середовище. Про це слід заявити на батьківських зборах, які потрібно проводити перед початком будь-яких занять, що передбачають контакт із дітьми без супроводу батьків чи опікунів. На цих зборах необхідно повідомити контактні дані особи, відповідальної за безпеку в парафії чи єпархії, у разі виникнення питань з безпеки. А для дітей треба провести безпековий інструктаж, зрозумілою їм мовою та у відповідний до їхнього віку спосіб. Рекомендуємо вносити безпековий компонент до занять із дітьми. Постійний наголос на безпеці творить безпечне середовище.

Деякі правила поведінки з неповнолітніми та вразливими особами

31. У спілкуванні з неповнолітніми та вразливими особами слід поводитися відповідально та розсудливо в ситуаціях професійних та особистих, керуючись повагою до людської гідності та унікальності і пам'ятаючи, що порушення меж особистого простору та зловживання сексуального характеру ранять цю гідність і унікальність. Поведінка, що порушує межі особистого простору, часто є частиною «вступних ритуалів», які передують сексуальному зловживанню. Проте таку поведінку не завжди треба оцінювати як сексуальне зловживання, бо іноді вона може бути зумовлена незнанням, наївністю чи необережністю. Однак у будь-якому разі її слід негайно виправити як неправильну поведінку. Є численні приклади, коли люди не мали сексуальних намірів, але все ж переступали інтимні межі неповнолітніх. Щоб запобігти цьому, автори «Норм» подають розрізнення, які форми фізичного контакту відповідні та допустимими і які заборонені.

32. Такі дії вважаються прикладами нормальної поведінки з неповнолітніми чи вразливими особами:

- делікатно обійняти під час привітання;
- потиснути руку;
- висловити похвалу;
- доторкнутися до рук та плечей;
- поплескати по плечу, спині чи голові;
- класти руку на плече;
- водити за руку маленьких дітей;
- тримати на руках або брати на руки маленьких дітей у присутності інших;
- сидіти поруч із маленькими дітьми;
- ставати на коліна або нахилитися, щоб обійняти маленьку дитину;

– триматися за руки під час молитви або гри.

33. Такі форми поведінки заборонені, навіть якщо неповнолітні чи вразливі особи на них погоджуються:

– обговорювати з ними власні сексуальні дії чи досвід. Слід подбати про те, щоб поради були розсудливими, а якщо виявлені проблеми виходять за межі компетенції душпастирського служителя, необхідно вживати заходи, спрямовані на звернення до відповідних фахівців;

– бути голим, переодягатися або приймати душ у їхній присутності чи, навпаки, бути присутнім, коли вони переодягаються або приймають душ;

– ділитися з ними сексуально-орієнтованими друкованими чи електронними матеріалами (часописом, листівкою, світлиною, аудіо- чи відеофайлом, фільмом, публікацією тощо), зокрема через інтернет, або зав'язувати з ними неналежне спілкування (листування);

– робити компліменти і зауваження, що стосуються статевого розвитку;

– лежати або спати з ними в одному ліжку, спальному мішку або наметі;

– ночувати з ними в одній кімнаті, зокрема в будь-якому приватному житлі, готелі чи закладі;

– вступати з ними в сексуальний контакт. Під поняттям «сексуальний контакт» слід розуміти будь-який дотик до статевих органів або інших інтимних частин тіла людини безпосередньо або через одяг для задоволення сексуального бажання однієї із сторін.

Принципи організації душпастирської діяльності з неповнолітніми та вразливими особами¹¹

34. Кожна неповнолітня чи вразлива особа, яка довірена опіці душпастиря, має право на:

- самоповагу;
- відповідь на свої фізичні та емоційні потреби;
- вільне висловлювання своєї думки;
- належність до родини, групи та суспільства;
- підтримку свого розвитку;
- формування і ствердження власної ідентичності та свого християнського покликання;
- серйозне сприйняття проблем, про які повідомляє дорослим;
- безпеку і любов;
- захист перед дискримінацією, насильством чи жорстокою поведінкою;
- розуміння і захист своїх прав і потреб.

35. Вищеподані права є невід'ємні, а їх обмеження можуть виникати лише із законодавчих або виконавчих постанов чи рішень судової влади, які мають на меті охорону прав інших осіб, їх життя, здоров'я та суспільної моралі. В організації душпастирської діяльності з неповнолітніми та вразливими особами слід дотримуватися нижчеподаних вказівок задля уникнення ймовірних випадків скривдження.

36. До душпастирської роботи з дітьми і підлітками та вразливими особами мають бути залучені тільки спеціально підготовлені

та психологічно зрілі священники, диякони, семінаристи, богопосвячені особи та миряни, які повинні уникати перебування із неповнолітніми наодинці, за винятком уділення Таїнства Покаяння або необхідності духовної розмови. Особиста зустріч зі сповідником чи духовним провідником не може відбуватися у віддаленому чи ізольованому місці. Душпастир, який спілкуватиметься з неповнолітнім, повинен подбати про відповідне для проведення такої зустрічі приміщення. Це може бути, наприклад, кімната зі скляними, прозорими дверима чи стінами, поряд з якою перебували б інші люди, або велике відкрите приміщення, як-от храм чи зал, де співбесідники сиділи б на великій відстані від інших, але водночас були видимими для всіх і могли б спокійно поговорити. Розмовляти в катехитичному класі чи розмовниці дозволено лише в тому разі, коли до них мають вільний доступ треті особи і вони відкриті для людських очей (мають прозорі двері чи великі вікна).

37. Індивідуальні зустрічі з неповнолітніми та вразливими особами не слід нерозважливим чином затягувати чи повторювати (робити систематичними). Час спілкування та кількість проведених зустрічей повинні бути встановлені з огляду на добро дитини. Батьків або опікунів дитини слід поінформувати про індивідуальні зустрічі з їхніми дітьми. Варто пам'ятати, що ризик насильства перебуває в прямо пропорційній залежності

¹¹ Цей розділ базується на таких документах: Relazioni sane e prevenzione degli abusi sessuali nei settori a contatto con bambini e adolescenti: Conoscere, Riconoscere, Prevenire, Reagire, Catone Ticino, 2014, http://www.tennis-ticino.ch/document/conoscere_prevenire.pdf.

Educazione sessuale nell'infanzia e prevenzione della violenza sessuale, Fondazione Svizzera per la Protezione dell'infanzia, 2010) <https://www.kinderschutz.ch/it/fachpublikation-detail/manuale-sulleducazione-sessuale-7.html>

Come proteggere bambini e adolescenti dagli abusi sessuali, Quaderni http://www.gruppotema.com/img/quaderno_abuso.pdf.

від ізолюваності дорослого разом зі дитиною чи вразливою особою.

38. У роботі з неповнолітніми та вразливими людьми належить дотримуватися правила присутності двох або більше повнолітніх і не допускати ізоляції чи усамітнення дорослого, зокрема духовної особи, з неповнолітньою чи вразливою особою. Неприпустимо, щоб неповнолітня чи вразлива особа (будь-якої статі) затримувалася допізна в гостях у духовної особи, чи у справах, чи на духовній розмові, чи в храмі, чи в парафіяльному будинку, чи в приватному помешканні, ба більше, щоб залишалася ночувати, навіть з дозволу батьків чи опікунів.

39. Важливим є визначення безпечного співвідношення кількості дорослих та неповнолітніх під час душпастирської праці. Згідно з багатьма джерелами, які висвітлюють принципи педагогічно-пасторальної діяльності, безпечною вважається присутність одного дорослого та 8–10 дітей. На це слід зважати передусім під час організації літніх таборів.

40. Фізичні кари для неповнолітніх та вразливих осіб заборонені і це правило не має винятків. До кожного підопічного слід ставитися з однаковою турботою. Не можна сприяти чи віддавати перевагу окремим особам. Дорослий, який супроводжує неповнолітніх чи вразливих осіб як виховник чи наставник, беручи участь у заходах, організованих Церквою, повинен бути уважним, та не допускати проявів словесних чи фізичних образ або знущань щодо довірених йому осіб, як з боку дорослих, так і будь-кого іншого з групи.

41. У межах статевого виховання дітей і підлітків потрібно використовувати літературу, запропоновану церковними (катехитичними) програмами, і ту, що не суперечить традиції Церкви та християнській моралі. Працюючи

з неповнолітніми та вразливими особами, духовенство, богопосвячені особи, семінаристи та миряни повинні послуговуватися мовою та методами, відповідними до віку цих осіб. Такий підхід слід застосовувати і до інформації, яку надають медіа, соцмережі тощо. У жодному разі не дозволено використовувати матеріали, змістом яких є насильство і які викликають моральний сумнів. Потрібно відмовитися рівно ж від тем, слів, записів, фільмів, ігор або програмного забезпечення чи розваг, які не можуть бути застосовані комфортно в присутності батьків. Сексуально відверті або порнографічні матеріали є неприпустимими.

42. Розмовляти на тему статевого виховання слід дуже делікатно і розсудливо, зважаючи на контекст і середовище, у якому відбувається спілкування. Якщо дитина виявляє нездорову увагу, душпастир, семінарист чи богопосвячена особа повинні зберігати з нею професійну дистанцію.

43. Усім тим, хто опікується неповнолітніми та вразливими особами в межах різних заходів чи ініціатив, категорично заборонено вживати алкоголь, психотропні засоби чи наркотики.

44. Фізична недоторканність неповнолітніх і вразливих осіб є непорушною. Не дозволена поведінка, яка переходить межі інтимності в нашій культурі. Питання дисципліни повинні бути узгоджені з керівником закладу чи директором табору або відповідальним за проведення заходу і обговорені з батьками чи опікунами неповнолітніх.

45. Неповнолітні та вразливі особи мають право приватності. Особливим чином його слід дотримуватися в таких місцях, як гардероб, басейн, ванна, туалет. У цих місцях ніхто не має права порушити приватність іншої особи, тому там не можна фотографувати чи знімати на відео. Важливо також

попередити про це правило дітей. Не можна допомагати дітям у туалеті, вони повинні діяти в цих випадках самостійно.

46. У разі поїздки за участю осіб, яким не виповнилося 18 років, критерії її організації повинні відповідати розпорядженням і вимогам чинного законодавства України. Усі тривалі подорожі, кількадевні поїздки, відпочинкові тури, а також святковий час мають бути старанно сплановані та формально задокументовані з урахуванням питань користування транспортом, проживання (необхідно передбачити окреме проживання хлопців і дівчат), розпорядку дня та безпеки. Слід також подбати про страхування відповідно до вимог законодавства України або країни, на території якої подорожуватимуть вихованці та їхні опікуни. Літні табори чи інші подібні заходи за участю неповнолітніх повинні бути організовані згідно із «Нормами» та українським законодавством та відповідно до політики проведення літніх християнських таборів.

47. Ліки неповнолітнім можна давати лише за дозволом батьків. У разі неможливості

отримання такого дозволу — за рішенням медичного працівника.

48. Церковні структури, забезпечуючи доступ працівників до інтернету, повинні подбати про відсутність змісту, який міг би стати загрозою для належного розвитку неповнолітньої особи, зокрема встановити програму охорони перед невідповідною інформацією. Це не стосується тих випадків, у яких підопічні користуються інтернетом за допомогою власних засобів зв'язку. Усі комп'ютери, які використовуються в церковних структурах і мають доступ до інтернету, слід забезпечити антивірусною та антиспамовою програмами.

49. Якщо в результаті розмови з'ясується, що дитина є травмованою, слід вжити заходів для її зцілення і невідкладно повідомити свого настоятеля. У всіх непередбачених випадках та надзвичайних ситуаціях необхідно поводитися згідно із загальноприйнятими правилами безпечної поведінки та охорони життя і здоров'я.

Дії у разі виявлення сексуального насильства над неповнолітніми або вразливими особами

50. Церква діє рішуче і прозора та робить усе, щоб по зможі захистити неповнолітніх і вразливих осіб, бо вважає, що сексуальне насильство над ними є не тільки гріхом, а й злочином, який підлягає канонічному покаранню. Для цього в Католицькій Церкві існують відповідні нормативні документи, які періодично оновлюються.

51. У кожній єпархії/ кожному екзархаті УГКЦ є відповідальна особа (делегат), уповноважена єпархіальним єпископом/екзархом

приймати повідомлення про вищезгадані злочини. Факт злочину сексуального зловживання над неповнолітньою та вразливою особою з боку духовенства чи богопосвячених осіб можуть стати відомими:

- від скривдженої неповнолітньої чи вразливої особи;
- від третьої особи, яка безпосередньо отримала інформацію від скривдженого;
- від третьої особи, яка розпізнала злочин на основі певних ознак, але скривджена

неповнолітня особа не хоче або з певних причин не може про це повідомити;

– із засобів масової комунікації.

52. Той, хто володіє правдоподібною інформацією про скоєння злочину, повинен діяти відповідно до норм церковного права і чинного законодавства України, зокрема має повідомити делегата, уповноваженого приймати повідомлення про такого типу злочини, або безпосередньо єпархіального єпископа місця, де відбувся злочин, а у випадку ієромонаха — вищого настоятеля. Інформацію про делегата можна знайти на офіційному сайті єпархії/екзархату. Віряни, а передовсім священнослужителі та богопосвячені особи, мають обов'язок повідомити церковну владу про ймовірний злочин.

53. Якщо постраждала особа повідомила про злочин сексуального насильства над собою під час сповіді, то потрібно її просити, щоб вона повідомила про це делегата єпископа чи іншу довірену особу, яка йому це представить.

54. Спілкуючись із неповнолітньою чи вразливою особою, яка зазнала сексуального зловживання, або з іншою людиною, яка хоче повідомити про таку кривду, заподіяну священнослужителем, богопосвяченою особою, семінаристом чи мирянином, слід зважати на таке:

– розмова повинна відбутися конфіденційно, у спокійній та затишній обстановці;

– потрібно переконати співрозмовника в тому, що, виявляючи кривду, він чинить правильно;

– необхідно виявляти повагу до співрозмовника;

– співрозмовник може розповідати у властивій йому манері висловлювання;

– не слід недооцінювати фактів, поданих співрозмовником;

– не можна допускати залякування або дискримінації особи, що повідомляє про злочин статевого насильства;

– неповнолітнього повинна супроводжувати доросла особа, яку він сам вибере;

– не дозволено скривджену особу зобов'язувати дотримуватися таємниці.

55. Ієрархи¹² повинні ретельно дотримуватися всіх норм церковного законодавства стосовно повідомлення про ймовірний злочин щодо сексуального насильства стосовно неповнолітніх, здійсненого духовною особою, та негайно розпочати вступне слідство. Якщо буде встановлено правдоподібність одного із злочинів, про які мовиться у *Normae de delictis reservatis*, арт. 6, 1-2, то акти вступного слідства належить відправити до Дикастерії доктрини віри, оскільки йдеться про злочини, зарезервовані їй¹³. В усіх інших випадках злочинів сексуального зловживання потрібно дотримуватися відповідних норм церковного законодавства.

56. У кожній єпархії/ кожному екзархаті УГКЦ призначені особи, завданням яких є забезпечення пастирської опіки духовного та психологічного характеру тим, хто заявляє, що, будучи неповнолітнім, став жертвою розпусних дій сексуального характеру з боку духовенства, а також їхнім родинам. Така допомога в жодному разі не може

12 «Ієрархами є, крім Римського Архиєрея, передусім Патріарх, Верховний Архиєпископ, Митрополит, який очолює якусь Церкву свого права, і єпархіальний єпископ, а також ті, які, згідно з приписами права, тимчасово стають їх наступниками в управлінні» (ККЦ, кан. 984, §1).

13 Див. *Congregazione per la Dottrina della Fede, Vademecum su alcuni punti di procedura nel trattamento dei casi di abuso sessuale di minori commessi da chierici*, Ver. 2.0, 5. 06. 2022.

вважатися свідченням того, що єпархія/екзархат несе відповідальність за поведінку звинувачених священнослужителів, працівників чи волонтерів.

57. У разі звинувачень чи скарг про сексуальне зловживання з боку семінариста, богопосвяченої особи чи мирянина, які виконують будь-яку роботу для Церкви, відповідний ієрарх повинен розглянути питання і діяти згідно із статутом семінарії, богопосвяченої спільноти чи церковної установи.

Імплементація

59. «Норми» мають бути доведені до відома священнослужителів, богопосвячених осіб, семінаристів, мирян, які працюють у церковних структурах, і волонтерів. Зокрема, з ними обов'язково повинні ознайомитися: усі священнослужителі, кожен нововисвячений у єпархії/екзархаті диякон і священник, який переходить, переїжджає чи повертається до єпархії, семінаристи, богопосвячені особи, вихователі, вчителі, аніматори та волонтери, які в інакшому разі не можуть допускатися до пасторальної праці з неповнолітніми особами. Факт ознайомлення з «Нормами» засвідчується особистим підписом особи на заяві відповідного зразка (див. Додаток), яка повинна зберігатися в особовій справі підписанта.

60. Для поглиблення знань і навичок праці у сфері, якої стосуються «Норми», у кожній єпархії у співпраці з Центром гідності дитини УКУ слід організувати відповідні формаційно-підготовчі курси для священнослужителів, богопосвячених осіб, семінаристів, мирян, які працюють у церковних структурах, та волонтерів.

58. Якщо стосовно священнослужителя ведеться слідство цивільними правоохоронними органами, то церковні установи мають з ними належним чином співпрацювати, за винятком того, що пов'язане із внутрішньою сферою Таїнства Покаяння, тобто ніхто не може порушувати сакраментальної печаті. Те саме стосується слідства щодо інших вірних, якщо вони вчинили злочин у межах заходів, організованих Церквою, чи під час виконання своїх обов'язків або служіння в Церкві.

61. Перед початком роботи з новими групами дітей потрібно розробити і проводити для підопічних та окремо для їхніх батьків безпековий інструктаж, який би чітко вказував, що Церква має нульову толерантність до насильства і план дій у разі його виявлення. Церква прагне розвивати та пропагувати передовий досвід як частину свого щоденного служіння, саме тому вважає за потрібне:

- формувати безпечне середовище та розвивати політику безпеки;
- уважно слухати жертв насильства, щоб забезпечити їм найбільш ефективну підтримку та духовний супровід; вчитися на їхньому негативному досвіді;
- регулярно переглядати та оновлювати «Норми», спрямовані на захист дітей;
- розробити систему підзвітності та безпечної процедури працевлаштування чи волонтерства для надійного управління ризиками;
- забезпечувати навчання та підтримку тим, хто працює з дітьми, щоб вони могли виконувати свої завдання впевнено, не побоюючись безпідставних звинувачень;
- творити нову культуру безпеки та загальної пильності.

62. Кожна єпархія/ кожен екзархат УГКЦ повинна/повинен забезпечити:

- доступ усім духовним особам до навчання з безпеки дітей;
- заходи щодо консультування, навчання в парафіях;
- навчання відповідальних осіб за прийняття повідомлення про випадки насильства та їхніх команд;
- прозору процедуру повідомлень та відповіді на них, підтримання належного, доброзичливого зв'язку з постраждалими.

63. Кожна парафія повинна забезпечити:

- доступ до цих «Норм» усім, хто працює в Церкві;
- проведення зборів для спільного обговорення політики захисту дітей і вразливих осіб;
- процедуру ознайомлення із «Нормами» нових членів спільноти;
- напрацювати план дій «Безпечна Церква в моїй громаді»;
- призначити відповідального за безпеку для моніторингу ситуації в парафії.

Додаток

**Зразок Засвідчення про ознайомлення з документом
«Норми та принципи захисту
неповнолітніх і вразливих осіб
у душпастирській діяльності УГКЦ в Україні»**

Преосвященному владіці

_____,
єпископу .....,

РОЗПИСКА

Я, _____, підтверджую ознайомлення з документом **«Норми та принципи захисту неповнолітніх і вразливих осіб у душпастирській діяльності УГКЦ в Україні»** та зобов'язуюся її дотримуватися, не допускаючись насильства над неповнолітніми та вразливими особами.

_____
(дата)

_____
(підпис)

Використані документи

1. Кодекс канонів Східних Церков, 1990.
2. Normae de delictis reservatis: Процесуальні норми motu proprio Sacramentorum sanctitatis tutela, Ватикан 2021.
3. Istruzione della Congregazione per l'Educazione Cattolica circa i criteri di discernimento vocazionale riguardo alle persone con tendenze omosessuali in vista della loro ammissione al Seminario e agli Ordini sacri, 4.11.2005, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_20051104_istruzione_it.html.
4. Congregazione per il Clero, Il Dono della vocazione presbiterale. Ratio Fundamentalis Institutionis sacerdotalis, 8.12.2016, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cclergy/documents/rc_con_cclergy_doc_20161208_ratio_fundamentalis-institutionis-sacerdotalis_it.pdf.
5. Francesco, Motu proprio Vos estis lux mundi, Ватикан 2019.
6. Congregazione per la Dottrina della Fede, Vademecum su alcuni punti di procedura nel trattamento dei casi di abuso sessuale di minori commessi da chierici, Ver. 2.0, 5.06.2022.
7. Послання Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви 2019 року до духовенства, монашества і мирян щодо захисту від різних видів насильства дітей, неповнолітніх і вразливих осіб, http://ugcc.ua/official/official-documents/zvernennya/zvernennya2019/poslannya_sinodu_yepiskopiv_ugkts_2019_roku_shchodo_zahistu_vid_riznih_vidiv_nasilstva_ditey_nepovnolitnih_i_vrazlivih_osib_87659.html.
8. Основні положення щодо трактування випадків статевого зловживання відносно неповнолітніх з боку духовенства, [Львів 2018].
9. Принципи і постанови стосовно сексуального насилля неповнолітніх духовними особами чи працівниками церкви, Пармська єпархія УГКЦ 2003.
10. Обов'язкові норми для єпархіальних/дієцезійних принципів, що стосуються звинувачень у сексуальному насиллі неповнолітніх священниками чи дияконами, Конференція католицьких єпископів США 2006 р.
11. Educazione sessuale nell'infanzia e prevenzione della violenza sessuale, Fondazione Svizzera per la Protezione dell'infanzia, 2010, <https://www.kinderschutz.ch/it/fachpublikation-detail/manuale-sulleducazione-sessuale-7.html>.
12. Хартія на захист дітей та молоді, Конференція католицьких єпископів США, 2011
13. Relazioni sane e prevenzione degli abusi sessuali nei settori a contatto con bambini e adolescenti: Conoscere, Riconoscere, Prevenire, Reagire, Catone Ticino, 2014, http://www.tennis-ticino.ch/document/conoscere_prevenire.pdf.
14. Come proteggere bambini e adolescent dagli abusi sessuali, Quaderni http://www.gruppotema.com/img/quaderno_abuso.pdf.

Нормативно-правова база

1. Конвенція Міжнародної організації праці «Про заборону та негайні дії щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці».

2. Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства.

3. Сімейний, Кримінальний та Кримінально-процесуальний кодекси України, Кодекс України про адміністративні правопорушення.

4. Закон України «Про освіту» від 23 травня 1991 року № 1060-XII.

5. Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року № 2402-III.

6. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15 листопада 2001 року № 2789-III.

7. Закон України «Про правила етичної поведінки» від 17 травня 2012 року № 4722.

8. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 778 «Про затвердження Положення про загальноосвітній навчальний заклад (Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ №28 (28-2014-п) від 22.01.2014).

9. Постанова Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2013 р. № 573 «Про затвердження Загального положення про центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді».

10. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866 «Про затвердження Типового положення про комісію з питань захисту прав дитини».

11. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2007 р. № 1068 «Про затвердження типових положень про службу у справах дітей».

12. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2013 року № 895 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів

соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах».

13. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2013 року № 896 «Про затвердження Порядку виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб)».

14. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 травня 2004 року № 608 «Про затвердження Типового положення про центр соціально-психологічної допомоги».

15. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2005 року № 877 «Про затвердження Типового положення про центр соціально-психологічної реабілітації для дітей та молоді з функціональними обмеженнями».

16. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2006 року № 148 «Про затвердження типового положення про центр для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді».

17. Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.07.2009 року № 616 «Про внесення змін до Положення про психологічну службу системи освіти України» (зміни до Положення про психологічну службу системи освіти України, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 03.05.99 № 127, зареєстрованого в Мін'юсті 30.12.99 за № 922/4215, виклавши його у новій редакції, що додається), зареєстровано в Міністерстві юстиції України 23 липня 2009 р. за № 687/16703.

18. Наказ Міністерства освіти і науки України № 434 від 06.09.2000 «Про затвердження Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти» (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки № 489

від 29.06.2006). Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 26 вересня 2000 року за № 659/4880.

19. Наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України від 19.08.2014 року № 564/863/945/577 «Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення», який зареєстрований в Міністерстві юстиції України 10.09.2014 за № 1105/25882).

20. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 19.12.2012 № 1176 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів кримінальної міліції у справах дітей» (зареєстрований в Міністерстві юстиції України 15 січня 2013 р. за № 121/22653).

21. Наказ Міністерства соціальної політики України від 09.07.2014 № 450 «Про затвердження форм обліку соціальних послуг сім'ям (особам), які перебувають у складних життєвих обставинах» (зареєстровано в Міністерстві юстиції України 4 вересня 2014 р. за № 1076/25853).

22. Наказ Міністерства соціальної політики України від 20.01.2014 № 27 «Про Порядок ведення службами у справах дітей обліку дітей,

які перебувають у складних життєвих обставинах» зареєстровано в Міністерстві юстиції України 4 лютого 2014 р. за № 216/24993 (із змінами, внесеними згідно з наказом Мінсоцполітики № 387 від 16.06.2014).

23. Знати. Розпізнати. Запобігти. Реагувати («Relazioni sane e prevenzione degli abusi sessuali nei settori a contatto con bambini e adolescenti: Conoscere, Riconoscere, Prevenire, Reagire., Catone Ticino, 2014) (http://www.tennis-ticino.ch/document/conoscere_prevenire.pdf).

24. Як захистити дітей та підлітків від сексуального насильства (Come proteggere bambini e adolescent dagli abusi sessuali, Quaderni) (http://www.gruppotema.com/img/quaderno_abuso.pdf).

25. Сексуальне виховання в період дитинства і запобігання від сексуального насильства (Guide «Educazione sessuale nell'infanzia e prevenzione della violenza sessuale», Fondazione Svizzera per la Protezione dell'infanzia, 2010) (<https://www.kinderschutz.ch/it/fachpublikation-detail/manuale-sulleducazione-sessuale-7.html>).

Українська Греко-Католицька Церква

Український Католицький
Університет

**ЦЕНТР
ГІДНОСТІ
ДИТИНИ**

2023